

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ ІНСТИТУТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота / проект

другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

на тему Розробка системи фінансової безпеки виробничого підприємства
на основі моніторингу фінансового стану

Виконав: студент 2 курсу, групи ФБС-18-мз
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
(код і назва спеціальності)
страхування»

освітньої програми фінанси, банківська справа та
(код і назва освітньої програми)
страхування

спеціалізації _____
(код і назва спеціалізації)

Н.А. Нагорна

(ініціали та прізвище)

Керівник доцент кафедри фінансів, банківської справи
та страхування, доцент, к.е.н. Яришко О.В.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент доцент кафедри фінансів, банківської
справи та страхування, доцент, к.е.н. Шапуров О.О.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя
2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ ІНСТИТУТ**

Факультет економіки та менеджменту _____

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування _____

Рівень вищої освіти другий (магістерський) _____

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» _____

(код та назва)

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування _____

(код та назва)

Спеціалізація _____

(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« ____ » _____ 20 ____ року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ / ПРОЕКТ СТУДЕНТОВІ (СТУДЕНТЦІ)

Нагорної Наталії Анатоліївни _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Розробка системи фінансової безпеки виробничого підприємства на основі моніторингу фінансового стану

керівник роботи Яришко Олена Володимирівна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «10» вересня 2019 року № 1539-с

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи Законодавча нормативна база. Публічна фінансова звітність підприємства), що розглядається в роботі. Літературні джерела. Фахові періодичні видання

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити

Теоретична частина. 1. Теоретичні та методичні аспекти розробки системи фінансової безпеки виробничого підприємства на основі моніторингу фінансового стану

Аналітична частина. 2. Дослідження фінансового стану АТ «Запорізький завод феросплавів»

Проектна частина. 3. Удосконалення механізму розробки системи фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» на основі моніторингу фінансового стану

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Тракткування поняття «фінансова безпека підприємства» за різними авторами 2. Підходи до трактування поняття «фінансова безпека підприємства» 3. Групування методів оцінки рівня забезпечення фінансової безпеки підприємства 4. Алгоритм

оцінки фінансової безпеки підприємства 5. АТ "Запорізький завод феросплавів" 6. Основні показники господарсько-фінансової діяльності АТ «Запорізький завод феросплавів» за 2016-2018 рр. 7. Динаміка зміни чистого прибутку (збитку), тис. грн. 8. Динаміка фінансових результатів АТ «Запорізький завод феросплавів» за 2016-2018рр. 9. Підходи до визначення рівня фінансової безпеки підприємства
6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	<i>Яришко О.В., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування</i>	18.09	18.10
2	<i>Яришко О.В., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування</i>	18.10	19.11
3	<i>Яришко О.В., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування</i>	19.11	12.12

7. Дата видачі завдання 10.09.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	<i>Дослідження теоретико-методологічних засад з теми, що досліджується</i>	25.09.2019	<i>виконано</i>
2	<i>Огляд літературних джерел з теми, що досліджується</i>	01.10.2019	<i>виконано</i>
3	<i>Збір даних та дослідження звітної документації підприємства), на прикладі якого проводиться дослідження</i>	08.10.2019	<i>виконано</i>
4	<i>Аналіз фінансової діяльності підприємства, на прикладі якого проводиться дослідження</i>	18.10.2019	<i>виконано</i>
5	<i>Розробка практичних рекомендацій щодо оптимізації діяльності підприємств, на прикладі якого проводиться дослідження</i>	19.11.2019	<i>виконано</i>

Студент

(підпис)

Нагорна Н. А.

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту)

(підпис)

Яришко О.В.

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

(підпис)

Шапуров О.О.

(ініціали та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Нагорна Н. А. Розробка системи фінансової безпеки виробничого підприємства на основі моніторингу фінансового стану.

Кваліфікаційна робота для здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 072 - Фінанси, банківська справа та страхування, науковий керівник О. В. Яришко. Інженерний інститут Запорізького Національного університета. Факультет економіки та менеджменту, кафедра фінансів, банківської справи та страхування, 2020.

Виконані та проаналізовані такі дослідження: аналіз динаміки і структури майна і джерел його фінансування, аналіз фінансових результатів, аналіз фінансового стану на основі аналітичних показників. Проведена оцінка рівня фінансової безпеки на основі інтегральних показників. Вдосконалений механізм розробки системи фінансової безпеки на основі моніторингу фінансового стану: сформована система фінансової безпеки на основі моніторингу фінансового стану; визначений механізм реалізації впровадження системи фінансової безпеки.

Ключові слова: ДИНАМІКА, ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ, ЧИСТИЙ ПРИБУТОК, КАПІТАЛ, АКТИВИ, ПАСИВИ, ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА, ФІНАНСОВИЙ СТАН, МОНІТОРИНГ.

ABSTRACT

Nahorna N.A. Development of the financial security system of a production enterprise on the basis of monitoring the financial condition.

Qualification work for higher master's degree in specialty 072 - Finance, Banking and Insurance, supervisor OV Yaryshko. Engineering Institute of Zaporizhzhya National University. Faculty of Economics and Management, Department of Finance, Banking and Insurance, 2020.

The following studies have been performed and analyzed: analysis of the dynamics and structure of property and sources of its financing, analysis of financial results, analysis of financial condition on the basis of analytical indicators. The financial security level has been evaluated on the basis of

integrated indicators. Improved mechanism of development of financial security system based on monitoring of financial condition: formed financial security system based on monitoring of financial condition; the mechanism for implementing the implementation of the financial security system is defined.

Keywords: DYNAMICS, FINANCIAL RESULTS, NET PROFIT, CAPITAL, ASSETS, LIABILITIES, DEBT, FINANCIAL SECURITY, FINANCIAL.

АННОТАЦИЯ

Нагорная Н. А. Разработка системы финансовой безопасности производственного предприятия на основе мониторинга финансового состояния.

Квалификационная работа для получения степени высшего образования магистра по специальности 072 - Финансы, банковское дело и страхование, научный руководитель Е. В. Ярышко. Инженерный институт Запорожского Национального университета. Факультет экономики и менеджмента, кафедра финансов, банковского дела и страхования, 2020.

Выполнены и проанализированы следующие исследования: анализ динамики и структуры имущества и источников его финансирования, анализ финансовых результатов, анализ финансового состояния на основе аналитических показателей. Проведена оценка уровня финансовой безопасности на основе интегральных показателей. Усовершенствован механизм разработки системы финансовой безопасности на основе мониторинга финансового состояния: сформирована система финансовой безопасности на основе мониторинга финансового состояния; определен механизм реализации внедрения системы финансовой безопасности.

Ключевые слова: ДИНАМИКА, ФИНАНСОВЫЙ РЕЗУЛЬТАТ, ЧИСТАЯ ПРИБЫЛЬ, КАПИТАЛ, АКТИВЫ, ПАСИВЫ, ДЕБИТОРСКАЯ ЗАДОЛЖЕННОСТЬ, ФИНАНСОВАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ, ФИНАНСОВОЕ СОСТОЯНИЕ, МОНИТОРИНГ.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОСИЛАНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ ТА ТЕРМІНІВ	8
ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКА СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ МОНІТОРИНГУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ	14
1.1. Економічна категорія «фінансова безпека» та еволюція її розвитку	14
1.2. Методичні аспекти розробки системи фінансової безпеки підприємства на основі моніторингу фінансового стану	24
1.3. Стан, проблеми та перспективи розвитку виробництва в Україні	32
Висновки до розділу 1	41
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ АТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ЗАВОД ФЕРОСПЛАВІВ»	44
2.1. Організаційно – економічна характеристика АТ «Запорізький завод феросплавів»	44
2.2. Аналіз динаміки і структури майна АТ «Запорізький завод феросплавів» і джерел його фінансування	52
2.3. Аналіз фінансових результатів АТ «Запорізький завод феросплавів»	70
2.4. Аналіз фінансового стану АТ «Запорізький завод феросплавів» на основі аналітичних показників	73
2.5. Оцінка рівня фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» на основі інтегральних показників	108
Висновки до розділу 2	113
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ РОЗРОБКИ	117

СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ
ЗАВОД ФЕРОСПЛАВІВ» НА ОСНОВІ МОНІТОРИНГУ
ФІНАНСОВОГО СТАНУ

3.1. Формування системи фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» на основі моніторингу фінансового стану	117
3.2. Механізм реалізації впровадження системи фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів»	133
Висновки до розділу 3	142
ВИСНОВКИ	146
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	149
ДОДАТКИ	159

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОСИЛАНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ
ТА ТЕРМІНІВ

Слово / словосполучення	Скорочення	Умови використання
А		
Автор	авт.	
Автореферат	автореф.	
В		
Вулиця	вул.	
Вищий учбовий заклад	ВУЗ	
Верховна Рада України	ВРУ	
Г		
Гривня	грн.	біля цифр
Д		
Додаток	дод.	
Директор	дир.	біля прізвища
Дисертація	дис.	
Доклад	докл.	
Доктор	д-р	у назві вченій ступіні
Документ	док.	
Доцент	доц.	біля прізвища
Ж		
Жінок	жін.	
З		
Завідуючий	зав.	при назві посади
Завод	з-д	
Значення	знач.	
І		
Імені	ім	біля прізвища
Інше	ін.	
К		
Кандидат	канд.	в назві вченій ступіні
Кафедра	каф.	
Кабінет міністрів України	КМУ	
Кілограм	кг.	біля цифр
Л		
Літр	л.	біля цифр
М		
Максимальний	макс.	
Мінімальний	мин.	
Місто	м.	
Н		

Слово / словосполучення	Скорочення	Умови використання
Науково дослідницький інститут	НДІ	
Номер	№	біля цифр
О		
Область, обласний	обл.	
Організація	орг.	
Одиниця виміру	од. вим	
П		
Публічне акціонерне товариство	ПАТ	
Приватне акціонерне товариство	ПрАТ	
Примітка	прим.	
Промисловість	пром-сть	
Положення (стандарт) бухгалтерського обліку	П(с)БО	
Р		
Рік	р.	біля цифр
Роки	р.р.	біля цифр
Розділ	розд.	
Район	р-н	
Редакція, редактор	ред.	
Реферат	реф.	
Рецензія	рец.	
Рисунок	рис.	
С		
Середній	сер.	
Старший	ст.	
Сторінка	с.	біля цифр
Т		
Таблиця	табл.	
Таке інше	т.і.	
Так далі	т.д.	
Товариство з обмеженою відповідальністю	ТОВ	
Тисяч одиниць	тис. од.	біля цифр
Тисяч гривень	тис. грн.	біля цифр
Тисяч тон	тис. т.	біля цифр
Тисяч кілограм	тис. кг.	
Ф		
Факультет	фак.	
Фінансовий потенціал підприємства	ФПП	
Ч		
Чоловік	чол.	

ВСТУП

Актуальність теми. В загальному сенсі фінансову безпеку підприємств представляють як стан захищеності фінансових інтересів підприємства на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, який забезпечує його самозбереження та розвиток у поточній та стратегічній перспективах.

Актуальність вивчення питання фінансової безпеки виробничого підприємства обумовлена тим, що такі перетворення, як розвиток економічних знань, інтеграція України у світовий економічний простір, процеси глобалізації світової економіки та викликане цим посилення конкуренції загострюють проблему збереження фінансової стійкості підприємств як основи їхньої фінансової безпеки та потреби формуванні ефективної системи управління фінансовою безпекою. Для формування дієвого механізму забезпечення фінансової безпеки підприємств в Україні необхідно застосовувати комплексний підхід до досліджень у цій сфері.

Вагомий внесок у дослідження проблеми управління фінансовою безпекою підприємств зробили провідні вчені як: Барановський О.І., Бланк І. О., Єрмошенко М. М., Шелест В. В., Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Горячева К.С., Ареф'єва О. В., Пристемський О.С., Козак Л.С., Пономаренко О. Е., Кузенко Т.Б., Єпіфанов А. О., Журавка О.С., Реверчук Н.Й., Бердар М., Єрмоленко О.А., Кракос Ю. Б., Кириченко О. А., Куцик В.І., Лаврова Ю., Шабатура Т.С., Кудрицька Ж.В., Чібісова І.В. та інші.

Не дивлячись на велику кількість публікацій, залишається багато невирішених проблем управління фінансовою безпекою підприємств. Ситуацію ускладнює відсутність системності у цій сфері, а також обґрунтованих пропозицій щодо впровадження сучасних методів і моделей управління фінансовою безпекою підприємств. Все це і зумовило актуальність вибраної теми та напрямків її дослідження.

Наукове завдання дослідження полягає у визначенні теоретичних та методичних аспектів функціонування системи управління фінансовою безпекою виробничого підприємства; дослідженні показників фінансового стану для оцінювання ефективності управління на прикладі АТ «Запорізький завод феросплавів»; удосконаленні механізму розробки системи фінансової безпеки.

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є комплексне дослідження теоретико-методичних і прикладних основ управління системою фінансової безпеки виробничого підприємства для розробки рекомендацій щодо удосконалення механізму системи фінансової безпеки.

Поставлена мета зумовила вирішення таких основних завдань:

- на базі системного підходу визначити економічну категорію поняття «фінансова безпека» та дослідити еволюцію її розвитку;
- розкрити методичні аспекти розробки системи фінансової безпеки підприємства на основі моніторингу фінансового стану підприємства;
- дослідити стан, проблеми та перспективи розвитку виробництва в Україні;
- комплексно проаналізувати фінансовий стан виробничого підприємства на прикладі конкретного підприємства (АТ «Запорізький завод феросплавів»);
- окреслити напрямки вдосконалення організаційно-економічного, правового та функціонального забезпечення управління фінансовою безпекою вітчизняних суб'єктів господарювання;
- оцінити рівень фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» на основі інтегральних показників;
- сформулювати систему фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» на основі моніторингу фінансового стану;
- дослідити механізм реалізації впровадження системи фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів».

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовою безпекою виробничого підприємства в сучасних умовах.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів управління функціонуванням системи фінансової безпеки виробничого підприємства (на прикладі АТ «Запорізький завод феросплавів»).

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання економічних явищ, положення економічної теорії та фінансової науки щодо фінансової безпеки суб'єкта господарювання, сучасна теорія фінансового управління. У ході дослідження широко використовувалися логічні й емпіричні методи пізнання механізмів і форм управління фінансами, а також методи порівняльного, факторного, економіко-математичного, статистичного, техніко-економічного аналізу, прогнозування економічних процесів, графоаналітичні й алгоритмічні методи відображення результатів досліджень.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в отриманні науково обґрунтованих результатів, які в сукупності дають змогу розв'язати важливу проблему підвищення якості управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання. Зокрема:

- уточнене визначення поняття «фінансова безпека підприємства»;
- удосконалено методичні підходи до формування управління фінансовою безпекою підприємства із застосуванням комплексного підходу;
- уточнено методи функціональної складової управління системою фінансової безпеки суб'єкта господарювання;
- дістало подальшого розвитку впровадження механізму реалізації системи фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів».

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій щодо вдосконалення механізму розробки системи фінансової безпеки виробничого підприємства, зокрема, оцінки її ефективності,

використання окремих методичних прийомів і формування моделі інформаційного середовища для практичного впровадження.

За результатами дослідження за темою роботи опубліковано тези на конференції: «Вплив цифрової освіти на розвиток людського капіталу» Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (20-21 листопада 2019 року, м. Запоріжжя)

Обсяг та структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дипломної роботи становить 159 машинописних сторінок, в т. ч. основний текст займає 139 сторінок. Робота містить 26 таблиць і 27 рисунків; список використаних джерел налічує 92 найменувань і займає 10 сторінок, 6 додатків на 11 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКА СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ МОНІТОРИНГУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ

1.1 Економічна категорія «фінансова безпека» та еволюція її розвитку

Проблемам забезпечення фінансової безпеки підприємств приділяли увагу у своїх працях такі вчені як: Барановський О.І., Бланк І. О., Єрмошенко М. М., Шелест В. В., Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Горячева К.С., Ареф'єва О. В., Пристемський О.С., Козак Л.С., Пономаренко О. Е., Кузенко Т.Б., Єпіфанов А. О., Журавка О.С., Реверчук Н.Й., Бердар М., Єрмоленко О.А., Кракос Ю. Б., Кириченко О. А., Куцик В.І., Лаврова Ю., Шабатура Т.С., Кудрицька Ж.В., Чібісова І.В. та інші. Незважаючи на відносну новизну досліджень в сфері фінансової безпеки, як окремого об'єкта, сьогодні існують різні запропоновані авторами визначення даного поняття, які носять дискусійний характер.

Дослідження проблем фінансової безпеки почали з'являтися в науковій літературі не так давно. Слід відзначити, що останній часом вони набувають все більшої актуальності. Здебільшого увага науковців прикута до питань формування системи фінансової безпеки підприємства, побудови ефективного механізму управління нею, вивчення теоретичних та методологічних основ фінансової безпеки.

Огляд наукових джерел з питань трактування сутності поняття «фінансова безпека підприємства» показав, що більшість учених дотримуються лінії, яка базується на визначенні фінансової безпеки держави (табл. 1.1), тільки екстраполюють її на мікрорівень.

Таблиця 1.1

Трактування поняття «фінансова безпека держави» за різними
авторами

Джерело	Трактування поняття «фінансова безпека держави»
Барановський О. І. [42]	<p>фінансова безпека держави – це:</p> <ul style="list-style-type: none"> - важлива складова економічної безпеки держави, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансово-кредитної сфери України. Вона відображається через систему критеріїв і показників її стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових і золотовалютних резервів; - стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, розрахункової, інвестиційної, митно-тарифної і фондової систем, а також системи ціноутворення, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю запобігти зовнішній фінансовій експансії, забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання; - стан фінансових потоків в економіці, що характеризується збалансованістю і наявністю апробованих механізмів регулювання та саморегулювання;
Єрмошенко М. М. [21]	Фінансова безпека – це стан фінансово-кредитної сфери держави, який характеризується збалансованістю та якістю системної сукупності фінансових інструментів.
Кульпінський С. [26]	фінансова безпека держави – це здійснення цілеспрямованого комплексу заходів щодо фіскальної і монетарної політик з метою досягнення стабільності фінансової системи і створення сприятливого інвестиційного клімату
Єпіфанов А.О., Пластун О.Л., Домбровський В.С. [16]	фінансова безпека – це стан фінансово-кредитної сфери країни, що характеризується стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз, а також здатністю забезпечувати стійкий економічний розвиток держави
Шлемко В. Т. [36]	фінансова безпека держави – це такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної і податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та її зростання

В загальному випадку фінансову безпеку підприємств представляють як механізм, що з одного боку, забезпечує стабільність фінансової системи суб'єкту шляхом використання захисних фінансових інструментів, а з іншого - забезпечує її ефективність шляхом організації раціонального використання фінансових ресурсів.

В таблиці 1.2 систематизовані визначення поняття «фінансова безпека підприємства» за різними авторами та виділено ряд підходів.

Таблиця 1.2

Трактування поняття «фінансова безпека підприємства» за різними авторами

Джерело	Трактування поняття «фінансова безпека підприємства»
1	2
Підхід: фінансова безпека розглядається як складова економічної безпеки підприємства	
Чібісова І.В. [29]	фінансова безпека підприємства – це складова економічної безпеки підприємства, яка полягає у наявності такого його фінансового стану, який характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз.
Козак Л.С., Багровецька І.В. [8]	фінансова безпека підприємства – це важлива складова частина економічної безпеки, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта, яка відображається через систему критеріїв і показників його фінансового стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних резервів.
Підхід: фінансова безпека розглядається як стан, що забезпечує захищеність фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характерів, фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність і ліквідність, тощо.	
Бланк І. А. [73]	фінансова безпека підприємства - це кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характерів, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії й створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному й перспективному періодах.
Горячева К. С. [44]	фінансова безпека підприємства – це фінансовий стан, який характеризується, по- перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.
Пономаренко О. Е. [28]	фінансова безпека підприємства – це визначений якісно та кількісно рівень фінансового стану підприємства та діяльність, направлена на досягнення даного стану, який характеризується збалансованістю і якістю використання фінансових інструментів економічної системи та забезпечує її здатність реалізувати свою місію й забезпечувати стабільний розвиток, витримуючи негативний вплив зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих факторів.

Продовження таблиці 1.2

1	2
Підхід: фінансова безпека розглядається як здатність здійснювати ефективно і стабільно свою діяльність або ефективно використовувати потенціал підприємства та ресурси	
Спіфанов А.О., Плachtун О.Л., Домбровський В.С. [16]	фінансова безпека розглядається як здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, зокрема й фінансову діяльність, ефективно і стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків.
Журавка О.С., Бондаренко Є.К. [35]	сутність фінансової безпеки полягає у здатності суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, в тому числі й фінансову діяльність, ефективно і стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів.
Бердар М. [88]	фінансова безпека є важливою складовою і представляє собою здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, в тому числі й фінансову діяльність, ефективно і стабільно протягом невизначеного періоду часу, шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища.
Мунтіян В.І. [11]	фінансова безпека розглядається як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного та фінансового розвитку
Ареф'єва О. В., Кузенко Т.Б. [14]	фінансова безпека підприємства може бути визначена як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління та використання основних і оборотних коштів, структури його капіталу, норми виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства й перспектив його технологічного та фінансового розвитку
Підхід: фінансова безпека розглядається як здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію	
Кракос Ю. Б. Разгон Р.О. [26]	суть фінансової безпеки полягає у здатності підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до цілей корпоративної стратегії, в умовах невизначеного і конкурентного середовища.

Продовження таблиці 1.2

1	2
Папехин Р. С. [63]	розглядає фінансову безпеку як здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до мети загальної корпоративної стратегії в умовах невизначеності й конкурентного середовища
Гукова А.В., Анікіна І.Д. [93]	сутність фінансової безпеки підприємства полягає в здатності підприємства самостійно розробляти й проводити фінансову стратегію, відповідно до цілей корпоративної стратегії, в умовах невизначеного й конкурентного середовища
Підхід: фінансова безпека розглядається як діяльність з управління ризиками	
Кириченко О. А. Кудря І.В. [76]	фінансову безпеку підприємства визначають як діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва та зростання його власного капіталу в поточній і стратегічній перспективах.
Куцик В.І. Бартиш А.І. [49]	фінансова безпека підприємства – діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва та росту власного капіталу в поточній та стратегічній перспективі.
Підхід: фінансова безпека розглядається як система, що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства або збалансований стан	
Лаврова Ю.В. [98]	фінансова безпека підприємства є системою, що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства, які формують захищеність його фінансових інтересів у балансі з фінансовими інтересами його економічних агентів.
Кудрицька Ж.В. [12]	під фінансовою безпекою підприємства слід розуміти збалансований стан його елементів та підсистем як окремої економічної системи, що можуть бути виражені кількісними чи якісними показниками та характеризується стійкістю до негативних впливів внутрішнього та зовнішнього середовища та здатністю забезпечити її ефективне функціонування, стабільність розвитку та економічного зростання.
Підхід: фінансова безпека розглядається як специфічний вид відносин	
Сорокіна О.М. [37]	фінансова безпека підприємства визначається як специфічний вид економічних відносин, які виникають між підприємством і суб'єктами його зовнішнього оточення щодо забезпечення оптимального фінансового стану, в якому має перебувати підприємство для реалізації своєї стратегії та який характеризується здатністю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Так, найбільш розповсюдженим є підхід, за яким автори розглядають фінансову безпеку підприємства «як функціональну складову економічної безпеки підприємства, яка полягає у наявності такого його фінансового стану, який характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю

підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, а також місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; а також спрямованістю на ефективний і сталий розвиток»[29]. Прихильниками такого підходу є: Чібісова І.В. [29], Козак Л. С. та Багровецька І.В. [8] та інші.

За іншим підходом автори розглядають фінансову безпеку підприємства як стан, що забезпечує захищеність фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характерів, фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність і ліквідність, тощо.

Так, аналізуючи визначення Бланка І.А. [73], Горячевої К.С. [44] та Пономаренка О.Е. [28], слід відзначити, що вони досить змістовно відображають функціональні характеристики фінансової безпеки, втім, на нашу думку, ототожнювати фінансову безпеку підприємств з його фінансовим станом не зовсім вірно. Оскільки безпека фінансова чи економічна це перш за все потенційні можливості підприємства протистояти негативному впливу внутрішнього та зовнішнього середовища. До того ж в цих визначеннях ані слова не сказано про те, яким чином взагалі забезпечується фінансова безпека, що, на наш погляд, є дуже важливим.

В окремих дослідженнях фінансова безпека розглядається як здатність підприємства ефективно і стабільно здійснювати свою діяльність або ефективно використовувати потенціал підприємства та ресурси.

Так, наприклад, колектив авторів у складі Єпіфанов А.О., Пластун О.Л., Домбровський В.С. та інші [4], фінансову безпеку розглядають як здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, зокрема й фінансову діяльність, ефективно і стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього та зовнішнього середовищ.

Ідентичні визначення зустрічаються в роботах Журавки О.С. та Бондаренко Є. К. [35], Бердар М. [88].

Фінансову безпеку як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління, тощо, розглядають такі науковці як Мунтіян В.І. [11], Ареф'єва О.В. та Кузенко Т.Б. [14].

Окремі науковці фінансову безпеку розглядають як здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію.

Так, на думку Ю. Б. Кракос та Р. О. Разгон суть фінансової безпеки полягає у здатності підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до цілей корпоративної стратегії, в умовах невизначеного і конкурентного середовищ [26]. Такої ж думки дотримуються Папехін Р. С. [63], Гукова А.В. та Анікіна І.Д. [93].

Кириченко О. А. та Кудря І. В. [76] визначають фінансову безпеку підприємства як діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва та зростання його власного капіталу в поточній і стратегічній перспективах. Такої ж думки дотримуються Куцик В.І. та Бартиш А.І. [49].

Дані науковці ототожнюють фінансову безпеку з діяльністю, націленою на досягнення визначеного стану. Ця думка також є слушною, але не відповідає умовам об'єктивності, оскільки характеристики безпеки підприємства не залежать повною мірою від діяльності менеджерів.

Цікавий підхід до трактування сутності фінансової безпеки зустрічається у Лаврової Ю. В. [98] та Кудрицької Ж.В. [12], які розглядають її як систему, що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства або збалансований стан.

Неординарний підхід використовує Сорокіна О.М. [37] розглядаючи зміст дефініції «фінансова безпека». На її думку, фінансова безпека

підприємства визначається як специфічний вид економічних відносин, які виникають між підприємством і суб'єктами його зовнішнього оточення щодо забезпечення оптимального фінансового стану, в якому має перебувати підприємство для реалізації своєї стратегії та який характеризується здатністю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Таким чином аналіз наукових джерел [16, 6-22] дозволив нам виділити такі основні підходи до трактування поняття «фінансова безпека підприємства» (рис. 1.1).

Рис. 1.1 Підходи до трактування поняття «фінансова безпека підприємства»

Отже різноманіття підходів щодо визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства» пояснюється його багатоаспектністю, але кожен із цих підходів не враховує ту чи іншу істотну характеристику фінансової безпеки підприємства.

На нашу думку, поняття «фінансова безпека підприємства» є синтезованим, інтегруючим у собі важливі характеристики категорій «економічна безпека підприємства» та «фінанси підприємства». Ці категорії досить глибоко розглядаються в сучасній літературі, що дозволяє використовувати їх теоретичну основу і методологічний апарат при дослідженні важливих змістовних характеристик поняття «фінансова безпека підприємства» як об'єкта управління.

Грунтовно дослідив істотні характеристики поняття «фінансова безпека підприємства» Бланк І.А. [73]. Він виділив наступні характеристики:

1. Фінансова безпека підприємства є основним елементом системи його економічної безпеки.
2. Фінансова безпека є системою кількісних і якісних параметрів фінансового стану підприємства, що в комплексі відображає рівень його фінансової захищеності.
3. Об'єктом її забезпечення є сформована система пріоритетних збалансованих фінансових інтересів підприємства, що потребують захисту в процесі його фінансової діяльності.
4. Основою формування фінансової безпеки підприємства є ідентифікована система реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру його фінансовим інтересам.
5. Система конкретного підприємства припускає диференційований рівень кількісних і якісних параметрів захищеності фінансових інтересів, адекватний його фінансовій філософії.
6. Фінансова безпека підприємства є системою, що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства.

7. Важливою цільовою спрямованістю системи фінансової безпеки підприємства є створення необхідних фінансових передумов стійкого зростання підприємства в поточному і перспективному періодах.

Таким чином на основі проведено аналізу наукових підходів до трактування поняття «фінансова безпека підприємства» та розглянутих його істотних характеристик, вважаємо за доцільне дати таке уточнене визначення:

фінансова безпека підприємства – це стан захищеності фінансових інтересів підприємства на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, який забезпечує його самозбереження та розвиток у поточній та стратегічній перспективах.

Висновки. В науковій літературі зустрічаються різні підходи до трактування сутності поняття «фінансова безпека підприємства», що пояснюється його багатоаспектністю. Систематизація наукових поглядів щодо трактування терміну

«фінансова безпека підприємства» дозволила виділити такі підходи, де фінансова безпека розглядається: як складова економічної безпеки підприємства; як стан, що забезпечує захищеність фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характерів, фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність і ліквідність, тощо; як здатність здійснювати ефективно і стабільно свою діяльність або ефективно використовувати потенціал підприємства та ресурси; як здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію; як діяльність з управління ризиками; як система, що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства або збалансований стан; як специфічний вид відносин.

На основі проведеного дослідження дано таке уточнене визначення поняття

«фінансова безпека підприємства»: фінансова безпека підприємства – це стан захищеності фінансових інтересів підприємства на всіх рівнях його

фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, який забезпечує його самозбереження та розвиток у поточній та стратегічній перспективах.

1.2 Методичні аспекти розробки системи фінансової безпеки підприємства на основі моніторингу фінансового стану

Необхідність знання поточного фінансового стану підприємства та підтримки його належного рівня в умовах ринкової конкуренції спричинює потребу у розробці сучасних методів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. Оцінка значення фінансової безпеки підприємства принципова ще при отриманні зовнішнього фінансування, в наслідок цього, в разі якщо підприємство з незадовільним станом економічної захищеності звернеться за кредитом, перш за все з'ясують його ліквідність, яка досягається завдяки пов'язаних дій всіх відділі. Саме тому необхідною складовою управління економічною захищеністю підприємства є неупереджене та своєчасне визначення її рівня [42].

В теорії та практиці фінансового менеджменту існує значна кількість методів, які застосовуються для визначення рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання. У ході аналізу фахової літератури [21, с.161] було визначено, що досліджені методики визначення рівня фінансової безпеки підприємства можна розділити на декілька груп (рис.1.2).

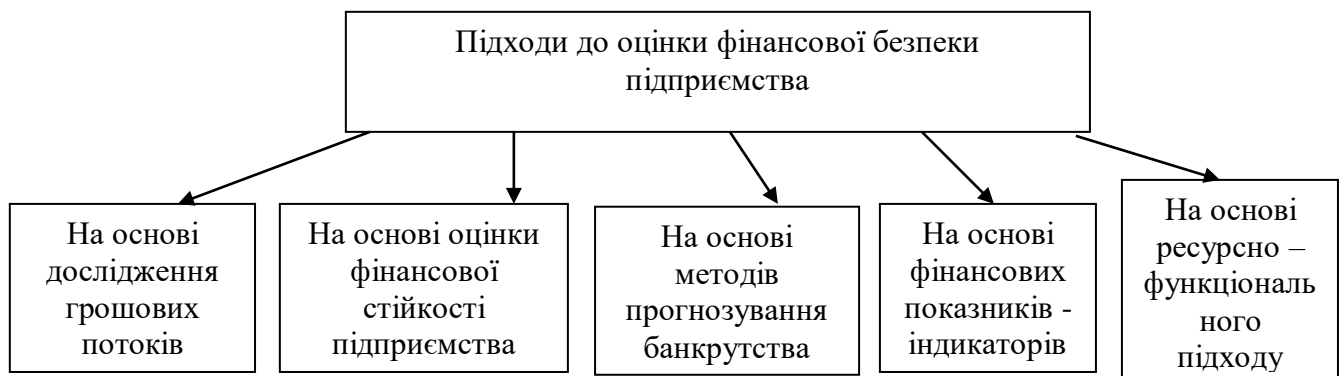

Рис.1.2 Групування методів оцінки рівня забезпечення фінансової безпеки підприємства[1]

В методиках першої групи оцінку фінансової безпеки підприємства пропонується здійснювати на основі дослідження грошових потоків підприємств, а саме показника чистого грошового потоку в розрізі видів фінансово-господарської діяльності підприємства за допомогою розробленої матриці динамічної фінансової рівноваги. Автори такий підхід обумовлюють тим, що показник чистого грошового потоку є одним із індикаторів результативності господарської діяльності підприємства та визначає його фінансовий стан [15].

Загалом, цей підхід є вузьким, оскільки охоплює далеко не всі сфери, які впливають на стан фінансової безпеки підприємства. Крім того, зазначений підхід використовує абсолютні показники, які є менш інформативними, ніж відносні. Найчастіше зазначений метод використовується для визначення оперативних цілей

В науковій літературі зустрічаються різноманітні підходи до визначення методики оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. Так, індикаторний підхід передбачає порівняння фактичних значень показників фінансової безпеки з граничними значеннями індикаторів її рівня [16]. За такого підходу найвищий рівень фінансової безпеки підприємства досягається за умови, що вся сукупність індикаторів знаходиться в межах порогових значень, а порогове значення кожного з індикаторів досягається не на шкоду іншим і має обґрунтований фінансовий підхід. Цей підхід слід визнати доцільним і виправданим. У той же час використання цього підходу залежить в основному від визначення порогових значень, які залежать від стану зовнішнього середовища, на яке підприємство майже не може впливати, а тільки пристосовуватися до його умов. Крім того, дуже важко визначити для підприємств ці порогові рівні, до того ж, вони будуть різними для кожного окремого підприємства.

М. Ілляшенко пропонує оцінювання рівня фінансової складової економічної безпеки підприємства виконувати на основі аналізу його фінансової стабільності, ступінь якої визначається з урахуванням достатності

оборотних коштів (власних або запозичених) для здійснення виробничо-збутової діяльності [36]. Це вузький підхід до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. Крім оборотних коштів, у фінансовій діяльності підприємства задіяні власний основний капітал, прибуток, інвестиції, цінні папери тощо.

С.М. Ілляшенко виділяє 5 рівнів фінансової безпеки підприємства[5]:

1. Абсолютний (для функціонування підприємству достатньо власних оборотних коштів).
2. Нормальний (підприємство обходиться власними джерелами формування запасів і покриття затрат).
3. Хиткий (підприємству недостатньо власних оборотних коштів і воно залучає середні й довгострокові позики і кредити).
4. Критичний (крім власних оборотних коштів, середньо- й довгострокових позик і кредитів, залучаються ще й короткострокові).
5. Кризовий (підприємство знаходиться на межі банкрутства).

Аналізуючи наведені критерії і факти, можна зробити висновок про те, що абсолютний і нормальний рівні фінансової безпеки у цьому випадку – це одне й теж і їх недоцільно відокремлювати один від одного, оскільки вони нічим між собою не відрізняються.

На думку С.С. Герасименка, Н.А. Головача, більш обґрунтованим є оцінювання фінансового стану підприємств на основі використання методу побудови узагальнюючих показників з використанням моделей дискримінантного аналізу, а саме, поділ об'єктів на дві групи[15]:

- 1) з добрим фінансовим станом (не банкрути);
- 2) з поганим фінансовим станом (банкрути).

Слід зазначити, що при визначенні рівня фінансової безпеки підприємства варто застосовувати класифікацію ризиків комерційної діяльності, запропоновану М.М.Єрмошенком[29]:

- 1) неризикова зона;
- 2) зона припустимого ризику (ризик втрати розрахункового прибутку);

- 3) зона критичного ризику (ризик втрати розрахункової виручки);
- 4) зона катастрофічного ризику (ризик втрати усього майна, тобто банкрутство).

Відповідно до такого підходу, можна виділити 4 рівні фінансової безпеки підприємства:

- нормальний рівень – для забезпечення фінансової безпеки достатньо власних фінансових коштів;
- нестабільний рівень – для забезпечення фінансової безпеки підприємству потрібні, крім власних фінансових коштів, ще й залучені;
- критичний рівень – для забезпечення фінансової безпеки підприємству недостатньо власних і залучених фінансових коштів;
- кризовий рівень – підприємство визнане банкрутом.

Також існує підхід, заснований на використанні критерію «мінімум сукупного збитку, який наноситься безпеці» [29]. Конкретизацією такого підходу виступає прийняття у вигляді критерію особливої граничної риси як ознаки критичного або порогового стану соціально-економічної системи, за межами якої виникає загроза або навіть фактично здійснюється деградація і руйнування цієї системи.

Низка науковців: І.О. Бланк, І.А.Александров, О.А. Орлова, В. Половян - пропонують оцінювати фінансову безпеку підприємства на основі визначення загального стану фінансової діяльності підприємства. Так, І.О. Бланк виділяє такі системи аналізу фінансової безпеки підприємства: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, порівняльний аналіз, інтегральний аналіз та аналіз коефіцієнтів. Автор виділяє так групи аналітичних фінансових коефіцієнтів: коефіцієнти оцінки фінансової стійкості підприємства, платоспроможності (ліквідності), оборотності активів, оборотності капіталу, рентабельності (прибутковості) [73].

Але, оцінка фінансової безпеки підприємства не може зводитись до простого аналізу фінансового стану підприємств, адже, виходячи із

особливостей даної економічної категорії, оцінка її рівня потребує особливих підходів та методів.

Трохи інший підхід до розрахунку інтегрального показника фінансової безпеки підприємства належить К.С.Горячевій. Так, автором розроблені методичні вимоги до показників фінансової безпеки підприємства і здійснено їхній відбір. На підставі відібраних показників запропоновано методику оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, в якій поряд із оцінкою рівня безпеки кожної складової фінансової безпеки підприємства визначається й інтегральний показник рівня фінансової безпеки підприємства в цілому [73]. Загалом, розглянута методика базується на системному підході до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. У той же час, , методика має ряд недоліків. Зокрема, у своїй роботі К.С. Горячева не визначає порогові значення індикаторів, які застосовуються при проведенні аналізу рівня фінансової безпеки, що не дозволяє визначати реальний стан показників, а отже і рівні безпеки функціональних складових можуть бути неадекватно встановлені. Така помилка, у свою чергу, може призвести до неточного розрахунку інтегрального індексу фінансової безпеки підприємства[1].

У праці В.М. Зарубинського і Н.С. Зарубинської рівень фінансової складової економічної безпеки пропонується оцінювати набором коефіцієнтів, які характеризують власне фінансовий стан підприємства. Сюди віднесено коефіцієнти ліквідності оборотних коштів, швидкості ліквідності оборотних коштів, обороту товарних запасів, ефективності використання абсолютних активів, імовірності банкрутства, точки беззбитковості [15].

У фінансовій науці сформульовано так зване «золоте правило фінансування», яке в методологічному плані може застосовуватися для оперативного аналізу стану фінансової безпеки підприємства.

Метод «золотого правила фінансування» як один із способів перевірки належного рівня фінансової безпеки підприємства полягає в тому, що фінансовий капітал має бути залучений на строк, не менший за той, на який

капітал заморожується в необоротних та оборотних активах підприємства [29]. Дотримання вимог цього правила забезпечує, як правило, достатній рівень фінансової безпеки підприємства.

Ю.Б. Кракос та Р.О. Разгон рекомендують розглядати фінансову безпеку підприємства як комплексну величину, оскільки вона досліджує декілька складників, зокрема ефективність управління підприємством, платоспроможність і фінансову стійкість, ділову та ринкову стійкість, інвестиційну привабливість [44]. Варто також зазначити, що низка дослідників вважають, що визначення фінансової безпеки підприємств потребує застосування індикаторного методу, за якого рівень безпеки визначається за допомогою індикаторів.

Інший метод оцінки рівня фінансової безпеки розглядається в межах ресурсно-функціонального підходу, за яким оцінку пропонується здійснювати за кожною функціональною складовою фінансової безпеки, а потім визначити інтегральний показник експертним шляхом. При цьому функціональну структуру фінансової безпеки підприємства визначають такі складові: бюджетна; грошово-кредитна; валютна; банківська; інвестиційна; фондова; страхова [8, с. 98]. Незважаючи на переважну більшість науковців, які віддають перевагу експертному методу при визначенні вагомості окремих функціональних складових безпеки, деякі автори модифікують методiku визначення вагомості складових у загальному інтегральному показнику. Це говорить про те, що єдиної позиції науковців у формуванні методик оцінки фінансової безпеки підприємств не існує.

Фінансова безпека підприємства залежить від міжнародних, національних і ринкових чинників. Міжнародні фактори впливають на фінансову безпеку через загальноєкономічні важелі, міжнародну політику і міжнародну конкуренцію; національні – через політичні, економіко-демографічні умови господарювання; а ринку – через психографічні настрої населення, науково-технічний прогрес та форми конкуренції [28].

Заслуговує на увагу методика комплексної оцінки діяльності підприємства на основі вагомості фінансових коефіцієнтів, що розглядається в роботі О. Л. Хотомлянського та П. А. Знахуренко [35,88].

Підсумкову блочну оцінку (за блоками показників) вони рекомендують визначати з урахуванням ваги одиничних показників у кожному блоці.

Вагу коефіцієнтів можна визначати і на основі статистичних спостережень, і експертним шляхом. Підсумкову блочну оцінку рекомендовано визначати за формулою[35]:

$$K_j = \sum_{i=0}^n \alpha_i \times K_i \quad (1.1)$$

де K_j – підсумкова блочна оцінка;

α_i – вагомість одиничного коефіцієнта в блочній оцінці; n – кількість показників у межах блоку;

j – номер блоку в проведенні комплексної оцінки.

Для визначення інтегрального показника використовують таку формулу [13, с. 76]:

$$K_k = \sum_{j=0}^m \beta_j \times K_j \quad (1.2)$$

де K_k – інтегральний показник;

β_j – вагомість аналітичних блоків у комплексній оцінці; m – кількість блоків оціночних показників.

Методика передбачає використання показників, для яких встановлено нормативні або бажані значення. Для деяких показників на теперішній час нормативний рівень не визначено, але в ряді досліджень [14; 26] наведено рекомендовані значення показників, які й було обрано як теоретичні в цій методиці. Методика комплексної оцінки діяльності підприємства дає змогу одержувати не лише підсумкові відомості про рівень його роботи, а й

формувати напрями підвищення ефективності виробництва та стратегічного розвитку підприємства [35].

Виходячи з аналізу існуючих підходів до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, пропонуємо таку оцінку проводити з використанням скорингової (скоринг – від англ. score – бал) моделі, основою якої є розрахунок кількості нарахованих балів за кожний фінансовий показник. Фактичне значення показника порівнюється з його нормативною величиною. Базою методики оцінки фінансової безпеки підприємства може бути інтегральне значення у 140 балів – максимум по 10 балів за кожний із запропонованих показників. Рівень фінансової безпеки підприємства визначається за сумою набраних балів[35].

Крім того, доцільно усунути недолік жорсткої прив'язки до нормативних значень показників (у разі неможливості однозначної оцінки показника) шляхом використання так званої «сірої зони» [35,63], тобто інтервалу у $\pm 10\%$ від нормативного значення показника.

У загальному вигляді алгоритм оцінки фінансово-економічної безпеки підприємства наведено на рисунку 1.3

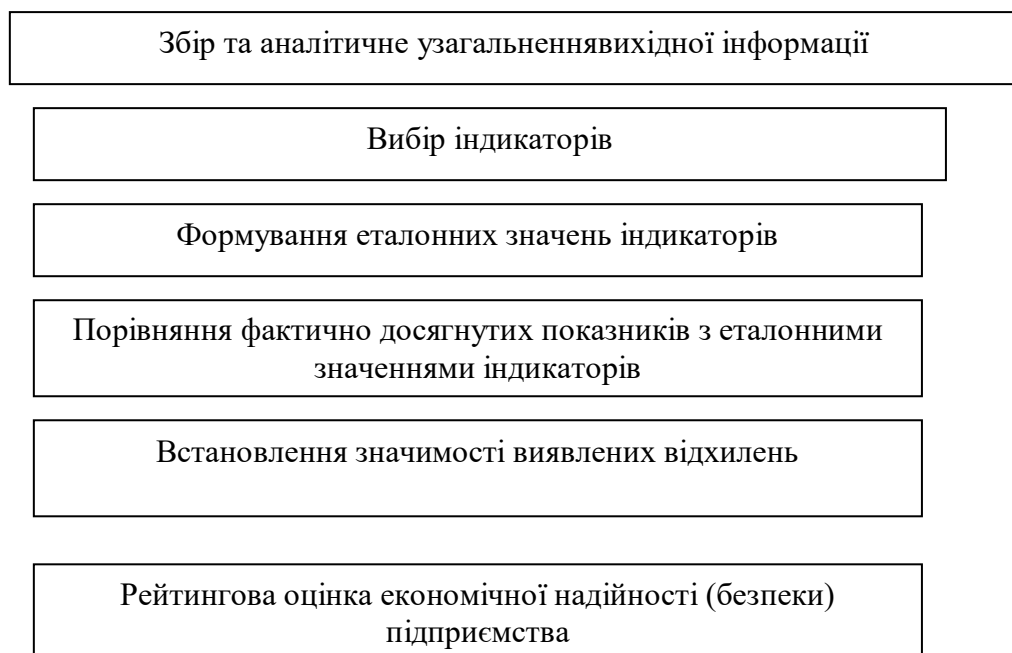

Рис.1.3 Алгоритм оцінки фінансової безпеки підприємства

Практичним інструментом визначення фінансової безпеки підприємства має стати розробка та впровадження експрес – діагности, яка дозволить з мінімальними втратами часу та максимальною ефективністю приймати управлінські рішення. Методика оцінки рівня фінансової безпеки вітчизняних підприємств має спиратися на традиційні показники, які використовуються у плануванні, обліку та аналізі господарської діяльності та відображають стан фінансово-господарської діяльності підприємства, наявність, розміщення, використання та рух ресурсів підприємства. У зарубіжній практиці [93] аналіз фінансового стану проводиться здебільшого шляхом коефіцієнтного аналізу (ratio analysis) за окремими напрямками аналізу, що дозволяє аналізувати різні підприємства не зважаючи на масштаби їх діяльності, визначаючи ефективність та прибутковість їх діяльності. Перевага віддається проведенню порівняльного аналізу (дані підприємства порівнюється з встановленими нормативами або показниками підприємств-конкурентів), трендового аналізу (trend analysis), який включає у себе вертикальний аналіз (common-size analysis), горизонтальний аналіз відносних показників (percent change analysis). Широко застосовується також факторний аналіз, особливо за допомогою моделі Дюпону.

1.3 Стан, проблеми та перспективи розвитку виробництва в Україні

Виробниче підприємство - це таке, яке здійснює виробництво товарів, надає послуги, інформацію, створює духовні цінності. До виробничих підприємств належать: промислові, сільськогосподарські, будівельні, побутового обслуговування населення тощо. Виробництво товарів та послуг є для них визначальним.

Україна належить до числа країн з розвинутою індустріальною базою і достатньо високим ресурсним потенціалом.

Центральною ознакою нинішнього економічного розвитку у світі є авангардна роль промисловості. Ця галузь справляє найбільший

мультиплікативний ефект на економіку країн з різним рівнем економічного розвитку, виробляючи значну частину ВВП, стимулюючи інноваційну діяльність, гарантуючи одержання великої частки експортних доходів, створюючи та підтримуючи мільйони робочих місць, наповнюючи податковими платежами державну скарбницю, формуючи тим самим фундамент для сталого соціально-економічного розвитку країн [76,с.8].

Водночас за показником частки доданої вартості промисловості у ВВП за останні 10 років Україна відчутно втратила позиції не тільки щодо референтних країн-сусідів, а й опустилася нижче за середньосвітовий показник.

Через це нерідко можна почути заяви, що Україна перетворюється з індустріальної країни в аграрну. Це не зовсім коректно, оскільки таке твердження створює хибний посил щодо причин сучасної стрімкої деіндустріалізації. Натомість дослідження місця промисловості країни у світовому вимірі та порівняння з референтними країнами дають краще уявлення щодо сучасного стану промислового сектора України, причин, що його зумовили, а також напрямів подальшого розвитку. За період 1990–2016 рр. частка аграрного сектора у ВВП України скорочувалась більш стрімкими темпами, ніж промислового, і, відповідно, співвідношення між часткою цих секторів змінилося на користь промисловості, а не навпаки[76,с.9]

Слід зазначити, що після 2013 року (ВВП становив 180 млрд \$) спостерігалось падіння обсягів номінального ВВП в доларовому еквіваленті в країні. Основними факторами цього процесу були втрата частини промислових регіонів Донецької та Луганської областей, де розташовувалися бюджетоутворюючі промислові комплекси, негативна волатильність на міжнародних ринках та деструктивна монетарна політика держави, торговельна війна з РФ.

Таблиця 1.3

Валовий внутрішній продукт

Роки	У фактичних цінах		У цінах попереднього року		Індекси фізичного обсягу			Індекси-дефлятори
	валовий внутрішній продукт	валовий внутрішній продукт у розрахунку на одну особу	валовий внутрішній продукт	валовий внутрішній продукт у розрахунку на одну особу	валовий внутрішній продукт	валовий внутрішній продукт у розрахунку на одну особу	валовий внутрішній продукт	валовий внутрішній продукт
1	2	3	4	5	6	7	8	9
За методологією СНР 1993								
	млрд.крб	тис.крб	млрд.крб	тис.крб	відсотків до попереднього року		відсотків до 1990 р.	відсотків до попереднього року
1990	167	3				
1991	299	6	153	x	91,3	91,1	91,3	196,2
1992	5033	97	270	x	90,1	89,8	82,3	1866,0
1993	148273	2842	4317	x	85,8	85,7	70,6	3435,4
1994	1203769	23184	114268	x	77,1	77,4	54,4	1053,5
1995	5451642	105793	1057504	x	87,8	88,5	47,8	515,5
	млн.грн	грн	млн.грн	грн	відсотків до попереднього року		відсотків до 1990 р.	відсотків до попереднього року
1996	81519	1595	49041	x	90,0	90,7	43,0	166,2
1997	93365	1842	79083	x	97,0	97,8	41,7	118,1
1998	102593	2040	91550	x	98,1	98,8	40,9	112,1

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
1999	130442	2614	102428	x	99,8	100,6	40,8	127,3
2000	170070	3436	138126	x	105,9	106,7	43,2	123,1
За методологією СНР 2008¹								
	млн.грн	грн	млн.грн	грн	відсотків до попереднього року		відсотків до 2010 р.	відсотків до попереднього року
2000	176128	3582	x	x	x	x	x	x
2001	211175	4340	191684	3939	108,8	110,0	71,5	110,2
2002	234138	4855	222451	4612	105,3	106,3	75,4	105,3
2003	277355	5801	256420	5363	109,5	110,5	82,5	108,2
2004	357544	7535	310070	6534	111,8	112,6	92,3	115,3
2005	457325	9709	368525	7823	103,1	103,8	95,1	124,1
2006	565018	12076	491951	10515	107,6	108,3	102,3	114,9
2007	751106	16150	611439	13147	108,2	108,9	110,7	122,8
2008	990819	21419	767957	16602	102,2	102,8	113,2	129,0
2009	947042	20564	840844	18258	84,9	85,2	96,1	112,6
2010	1120585	24429	985795	21491	104,1	104,5	100,0	113,7
2011	1349178	29519	1181604	25852	105,4	105,8	105,4	114,2
2012	1459096	32002	1351233	29637	100,2	100,4	105,6	108,0
2013	1522657	33473	1459759	32090	100,0	100,3	105,7	104,3
За методологією СНР 2008¹								
(без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та з 2014 року – також без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях)								
2010	1079346	24798	949619	21817	104,1	104,5	100,0	113,7
2011	1299991	29980	1138338	26252	105,5	105,9	105,5	114,2
2012	1404669	32480	1303094	30132	100,2	100,5	105,7	107,8

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2013	1465198	33965	1404293	32553	100,0	100,2	105,7	104,3
2014	1586915	36904	1369190	31841	93,4	93,7	98,8	115,9
2015	1988544	46413	1431826	33419	90,2	90,6	89,1	138,9
2016	2385367	55899	2037084	47738	102,4	102,9	91,3	117,1
2017	2983882	70233	2444191	57530	102,5	102,9	93,5	122,1
2018	3560596	84235	3085492	72995	103,4	103,9	96,7	115,4

За підсумками 2015 року номінальний ВВП знизився до 90,6 млрд, \$ що на 50,5 % менше показника 2013 року, – це відобразило фундаментальну кризу вітчизняної економіки. Із 2016 по 2017 роки остання продемонструвала зростання номінального ВВП до 112,3 млрд. \$ Крім того, дані Держстату свідчили про позитивну динаміку за реальним ВВП (2016 – + 2,4 %; 2017 – +2,5 %), хоча ці показники не корелювалися з падінням виробництва. На збільшення номінального ВВП вплинула грошово-кредитна політика держави, що спричинило посилення інфляції (дефлятор ВВП у 2017 році – 22 %) та стимулювало споживання через фінансування державних видатків[20].

Як вказують дані Держстату, за підсумками 2018 року номінальний ВВП у доларовому еквіваленті збільшився до 130,8 млрд\$ (3 558 млрд грн), що на 18,7 % більше, ніж відповідний показник 2017 року[98].

Зростання номінального ВВП у 2018 році було сформоване за рахунок[20]:

- внутрішніх запозичень – 177,3 млрд грн (вплинули на збільшення ВВП через зростання обсягу доходів банківського сектора та фінансування бюджетних програм);

- зовнішніх запозичень – 112,2 млрд грн;

- інфляційних чинників зростання товарообігу – 286,3 млрд грн;

- зростання АПК – +33 млрд грн (хороша врожайність).

Це один із найважливіших індикаторів, що відображає торговельні відносини між резидентами й нерезидентами та свідчить про насиченість економіки країни іноземною валютою. Значення платіжного балансу прямо пропорційно впливають на формування валютно-курсової політики завдяки формуванню попиту та пропозиції на валюту.

Слід зазначити, що з точки зору отримуваних доходів (це впливає на формування ВВП) Україна належить до експортоорієнтованих держав. Основна частина виробленої в Україні продукції продається за кордон, про що свідчить співвідношення ВВП до експорту. Проте, на жаль, Україна в більшій мірі експортує за кордон не готову продукцію, а лише сировину

(сталь, зерно, руду)[98].

Оптова та роздрібна торгівля займають найбільшу частку в структурі ВДВ і становлять приблизно шосту частину. Переробна промисловість займає сьому частину ВДВ (у 2017 році – 4,7%). Значно змінилася частка сільського господарства у структурі ВДВ: з 8,4% у 2010 році до 14,2% у 2015 році і до 12,1% у 2017 році[12].

За останні роки спостерігається зменшення частини експорту по відношенню до ВВП.

Таблиця 1.4

Співвідношення експорту до ВВП в Україні [98]

Рік	ВВП, \$ млрд	Експорт, \$ млрд	Експорт/ВВП
2015	90,6	47,8	52,7%
2016	93,2	46,0	49,3%
2017	110	53,8	48,9%
2018	130,8	59,1	45,4%

Істотну частину свого виробленого продукту Україна експортує, а інша потрапляє на внутрішній ринок, де намагається конкурувати з імпортною продукцією (основна частина вітчизняного експорту – продаж сировини та неготової продукції, що виключає наявність імпорту в складі собівартості експорту).

Індекс промислового виробництва, він же індекс виробництва промислової продукції, або індекс промислової продукції — відносний показник динаміки обсягу промислового виробництва, що показує його підйом або спад.

Індекс промислового виробництва за всіма категоріями в 2018 р. (%) змінювався таким чином: січень – 86,1 %, лютий – 96,5 %, березень – 107,6 %, квітень – 95,0 %, травень – 103,1 %, червень – 100,2 %, липень – 101,4 %, серпень – 99,5 %, вересень – 101,7 %, жовтень – 110,0 %, листопад 97,9 %, грудень – 97,9 %.

грудень 98,3 %. Середній індекс промислового виробництва за всіма категоріями в 2018 р. склав 95,3 %. Індекс промислового виробництва машинобудування в 2018 р. (%) змінювався таким чином: січень – 73,9 %, лютий – 100,9 %, березень – 105,3 %, квітень – 97,2 %, травень – 104,5 %, червень – 103,5 %, липень – 94,2 %, серпень – 97,9 %, вересень – 98,7 %, жовтень – 107,2 %, листопад 103,1 %, грудень 97,7 %. Індекс промислового виробництва за всіма категоріями в 2018 р. наведено в табл. 1.5

Таблиця 1.5

Індекс промислового виробництва за всіма категоріями в 2018 р[37]

2018	січень	→	вересень	жовтень	листопад	грудень	За рік
1	2	3	4	5	6	7	8
Вся промисловість	86,1	...	101,7	110,0	97,9	98,3	95,3
Видобувна промисловість	98,5	...	98,6	105,0	98,6	101,4	100,3
Видобуток вугілля	87,6	...	101,5	105,3	100,1	112,4	105,5
Видобування нафти та газу	100,5	...	97,0	105,5	96,6	105,0	104,4
Видобування металевих руд	104,2	...	98,9	106,1	99,5	102,3	99,3
Інші корисні копалини	78,8	...	95,5	97,9	94,8	66,1	82,4
Переробна промисловість	77,2	...	103,8	111,3	94,5	93,9	90,2
Виробництво харчових продуктів	75,2	...	131,1	129,2	89,0	81,2	94,0
Виробництво напоїв	67,9	...	81,8	91,4	98,7	98,0	89,2
Виробництво тютюнових виробів	65,0	...	92,2	111,3	113,8	90,6	108,2
Текстильне виробництво	78,1	...	104,1	103,9	96,8	94,4	86,7
Виробництво одягу	80,8	...	97,7	104,9	98,6	91,6	83,9
Вироби зі шкіри та інших матеріалів	87,8	...	102,8	95,1	101,1	83,9	77,7
Вироби з деревини (окрім меблів)	87,5	...	98,4	100,4	99,6	97,9	100,6
Виробництво паперу	88,0	...	93,5	102,2	98,1	95,5	90,1
Поліграфічна діяльність	74,5	...	85,0	115,0	109,9	92,9	114,0
Виробництво коксу і нафто-продуктів	99,2	...	103,8	108,3	95,4	106,9	99,5
Виробництво хімічної продукції	87,6	...	93,9	94,8	76,0	121,1	93,3
Виробництво медикаментів	77,8	...	123,7	114,0	101,6	93,6	99,2
Вироби гумові та пластмасові	70,0	...	91,3	106,4	95,3	87,0	84,8
Інша неметалічна продукція	73,8	...	97,1	102,0	90,2	84,2	93,5
Металургія	98,1	...	97,2	102,3	92,6	99,7	88,1
Готові металеві вироби	85,0	...	97,5	103,7	98,0	88,1	93,5
Виробництво меблів	86,0	...	103,8	111,3	104,3	99,5	95,4
Виробництво іншої продукції	105,3	...	107,4	107,1	98,6	106,1	115,4

Продовження таблиці 1.5

1	2	3	4	5	6	7	8
Ремонтні та монтажні роботи	45,1	...	94,1	121,2	85,6	135,2	85,9
Машинобудування	73,9	...	98,7	107,2	103,1	97,7	81,1
Комп'ютери, електроніка, оптика	33,9	...	136,8	81,3	128,1	75,5	56,1
Електротехнічне обладнання	81,8	...	100,1	95,3	102,7	86,5	51,7
Виробництво механізмів і обладнання	69,2	...	94,9	113,0	101,3	109,7	92,0
Виробництво автотранспортних засобів	91,6	...	87,8	132,8	98,6	82,0	88,7
Виробництво інших транспортних засобів	84,6	...	98,5	105,7	100,5	100,1	92,9
Постачання електроенергії, газу, пара	106,5	...	97,3	113,1	115,5	113,3	109,9
Виробництво та розподілення електроенергії	105,3	...	97,0	111,3	111,6	112,6	109,8
Виробництво та розподілення газу	118,8	...	105,9	172,4	199,1	121,4	108,7

Середній індекс промислового виробництва за всіма категоріями в 2018 р. склав 81,1 %.

Зміни у технологічній композиції промисловості демонструють тенденцію до погіршення її структури. Збільшується частка низькотехнологічних виробництв при суттєвому зменшенні середньотехнологічних та помірному – високотехнологічних. Примітно, що скорочується частка продукції машинобудування, а, відповідно, технологічна структура промисловості архаїзується, внаслідок чого знижується конкурентоспроможність економіки і погіршується місце країни у світовому поділі праці[76, с.16].

Підприємства промисловості перебувають у кризовому фінансовому стані, потерпають від гострої нестачі наявних доходів. Діяльність ключових для промислового відродження галузей упродовж останніх років є збитковою, тобто прибутки прибуткових підприємств менші за збитки збиткових. Частка підприємств промисловості, які одержали збитки, становить 27–35% у загальній кількості підприємств.

Висновки до розділу 1

1. Розглянуто економічну категорію «фінансова безпека» та еволюція її розвитку

В загальному випадку фінансову безпеку підприємств представляють як механізм, що з одного боку, забезпечує стабільність фінансової системи суб'єкту шляхом використання захисних фінансових інструментів, а з іншого - забезпечує її ефективність шляхом організації раціонального використання фінансових ресурсів.

Найбільш розповсюдженим є підхід, за яким автори розглядають фінансову безпеку підприємства «як функціональну складову економічної безпеки підприємства, яка полягає у наявності такого його фінансового стану, який характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, а також місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; а також спрямованістю на ефективний і сталий розвиток».

2. Досліджено методичні аспекти розробки системи фінансової безпеки підприємства на основі моніторингу фінансового стану

В теорії та практиці фінансового менеджменту існує значна кількість методів, які застосовуються для визначення рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

С.М. Ілляшенко виділяє 5 рівнів фінансової безпеки підприємства:

1. Абсолютний (для функціонування підприємству достатньо власних оборотних коштів).

2. Нормальний (підприємство обходиться власними джерелами формування запасів і покриття затрат).

3. Хиткий (підприємству недостатньо власних оборотних коштів і воно залучає середні й довгострокові позики і кредити).

4. Критичний (крім власних оборотних коштів, середньо- й довгострокових позик і кредитів, залучаються ще й короткострокові).

5. Кризовий (підприємство знаходиться на межі банкрутства).

Низка науковців: І.О. Бланк, І.А.Александров, О.А. Орлова, В. Половян - пропонують оцінювати фінансову безпеку підприємства на основі визначення загального стану фінансової діяльності підприємства. Так, І.О. Бланк виділяє такі системи аналізу фінансової безпеки підприємства: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, порівняльний аналіз, інтегральний аналіз та аналіз коефіцієнтів. Автор виділяє так групи аналітичних фінансових коефіцієнтів: коефіцієнти оцінки фінансової стійкості підприємства, платоспроможності (ліквідності), оборотності активів, оборотності капіталу, рентабельності (прибутковості).

Практичним інструментом визначення фінансової безпеки підприємства має стати розробка та впровадження експрес – діагности, яка дозволить з мінімальними втратами часу та максимальною ефективністю приймати управлінські рішення. Методика оцінки рівня фінансової безпеки вітчизняних підприємств має спиратися на традиційні показники, які використовуються у плануванні, обліку та аналізі господарської діяльності та відображають стан фінансово-господарської діяльності підприємства, наявність, розміщення, використання та рух ресурсів підприємств

3. Проведено оцінку стану, проблем та перспектив розвитку виробництва в Україні

Виробниче підприємство - це таке, яке здійснює виробництво товарів, надає послуги, інформацію, створює духовні цінності. До виробничих підприємств належать: промислові, сільськогосподарські, будівельні, побутового обслуговування населення тощо. Виробництво товарів та послуг є для них визначальним.

Україна належить до числа країн з розвинутою індустріальною базою і достатньо високим ресурсним потенціалом.

Оптова та роздрібна торгівля займають найбільшу частку в структурі

ВДВ і становлять приблизно шосту частину. Переробна промисловість займає сьому частину ВДВ (у 2017 році – 4,7%). Значно змінилася частка сільського господарства у структурі ВДВ: з 8,4% у 2010 році до 14,2% у 2015 році і до 12,1% у 2017 році.

Істотну частину свого виробленого продукту Україна експортує, а інша потрапляє на внутрішній ринок, де намагається конкурувати з імпортною продукцією (основна частина вітчизняного експорту – продаж сировини та неготової продукції, що виключає наявність імпорту в складі собівартості експорту).

Середній індекс промислового виробництва за всіма категоріями в 2018 р. склав 81,1 %.

Зміни у технологічній композиції промисловості демонструють тенденцію до погіршення її структури. Збільшується частка низькотехнологічних виробництв при суттєвому зменшенні середньотехнологічних та помірному – високотехнологічних. Примітно, що скорочується частка продукції машинобудування, а, відповідно, технологічна структура промисловості архаїзується, внаслідок чого знижується конкурентоспроможність економіки і погіршується місце країни у світовому поділі праці

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ АТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ЗАВОД ФЕРОСПЛАВІВ»

2.1 Організаційно – економічна характеристика АТ «Запорізький завод феросплавів»

Акціонерне підприємство "Запорізький завод феросплавів" – стабільний виробник феросплавів, що динамічно розвивається, один з найбільших в Європі і світі не лише по обсягах виробництва, але і по номенклатурі сплавів, що випускається. Доля виробництва підприємства в Україні складає 30-35%, у світовому об'ємі феросплавів -1-2%.

Запорізький завод феросплавів сьогодні - це: 29 удювiдновлювальних електричних печей, одна з яких пiч на ультра низькій частотi; 2 печi постійного струму; 3 шахтно-щiлинних печi для виробництва вапна; виробництво марганцевих та кремнiй вiсних сплавiв, таких як ФС75, ФС70, ФС65, ФС45, ФС25, МнС17, МнС25, ФМн78, ФМн88, Мн95 - всього бiльше 20 марок сплавiв; виробництво фракцiонованих феросплавiв; можливiсть робити вiдвантаження товарної продукцiї: автотранспортом; в залiзничних вагонах; в 20-ти футових морських контейнерах; через морськi та рiчковi порти на судах класу рiчка-море; виробництво щебеня, пiску i щебенево-пiщаної сумiшi з матерiалу оксидного алюмосилікатного; виробництво шлаковиливних блокiв.

Завод є порiвняно чистим в екологiчному вiдношеннi - усi електропечі обладнанi системами газоочищення, що забезпечують уловлювання газiв i пилу не менше 99,9%. Працює дiлянка грудкування пилу власного виробництва. Частина феросплавного газу використовується замість природного для: виробництва вапна, сушки технологiчного посуду i тепловодопостачання заводу.

Дiють замкнутi оборотнi цикли постачання технiчною водою.

Забезпечення стабільного рівня технології і високої якості продукції здійснюється за допомогою точної вимірювальної, контролюючої і інформаційної техніки, керованої висококваліфікованим досвідченим персоналом.

Для задоволення вимог споживачів збільшений асортимент фракціонованої товарної продукції.

Якість управління і товарної продукції підтверджена міжнародним стандартом якості ISO 9001 : 2015.

Основні споживачі - українські металургійні комбінати, країни експорту - Туреччина, країни ЄС, Білорусія, Казахстан, Єгипет, Японія, Південна Корея.

Принциповим технічним проривом в технології виробництва феросплавів є:

розвиток і успішне впровадження способу розливання в нефутеровані порожнини з відсівів зі сплавів власного виробництва, який повністю задовольняють вимоги, що пред'являються до якості металу. Цей спосіб розливання, разом з існуючими - гарантують рівномірний розподіл хімічних елементів в зливках сплавів, а дробильно сортувальні установки дозволяють отримати продукцію різного фракційного складу згідно із замовленням споживачів та можливістю упаковки в м'які контейнери типу "БІГ-БЕГ";

роботи по переобладнанню печей на постійний струм і ультра-низькую частоту (УНЧ) струму;

впровадження ефективних способів переробки відсівів від фракціонування феросплавів.

З метою розробки і впровадження прогресивних технологій - підприємство проводить безперервне вдосконалення, підвищення як технічного, так і якісного рівня виробництва і його економічної складової.

Нині завод освоює передові способи виробництва сплавів з особливими вимогами за якістю і залучення до технології нових видів сировини і матеріалів.

Зовнішньою нормативною базою регулювання діяльності АТ «Запорізький завод феросплавів» є: Конституція України; Закон України «Про акціонерні товариства»; Податковий кодекс; Господарський кодекс; Кодекс законів про працю та ін.

Внутрішньою нормативною базою регулювання діяльності АТ «Запорізький завод феросплавів» є: Статут підприємства; Накази; Протоколи засідання засновників; Штатний розпис; Посадові інструкції та ін.

Проаналізуємо основні фінансово – економічні показники діяльності «Запорізький завод феросплавів» у 2016 – 2018 роках у таблиці 2.1, використовуючи для цього баланси підприємства (звіт про фінансовий стан), що досліджується за 2016 – 2018 роки та звіти про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) за 2016 – 2018 роки (додатки Б, В, Г).

Таблиця 2.1

Аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності
«Запорізький завод феросплавів» за 2016-2018 роки

№	Показники	2016 рік	2017рік	2018 рік	Відхилення від попереднього періоду			
					2016-2017 рр.		2017-2018 рр.	
					абс., +/-	відн., %	абс., +/-	відн., %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис.грн.	5407670	7493444	6637035	2085774	38,57	-856409	-11,43
2	Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	4750060	5183222	5769119	433162	9,12	585897	11,30
3	Валовий прибуток (збиток). тис.грн.	657610	2310222	867916	1652612	251,31	-1442306	-62,43
4	Фінансовий результат від операційної діяльності, тис.грн.	316064	2024326	58158	1708262	540,48	-1966168	-97,13

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
5	Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	25251	1990784	156310	1965533	7783,98	-1834474	-92,15
6	Чистий прибуток (збиток), тис.грн.	175290	1648339	112581	1473049	840,35	-1535758	-93,17
7	Загальний капітал підприємства, тис.грн.	2704057	2967966	3569608,00	263909	9,76	601642	20,27
8	Власний капітал, тис.грн.	5788	920064	1798248,50	914276	15796,06	878184,5	95,45
9	Залучений капітал, тис.грн.	2698269	2047902	1771359,50	-650367	-24,10	-276542,5	-13,50
10	Необоротні активи, тис.грн.	1050776	963444,5	939319,50	-87331,5	-8,31	-24125	-2,50
11	Оборотні активи, тис.грн.	1653281	2004521,50	2630288,50	351240,5	21,25	625767	31,22

Враховуючи наведені розрахунки у таблиці 2.1 можна зробити наступні висновки:

1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції за період дослідження зросла на 2085774 тис.грн. (38,57%) у період з 2016 по 2017 роки, але зменшилась на 856409 тис.грн. (-11,43%) у період з 2017 по 2018 роки (рис.2.1).

Приріст обсягу наданих товарів позитивно впливає на фінансове становище підприємства, збільшує його частку ринку.

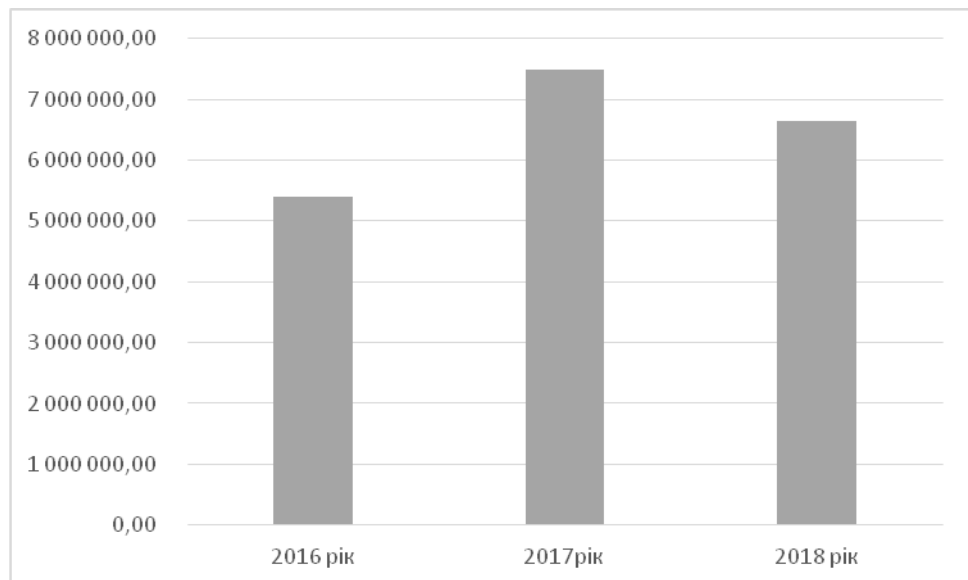

Рис 2.1. Динаміка чистого доходу (виручки) від реалізації продукції, тис.грн.

2. Собівартість реалізованої продукції за період дослідження збільшилась на 433162 тис. грн. або на 9,12% у період з 2016 по 2017 роки, та на 585897 тис.грн. (11,30%) у період з 2017 по 2018 роки (рис 2.2).

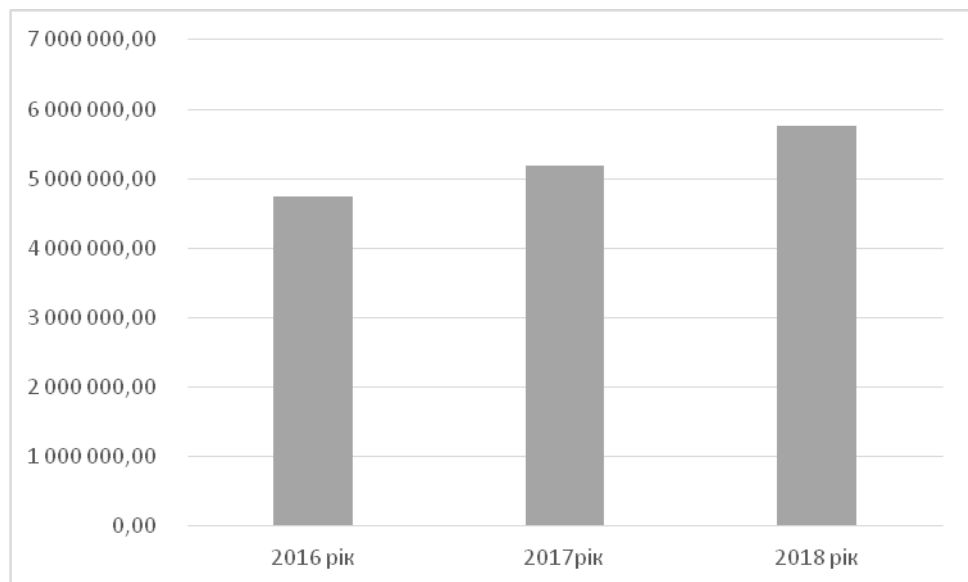

Рис 2.2. Динаміка собівартості реалізованої продукції, тис.грн.

3. Валовий прибуток за період дослідження збільшився на 1652612 тис. грн. або на 251,31% у період з 2016 по 2017 роки, що вказує про ефективний контроль за собівартістю продукції але зменшився у період з

2017 по 2018 роки на 1442306 тис. грн.(62,43%), що є проблемою для підприємства. Динаміка зміни валового прибутку зображена на рис. 2.3.

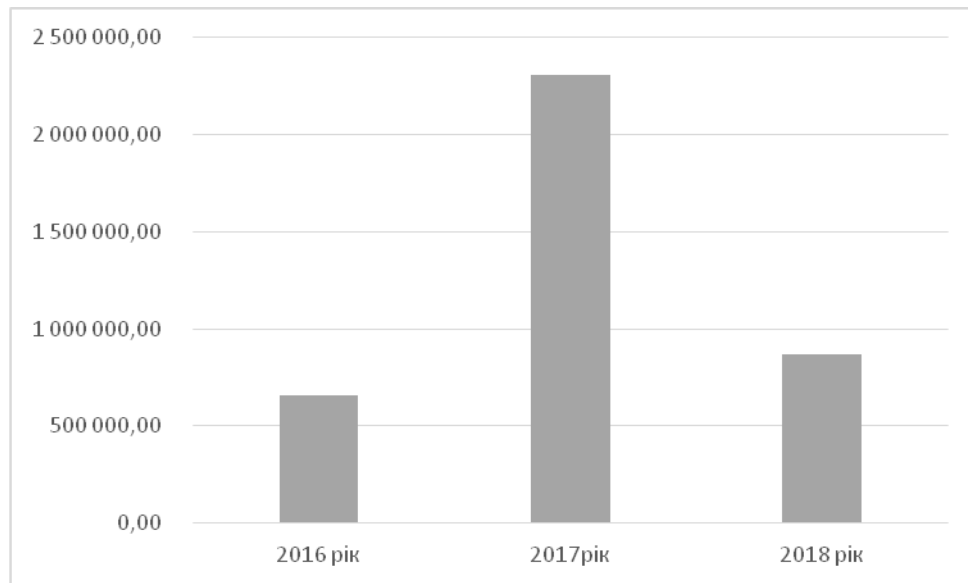

Рис 2.3. Динаміка зміни валового прибутку, тис.грн.

4. Фінансовий результат від операційної діяльності збільшився на 1708262 тис.грн. у період з 2016 по 2017 роки (540,48%)(рис.2.4). Це позитивне явище, яке свідчить про те, що підприємство діє ефективно і може генерувати прибуток для своїх інвесторів. Але у період з 2017 по 2018 роки ситуація змінюється і підприємство отримує збиток у сумі 1966168 тис.грн.(-97,13%).

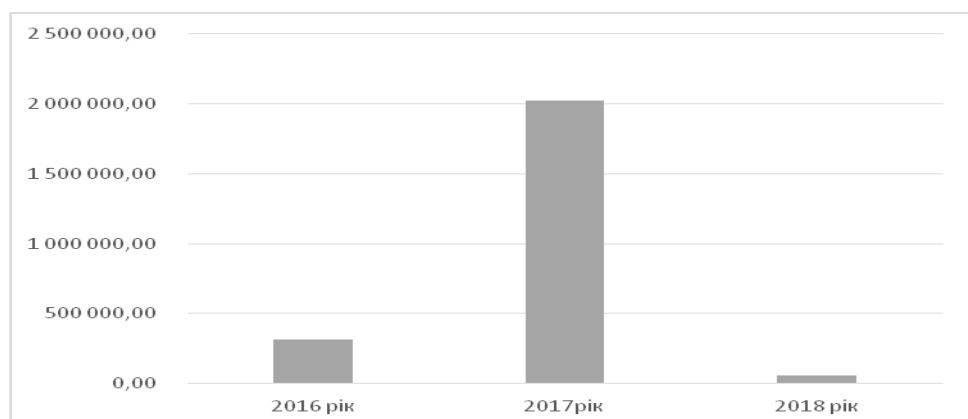

Рис. 2.4. Динаміка змін фінансового результату від операційної діяльності, тис.грн.

5. Фінансовий результат до оподаткування збільшився на 1965533 тис.грн. у період з 2016 по 2017 роки (7783,98%), свідчить про ефективну діяльність підприємства. Але зменшення показника у період з 2017 по 2018 роки на 1834474 тис.грн.(-92,15%) вказує на необхідність шукати шляхи зниження витрат і підвищення доходів підприємства (рис.2.5).

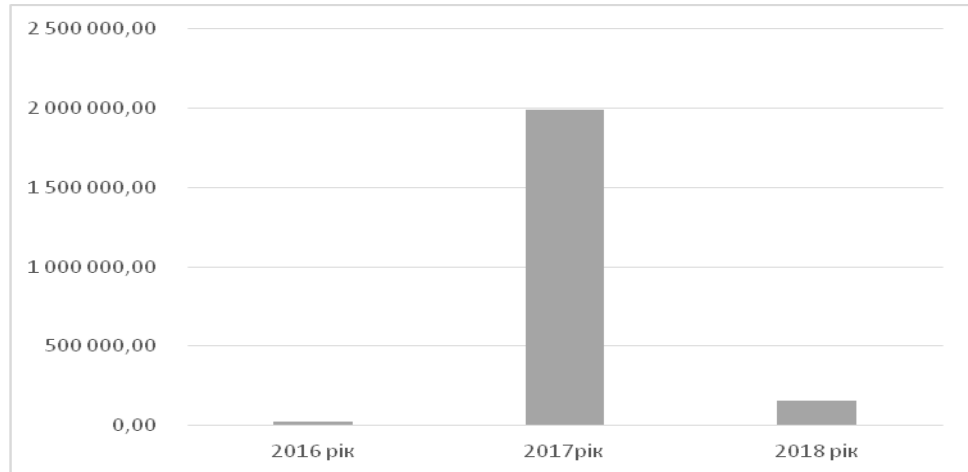

Рис. 2.5 Динаміка змін фінансового результату до оподаткування, тис.грн.

6. Чистий прибуток (збиток) збільшився на 1473049 тис.грн. у період з 2016 по 2017 роки(840,35%), але зменшився у період з 2017 по 2018 роки на 1535758 тис.грн.(-93,17%), що є проблемою для підприємства та свідчить про неефективне управління власною фінансово – господарською діяльністю. Динаміка змін чистого прибутку (збитку) зображена на рис 2.6.

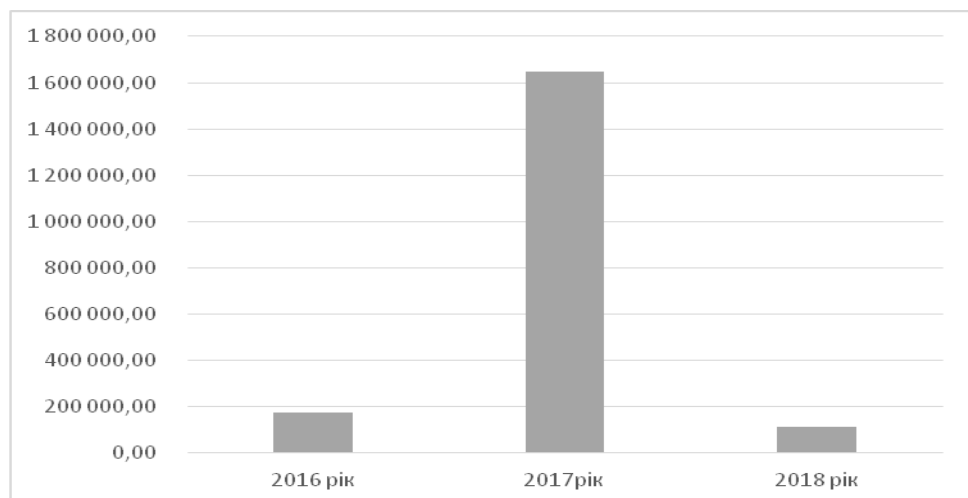

Рис. 2.6 Динаміка змін чистого прибутку (збитку), тис.грн.

7. Загальний капітал підприємства мав зростання у період з 2016 по 2017 роки на 263909 тис. грн. (9,76%) та на 601642 тис. грн. (20,27%) у період з 2017 по 2018 роки(рис.2.7).

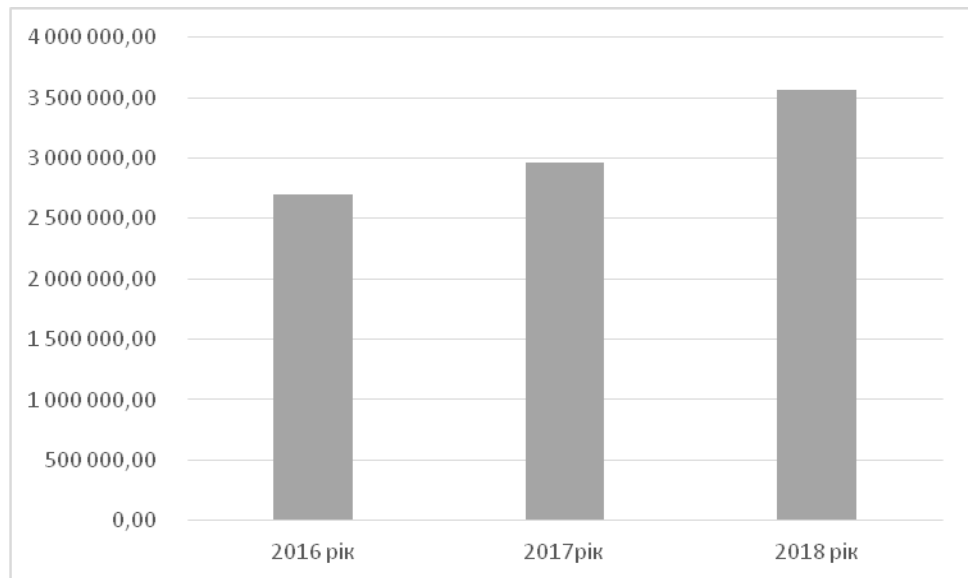

Рис. 2.7 Динаміка зміни загального капіталу, тис.грн

8. Власний капітал підприємства зріс у період з 2016 по 2017 роки на 914276 тис.грн. та на 878184,50 тис. грн. у період з 2017 по 2018 роки. Можемо зробити висновок, що основним джерелом формування фінансових ресурсів є власні кошти доля яких за останні три роки має тенденцію до збільшення.

Зростання долі власного капіталу - свідчення того, що підприємство має достатньо власних коштів завдяки яким підприємство здійснює свою діяльність, що в свою чергу позитивно впливає на його фінансову стійкість.

9. Залучений капітал зменшився на 650367 тис.грн. (-24,10%) у період з 2016 по 2017 роки та на 276542,50 тис. грн. (-13,5%) у період з 2017 по 2018 роки. Зменшення позикового капіталу обернено пропорційне збільшенню власного, це свідчить про збільшення фінансової стійкості підприємства та зменшення його фінансового ризику.

10. Необоротні активи зменшилися на 87331,50 тис.грн. (-8,31%) у період з 2016 по 2017 роки та на 24125 тис. грн. (-2,5%) у період з 2017 по 2018 роки.

11. Оборотні активи мали приріст у 351240,50 тис. грн (21,25%) у період з 2016 по 2017 роки та у 625767 тис. грн. (31,22%) у період з 2017 по 2018 роки.

В цілому величина майна за останні три роки збільшилась з 2704057 тис. грн. до 3569608 тис. грн. Це свідчить про позитивні зміни балансу, тобто розширення виробничо-господарської діяльності підприємства.

В структурі сукупних активів найбільша питома вага складає оборотні активи, вона складає більше за 60% (на кінець 2018 року – більш ніж 70%). Можемо зробити висновок, що підприємство має “легку” структуру активів, що свідчить про їх високу мобільність.

2.2 Аналіз динаміки і структури майна АТ «Запорізький завод феросплавів» і джерел його фінансування

У таблиці 2.2 проаналізуємо майно АТ «Запорізький завод феросплавів» та джерела його фінансування у 2016-2018 рр..

Нематеріальні активи зменшилися на кінець 2016 року на 39 тис.грн., а у 2017 року збільшились на 186 тис.грн (41,56%), що в динаміці цього показника свідчить про ефективне використання нематеріальних активів.

Але на жаль у 2018 році відбулось зменшення на 55 тис.грн.(20,91%).

Незавершене будівництво збільшилось на кінець 2016 року на 5161 тис.грн., що може негативно впливати на результати фінансово-господарської діяльності підприємства (можливо є потреба додатково аналізувати доцільність і ефективність вкладень).

На кінець 2017 року цей показник зменшився на 705 тис.грн., що є позитивною зміною. На кінець 2018 року прослідковується негативна динаміка – збільшення незавершеного будівництва на 38111 тис. грн..

Таблиця 2.2

Аналіз майна АТ «Запорізький завод феросплавів»

2016 рік								
Назва статей майна	Номер рядку у звіті	На початок року		На кінець року		Відхилення		
		Абсолютні значення, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютні значення, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютні значення, тис. грн.	Питома вага, %	Темпи приросту, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Нематеріальні активи	1000	116	0	77	0	-39	0	-33,62
Незавершене будівництво	1005	15637	0,52	20798	0,86	5161	0,34	33,01
Основні засоби: залишкова вартість	1010	1026653	34,36	961770	39,74	-64883	5,38	-6,32
Інші фінансові інвестиції	1035	75629	2,53	872	0,04	-74757	-2,5	-98,85
Відстрочені податкові активи	1045	0	0	0	0	0	0	0
Усього за розділом 1	1095	1118035	37,42	983517	40,64	-134518	3,22	-12,03
Виробничі запаси	1101	236227	7,91	269542	11,14	33315	3,23	14,1
Незавершене виробництво	1102	70063	2,34	97429	4,03	27366	1,68	39,06

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Готова продукція	1103	96176	3,22	55808	2,31	-40368	-0,91	-41,97
Товари	1104	402	0,01	242	0,01	-160	0	-39,8
Дебіторська заборгованість	1125+ 1130+ 1135+ 1155	1388487	46,47	873237	36,08	-515250	-10,39	-37,11
Грошові кошти та їх еквіваленти	1165	17408	0,58	4894	0,2	-12514	-0,38	-71,89
Інші оборотні активи	1190	61084	2,04	135563	5,6	74479	3,56	121,93
Усього за розділом 2	1195	1869847	62,58	1436715	59,36	-433132	-3,22	-23,16
3. Витрати майбутніх періодів	1170	0	0	0	0	0	0	0
Всього майно	1300	2987882	100	2420232	100	-1135261	0	-38
2017 рік								
Назва статей майна	Номер рядку у звіті	На початок року		На кінець року		Відхилення		
		Абсолютні значення, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютні значення, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютні значення, тис. грн.	Питома вага, %	Темпи приросту, %
Нематеріальні активи	1000	77	0	263	0,01	186	0	241,56

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Незавершене будівництво	1005	20798	0,86	20093	0,57	-705	-0,29	-3,39
Основні засоби: залишкова вартість	1010	961770	39,74	922135	26,23	-39635	-13,51	-4,12
Інші фінансові інвестиції	1035	872	0,04	881	0,03	9	-0,01	1,03
Відстрочені податкові активи	1045	0	0	0	0	0	0	0
Усього за розділом 1	1095	983517	40,64	943372	26,83	-40145	-13,81	-4,08
Виробничі запаси	1101	269542	11,14	383628	10,91	114086	-0,23	42,33
Незавершене виробництво	1102	97429	4,03	101755	2,89	4326	-1,13	4,44
Готова продукція	1103	55808	2,31	18995	0,54	-36813	-1,77	-65,96
Товари	1104	242	0,01	6554	0,19	6312	0,18	2608,26
Дебіторська заборгованість	1125+ 1130+ 1135+ 1155	873151	36,08	1996802	56,8	1123651	20,72	128,69

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Грошові кошти та їх еквіваленти	1165	4894	0,2	47083	1,34	42189	1,14	862,06
Інші оборотні активи	1190	135563	5,6	17511	0,5	-118052	-5,1	-87,08
Усього за розділом 2	1195	1436629	59,36	2572328	73,17	1135699	13,81	79,05
3. Витрати майбутніх періодів	1170	0	0	0	0	0	0	0
Всього майно	1300	2420146	100	3515700	100	2190922	0	90,53
2018 рік								
Назва статей майна	Номер рядку у звіті	На початок року		На кінець року		Відхилення		
		Абсолютні значення, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютні значення, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютні значення, тис. грн.	Питома вага, %	Темпи приросту, %
Нематеріальні активи	1000	263	0,01	208	0,01	-55	0	-20,91
Незавершене будівництво	1005	20093	0,67	38111	1,57	18018	0,9	89,67
Основні засоби: залишкова вартість	1010	922135	30,86	882502	36,46	-39633	5,6	-4,3
Інші фінансові інвестиції	1035	881	0,03	881	0,04	0	0,01	0

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0	12227	0,51	12227	0,51	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0	1338	0,06	1338	0,06	0
Усього за розділом 1	1095	943372	31,57	935267	38,64	-8105	7,07	-0,86
Виробничі запаси	1101	383628	12,84	464317	19,18	80689	6,35	21,03
Незавершене виробництво	1102	101755	3,41	192372	7,95	90617	4,54	89,05
Готова продукція	1103	18995	0,64	90416	3,74	71421	3,1	376
Товари	1104	6554	0,22	8301	0,34	1747	0,12	26,66
Дебіторська заборгованість	1125+ 1130+ 1135+ 1155	1996802	66,83	1868706	77,21	-128096	10,38	-6,42
Грошові кошти та їх еквіваленти	1165	47083	1,58	48077	1,99	994	0,41	2,11
Інші оборотні активи	1190	17511	0,59	16060	0,66	-1451	0,08	-8,29
Усього за розділом 2	1195	2572328	86,09	2688249	111,07	115921	24,98	4,51
3. Витрати майбутніх періодів	1170	0	0	0	0	0	0	0
Всього майно	1300	3515700	117,67	3623516	149,72	215687	32,05	6,13

Основні засоби: залишкова вартість зменшилися на кінець 2016 року на 64883 тис.грн.(6,32%), на 39635 тис.грн.(13,51%) на кінець 2017 року та на 39633 тис.грн. на кінець 2018 року (рис.2.8).

Рис. 2.8. Динаміка основних засобів: залишкова вартість, тис. грн

Інші фінансові інвестиції (рис 2.9) були зменшенні на 74757 тис.грн. на кінець 2016 року та мали невелике збільшення у 9 тис. грн. (1,03%) на кінець 2017 року. На кінець 2018 року змін не відбулось.

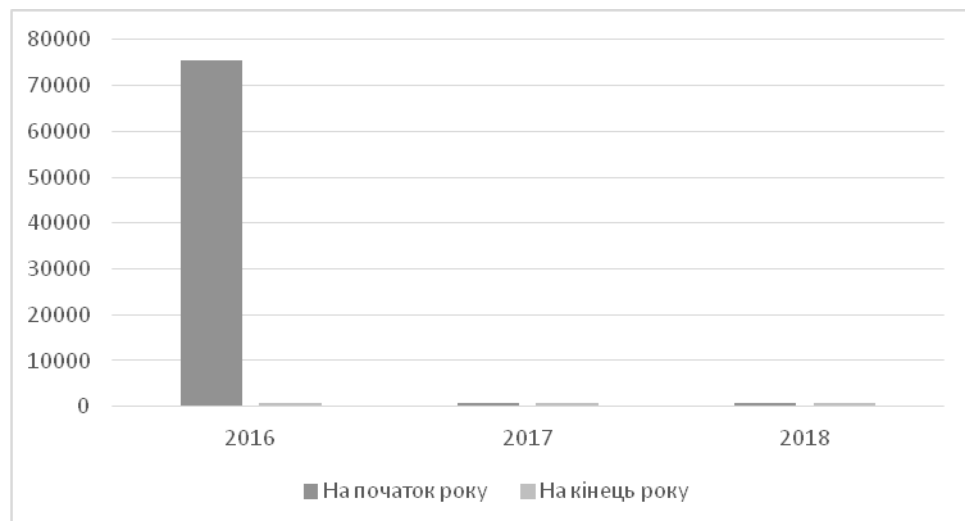

Рис. 2.9. Динаміка змін інших фінансових інвестицій, тис. грн.

Довгострокова дебіторська заборгованість мала збільшення тільки на кінець 2018 року на 12227 тис. грн.

Відстрочені податкові активи зазнали зміни тільки на кінець 2018 року

– збільшення на 1338 тис. грн.

Необоротні активи підприємства зменшувалися протягом усього досліджуваного періода - на кінець 2016 року на 134518 тис.грн. (питома вага у майні 40,64%), на 40145 тис.грн. на кінець 2017 року (питома вага у майні 26,83%) та на кінець 2018 року на 8105 тис.грн. (питома вага у майні 25,81%), що свідчить, що підприємство має “легку” структуру активів (рис. 2.10).

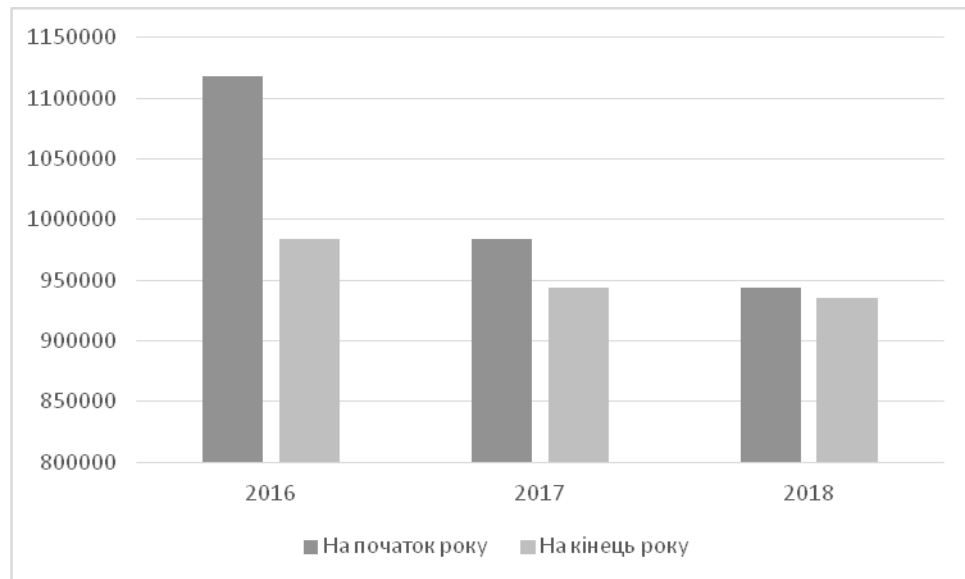

Рис. 2.10. Динаміка необоротних активів, тис. грн.

Виробничі запаси збільшувалися протягом трьох звітних років: на 33315 тис.грн. на кінець 2016 року (темп приросту 14,10%), на 114086 тис.грн. на кінець 2017 року (темп приросту 42,33%) та на 80689 тис.грн. (темп приросту 21,03%). Враховуючи, що оборотність запасів зменшувалась, ця динаміка є негативним фактором.

Рис. 2.11. Динаміка виробничих запасів, тис. грн.

Незавершене виробництво мало тенденцію до збільшення протягом

2016-2018 рр.(рис. 2.12). Це може свідчити не тільки про розширення масштабів діяльності і ріст ділової активності, а й бути наслідком росту тривалості виробничого циклу через зниження продуктивності праці, ефективності використання виробничих потужностей, низької організації виробництва, недостатнього рівня техніки і технології.

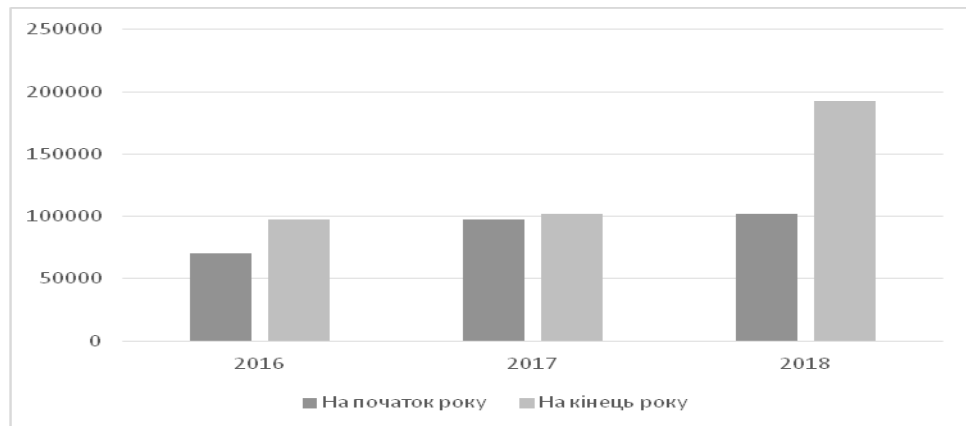

Рис. 2.12. Динаміка незавершеного виробництва, тис. грн.

Готова продукція зменшувалась на кінець 2016 та 2017 роки – на 40368 тис.грн. і 36813 тис.грн. відповідно. На кінець 2018 року залишок готової продукції збільшився на 71421 тис. грн.(рис. 2.13).

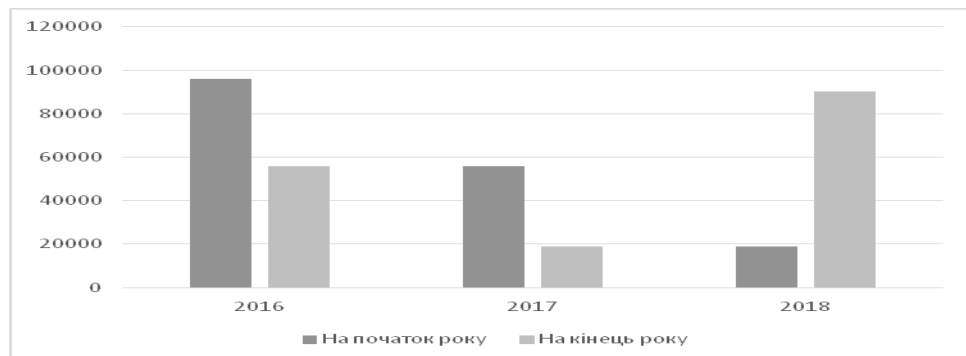

Рис. 2.13. Динаміка готової продукції, тис. грн.

Збільшення залишків готової продукції є негативним фактором, бо призводить також до тривалого заморожування оборотного капіталу, браку готівки, потреби в кредитах і сплати процентів за ними, до зростання кредиторської заборгованості постачальникам, бюджету, працівникам підприємства з оплати праці і т. д. Сьогодні - це одна з основних причин

спаду виробництва, зниження його ефективності, низької платоспроможності підприємств і їхнього банкрутства.

Залишки товарів зменшились на кінець 2016 року на 160 тис. грн., але збільшувалися протягом 2017-2018 рр. на 6312 тис. грн. та на 1747 тис. грн. відповідно

Дебіторська заборгованість коливалася протягом 2016-2018 рр. На кінець 2016 та 2018 роки вона зменшилася на 515250 тис.грн. та на 128096 тис.грн. відповідно. Це є позитивною зміною і може свідчити про покращення ситуації з оплатою продукції підприємства і про вибір оптимальної політики продаж. На кінець 2017 року дебіторська заборгованість збільшилась на 1123565 тис.грн., що є негативною зміною і може бути викликано проблемами, пов'язаними з оплатою продукції підприємства або активним наданням комерційного кредиту покупцям, тобто відволіканням частини поточних активів і іммобілізацією частини оборотних коштів з виробничого процесу. Динаміка дебіторської заборгованості зображена на рис. 2.14.

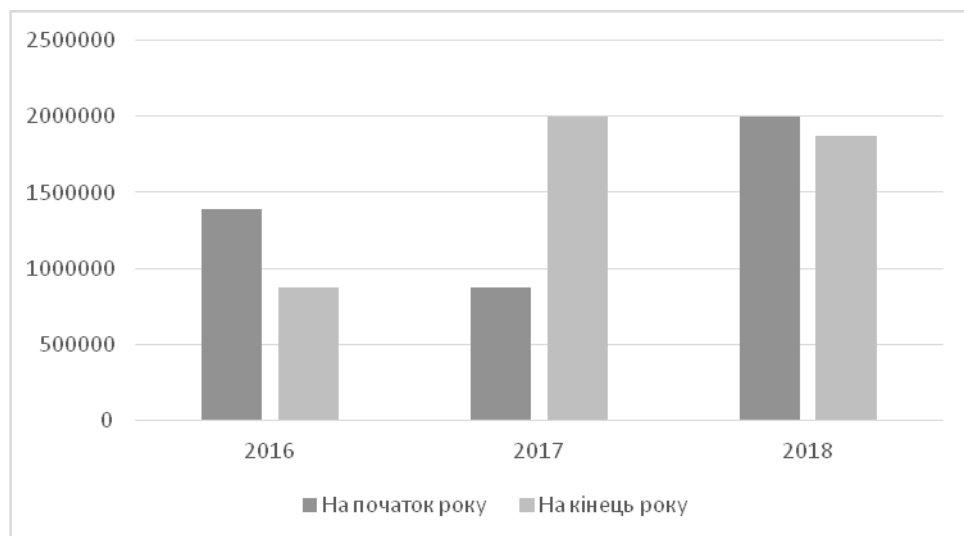

Рис. 2.14. Динаміка дебіторської заборгованості, тис. грн

Наявність грошових коштів та їх еквівалентів є важливим чинником платоспроможності підприємства. На кінець 2016 року грошові кошти зменшилися на 12514 тис.грн.(71,89%), на кінець 2017 та 2018 років

збільшилися усього на 42189 тис.грн. та 994 тис.грн. відповідно. Це можна оцінювати як негативний фактор, оскільки гроші та еквіваленти є наймобільнішими активами підприємства, тому воно може мати труднощі із здійсненням поточних розрахунків із контрагентами.

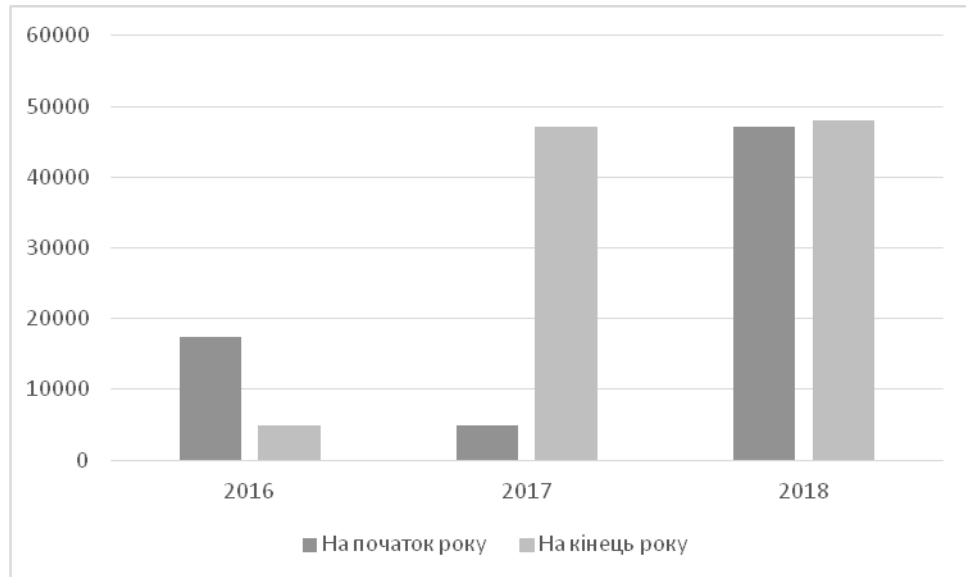

Рис. 2.15. Динаміка грошових коштів та їх еквівалентів, тис. грн.

Видно що дебіторська заборгованість збільшуються більшими темпами ніж грошові кошти та їх еквіваленти, що за даних умов є негативним і може бути причиною погіршення платоспроможності підприємства.

Інші оборотні активи мали не істотні зміни. Збільшення на кінець 2016 року на 3,56%, та зменшення протягом 2017-2018 років на 5,1% та на 0,05% відповідно

Оборотні активи дещо зменшилися на кінець 2016 року (3,22%), за рахунок зменшення дебіторської заборгованості, поточні фінансові інвестиції та грошових коштів. На кінець 2017-2018 років мало місце збільшення на 13,8% та на 1,02% відповідно. Проводячи аналіз складових оборотних активів можемо зробити висновок, що спостерігається структура з високою часткою заборгованості та низким рівнем грошових коштів, що у свою чергу свідчить про негативний стан розрахунків підприємства зі споживачами.

Зростання дебіторської заборгованості свідчить про погіршення ситуації з оплатою продукції підприємства, а вибір політики продаж не є оптимальною.

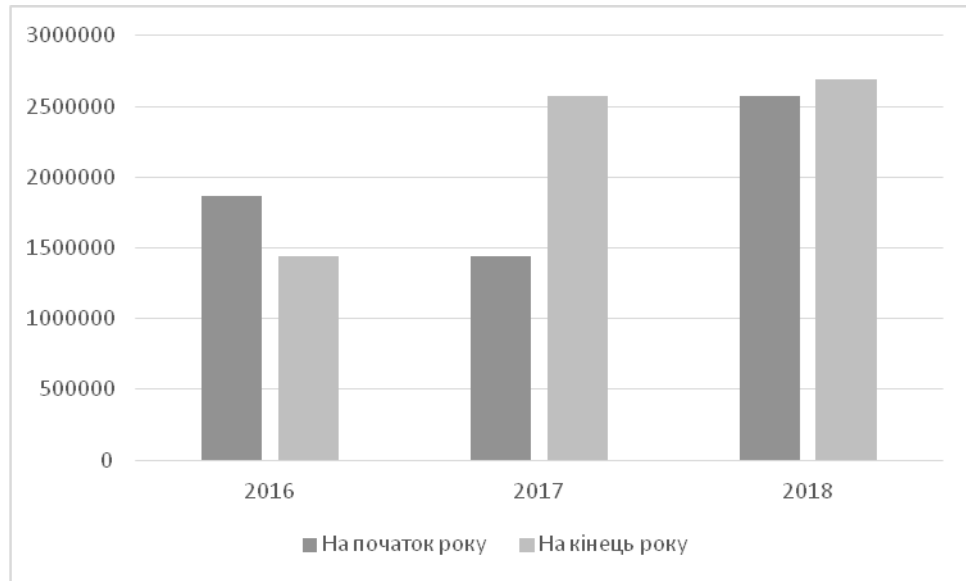

Рис. 2.16. Динаміка оборотних активів, тис. грн.

Витрати майбутніх періодів мали значення нуля протягом усього звітного періоду.

Майно АТ «Запорізький завод феросплавів» зменшилось на кінець 2016 року на 38%, але збільшилось на кінець 2017 (90,52%) та кінець 2018 років (6,13%). Динаміка зміни майна представлена на рис. 2.17.

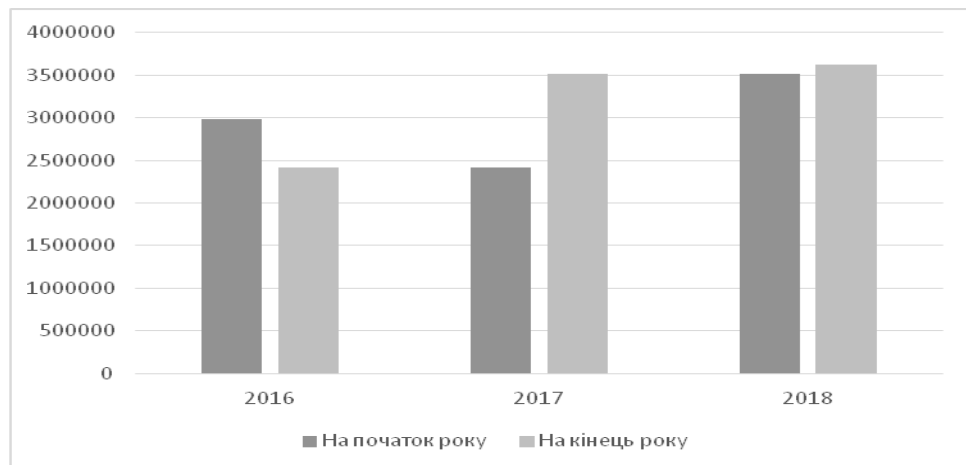

Рис. 2.17. Динаміка майна АТ «Запорізький завод феросплавів», тис. грн.

Оцінювання майнового стану підприємства є одним із найважливіших

етапів фінансового аналізу, що дає змогу визначити абсолютні та відносні зміни статей балансу за певний період, прослідкувати тенденції їх зміни та окреслити їх структуру.

Аналіз майна буде не повним без аналізу ефективності використання основних фондів. Найбільш часто використовують, при такому аналізі, два коефіцієнти: коефіцієнт зносу та коефіцієнт придатності.

Коефіцієнт зносу основних фондів (Кзн) характеризує частку вартості основних засобів, списану на витрати в попередніх періодах, у первісній вартості. Він розраховується по формулі:

$$K_{зн} = Z_{оф} / ПВоф, \quad (2.1)$$

де $Z_{оф}$ – знос основних фондів, тис. грн.; $ПВоф$ – первісна вартість основних фондів, тис. грн. Нормативне значення – коефіцієнт повинен бути менше 0,5.

Коефіцієнт придатності основних фондів (Кпр) показує ступінь придатності основних засобів. Він розраховується по формулі:

$$K_{пр} = 1 - K_{зн}. \quad (2.2)$$

Нормативне значення – коефіцієнт повинен бути більше 0,5 [6, с. 105].

Спираючись на наведені вище формули та дані з балансів, розрахуємо коефіцієнти у 2016 – 2018 роках для АТ «Запорізький завод феросплавів».

$$K_{зн \text{ поч. } 2016} = 0,91; K_{пр \text{ поч. } 2016} = 0,09.$$

$$K_{зн \text{ кін. } 2016} = 0,91; K_{пр \text{ кін. } 2016} = 0,09.$$

$$K_{зн \text{ кін. } 2017} = 0,92; K_{пр \text{ кін. } 2017} = 0,08.$$

$$K_{зн \text{ кін. } 2018} = 0,92; K_{пр \text{ кін. } 2018} = 0,08.$$

Таблиця 2.3

Аналіз джерел фінансування АТ «Запорізький завод феросплавів»

Показники	Код рядка	На початок року		На кінець року		Відхилення		Темп росту, %
		тис. грн.	Пит. вага, %	тис. грн.	Пит. вага, %	Абс	Пит. ваги, %	
2016р.								
I. Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	227955	7,63	227955	9,42	0	0,00	0,00
Додатковий капітал	1410	20805	0,70	12923	0,53	-7882	1,39	-37,89
Резервний капітал	1415	22617	0,76	22617	0,93	0	0,00	0,00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-349700	-11,70	-173596	-7,17	176104	-31,02	-50,36
Усього за розділом I	1495	-78323	-2,62	89899	3,71	168222	-29,63	-214,78
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення								
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	34731	1,16	53998	2,23	19267	-3,39	55,47
Пенсійні зобов'язання	1505	117609	3,94	149237	6,17	31628	-5,57	26,89
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
Усього за розділом II	1595	152340	5,10	203235	8,40	50895	-8,97	33,41
III. Поточні зобов'язання і забезпечення								
Поточна кредиторська заборгованість:								
Короткострокові кредити банків	1600	8471	0,28	0	0,00	-8471	1,49	-100,00
- за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
- за товари, роботи, послуги	1615	490451	16,41	490607	23,06	156	-0,03	0,03
- за розрахунками з бюджетом	1620	4525	0,15	4976	0,23	451	-0,08	9,97

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Короткострокові кредити банків	1600	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
- за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
- за товари, роботи, послуги	1615	490607	20,27	825111	52,45	334504	30,53	68,18
- за розрахунками з бюджетом	1620	4976	0,21	66704	4,24	61728	5,63	1240,51
- у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0,00	61314	3,90	61314	5,60	0,00
- за розрахунками зі страхування	1625	2818	0,12	3180	0,20	362	0,03	12,85
- за розрахунками з оплати праці	1630	10901	0,45	12187	0,77	1286	0,12	11,80
- за одержаними авансами	1635	830556	34,32	33023	2,10	-797533	-72,80	-96,02
Поточні забезпечення	1660	19604	0,81	23827	1,51	4223	0,39	21,54
Інша поточні зобов'язання	1690	767999	31,73	609099	38,72	-158900	-14,50	-20,69
Усього за розділом III	1695	2127461	87,91	1573131	44,75	-554330	-50,60	-26,06
2018р.								
Баланс	1900	2420146	100	3515700	100,00	1095554	100,00	45,27
I. Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	227955	6,48	227955	6,29	0	0,00	0,00
Додатковий капітал	1410	26745	0,76	9074	0,25	-17671	-16,39	-66,07
Резервний капітал	1415	34193	0,97	34193	0,94	0	0,00	0,00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1463926	41,64	1577907	43,55	113981	105,72	7,79
Вилучений капітал	1430	-2590	-0,07	-2861	-0,08	-271	-0,25	0,00
Усього за розділом I	1495	1750229	49,78	1846268	50,95	96039	89,08	-58,29
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення								
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	30556	0,87	0	0,00	-30556	-28,34	-100,00
Пенсійні зобов'язання	1505	161784	4,60	202541	5,59	40757	37,80	25,19

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0,00	199773	5,51	199773	185,29	0,00
Усього за розділом II	1595	192340	5,47	402314	11,10	209974	194,75	109,17
III. Поточні зобов'язання і забезпечення								
Поточна кредиторська заборгованість:								
Короткострокові кредити банків	1600	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
- за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
- за товари, роботи, послуги	1615	825111	23,47	622867	45,30	- 202244	- 187,58	-24,51
- за розрахунками з бюджетом	1620	66704	1,90	8285	0,60	-58419	-54,18	-87,58
- у тому числі з податку на прибуток	1621	61314	1,74	397	0,03	-60917	-56,50	0,00
- за розрахунками зі страхування	1625	3180	0,09	15961	1,16	12781	11,85	401,92
- за розрахунками з оплати праці	1630	12187	0,35	18196	1,32	6009	5,57	49,31
- за одержаними авансами	1635	33023	0,94	30722	2,23	-2301	-2,13	-6,97
Поточні забезпечення	1660	23827	0,68	33939	2,47	10112	9,38	42,44
Інша поточні зобов'язання	1690	609099	17,33	644964	46,91	35865	33,27	5,89
Усього за розділом III	1695	1573131	44,75	1374934	37,94	- 198197	- 183,83	-12,60
Баланс	1900	3515700	100	3623516	100,00	107816	100,00	3,07

З наведеного вище зазначаємо, що всі три роки дослідження основні фонди підприємства були зношені більше ніж на 90 %.

Пасив балансу показує, які кошти (капіталу) вкладена в господарську діяльність підприємства і хто і в якій формі брав участь у створенні майнової маси підприємства. Пасив балансу визначається як зобов'язання за отримані підприємством ресурси (активи).

На відміну від колишньої трактування пасиву як джерела утворення і розміщення засобів підприємства в ринковій економіці пасив більшою мерс визначається як зобов'язання за отримані цінності (послуги) або вимоги (зобов'язання) на отримані організацією ресурси (активи).

У міжнародній практиці особливо виділяється поняття "власні кошти" (власний капітал), яке трактується ще як чисте майно, що представляє собою залишок всього майна організації за вирахуванням зовнішніх зобов'язань. Власний капітал - це залишок всього капіталу (підсумок пасиву) мінус позиковий капітал (зовнішні зобов'язання). Так як актив дорівнює пасиву (останній слід розуміти в широкому сенсі), чисте майно і власний капітал - тотожні поняття.

Власний капітал має стримку тенденцію до зростання за 2016р. на 50895 тис.грн., за 2017р. на 209974 тис.грн., за 2018р. на 96039 тис.грн.

Зовнішні зобов'язання (борги) поділяються на довгострокові і короткострокові, їх прийнято називати позиковим капіталом. З господарської точки зору зовнішні зобов'язання - це джерело майна (активу), з юридичної - борг господарюючого суб'єкта. Статті пасиву балансу групуються, як і в активі, за певною системою: по ступені терміновості повернення зобов'язань. У вітчизняній практиці статті пасиву розташовуються по зростаючій терміновості повернення. Перше місце займає статутний капітал, за ним йдуть інші статті.

Довгострокові зобов'язання і забезпечення за 2016р. зросли на 50895 тис. грн., за 2017р. зменшилися на 10895 тис.грн., а за 2018р. збільшилися на 209974 тис. грн.

Поточні зобов'язання і забезпечення за 2016р. зменшилися на 786767 тис. грн., за 2017р. на 554330 тис.грн., за 2018р. зменшилися на 198197 тис. грн.

2.3 Аналіз фінансових результатів АТ «Запорізький завод феросплавів»

Доходи та витрати – економічні категорії, рівень яких визначає величину прибутку й рентабельності підприємства. Доходи та витрати визначають згідно з П(С)БО та відображаються у Звіті про фінансові результати в момент їх виникнення, незалежно від часу надходження й сплати грошей. Отже, прибуток (збиток) – це умовний розрахунковий показник, а не реальні грошові кошти, які можна використовувати в операціях купівлі-продажу. Прибуток може відрізнятися від реальної величини грошових коштів на величину несплаченої дебіторської заборгованості, кредитів, амортизаційних нарахувань і т. ін. У зв'язку з цим у фінансовій звітності може бути завищена величина прибутку й, відповідно, оцінка рентабельності буде висока, але підприємство при цьому може відчувати гострий дефіцит грошових коштів. І навпаки, величина прибутку може бути незначною, а фінансовий стан – цілком стійким. Крім того, на практиці більшість вітчизняних підприємств використовують схеми «оптимізації оподаткування», що призводить до спотворення прибутку з метою зниження бази оподаткування. Тому аналіз прибутку підприємства доцільно проводити у взаємозв'язку з оцінкою грошових потоків підприємства.

За 2016 -2018р. спостерігалися наступні зміни чистого доходу: за 2017р. на 2085774 тис. грн., за 2018р. (-856409) тис.грн.

Собівартість реалізації продукції за 2017р. збільшилась на 433162 тис.грн., за 2018 р. 585897 тис.грн., зростання собівартості пов'язано із зростанням вартості електроенергії, сировини та зростанням зарплати.

Таблиця 2.4

Аналіз звіту про фінансові результати АТ «Запорізький завод феросплавів» за 2016-2018рр.

Назва статей	номер рядку у звіті	2016 рік, тис. грн.	2017 рік, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темпи приросту, %	2018 рік, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темпи приросту, %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	2000	5407670	7493444	2085774	38,57	6637035	-856409	-11,43
Собівартість реалізації продукції	2050	4750060	5183222	433162	9,12	5769119	585897	11,30
Валовий прибуток	2090	657610	2310222	1652612	251,31	867916	-1442306	-62,43
Інші операційні доходи	2120	56133	114365	58232	103,74	217093	102728	89,82
Адміністративні витрати	2130	92998	105524	12526	13,47	152024	46500	44,07
Витрати на збут	2150	115680	109905	-5775	-4,99	120306	10401	9,46
Інші операційні витрати	2180	189001	184832	-4169	-2,21	754521	569689	308,22
Прибуток/збиток від операційної діяльності	2190	316064	2024326	1708262	540,48	58158	-1966168	-97,13
Інші фінансові доходи	2220	0	0	0	0,00	108677	108677	0,00
Інші доходи	2240	0	3905	3905	0,00	5653	1748	44,76
Фінансові витрати	2250	15297	37312	22015	143,92	16178	-21134	-56,64
Інші витрати	2270	76962	135	-76827	-99,82	0	-135	-100
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток/збиток	2290	223805	1990784	1766979	789,52	156310	-1834474	-92,15
Податок на прибуток	2300	48515	342445	293930	605,85	43729	-298716	-87,23
Чистий прибуток/збиток	2350	175290	1648339	1473049	840,35	112581	-1535758	-93,17

Виходячи зі змін двох попередніх показників спостерігаються наступні зміни валового прибутку:

за 2017р. збільшився на 1652612 тис. грн., а за 2018р. навпаки зменшиться на 1442306 тис. грн.

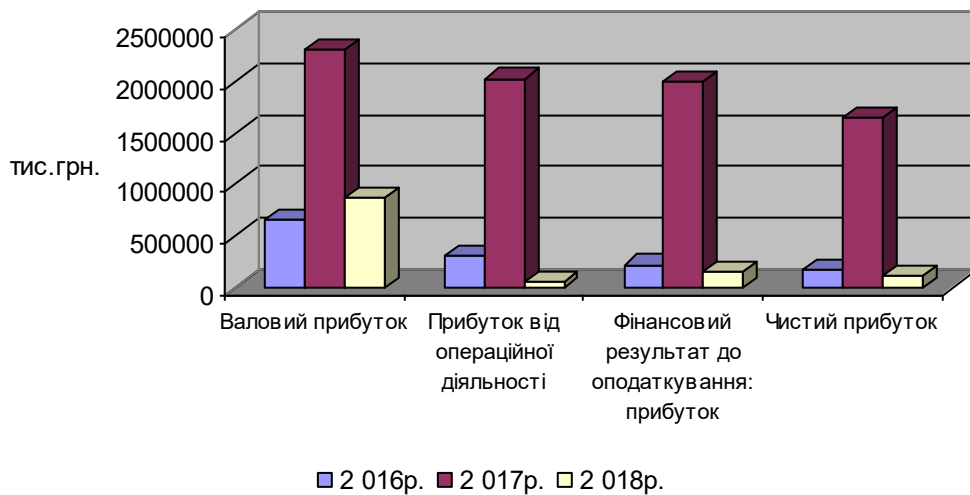

Рис.2.18. Динаміка фінансових результатів за 2106-2018рр.

Прибуток від операційної діяльності збільшився на 2085774 тис.грн. за 2017р., а за 2018р. зменшився на 1966168 тис. грн.

Зменшення операційного прибутку у 2018р. пов'язано із зростанням адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.Зростання цих витрат зумовлено зростанням зарплати, тарифів на транспортування, а також штрафними санкціями за порушення договорів.

Інші операційні доходи за 2017р. зросли на 58232 тис.грн., а за 2018р. на 102728 тис.грн., що зумовлено отримання штрафних санкцій за порушення господарських договорів.

Фінансовий результат до оподаткування збільшився за 2017р. на 1766979 тис. грн., а за 2018р. зменшився на 1834474 тис. грн.

Чистий прибуток за 2017р. збільшився на 1473049 тис. грн., а за 2018р. зменгився на 1535758 тис. грн.

2.4 Аналіз фінансового стану АТ «Запорізький завод феросплавів» на основі аналітичних показників

Аналіз і оцінювання ліквідності та платоспроможності підприємства здійснюють з метою завчасного попередження можливих фінансових ускладнень на підприємстві, оскільки в умовах конкуренції і ринкової нестабільності практично кожне підприємство може стати банкрутом. Ліквідність та платоспроможність розраховуються за даними балансу і відображають відповідні характеристики у певний момент часу.

Поняття ліквідності та платоспроможності підприємства є близькими, водночас мають самостійне значення.

Платоспроможність означає наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, що потребує негайного погашення.

Ліквідність підприємства – здатність підприємства перетворювати свої активи в грошові кошти для покриття зобов'язань.

Аналіз ліквідності передбачає аналіз ліквідності активу, балансу та самого підприємства. Так, ліквідність активу – це здатність активу перетворюватися в грошові кошти в максимально короткий термін часу та без втрати їх ринкової вартості. Залежно від цього всі активи поділяють на 4 групи (рис.. 2.19).

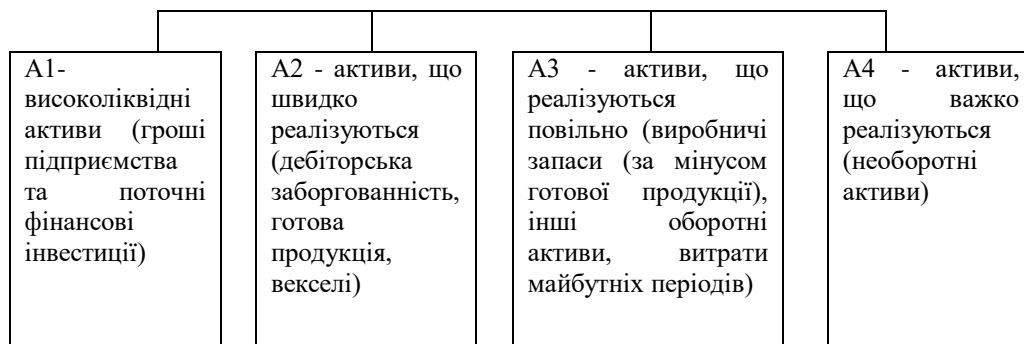

Рис.2.19 Групи активів підприємства за ступенем ліквідності

Ліквідність балансу – це ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких в грошові кошти відповідає строку погашення платіжних зобов'язань.

Для визначення ліквідності балансу відповідні активи порівнюють з відповідними групами пасивів, складові елементи яких визначаються терміном їх погашення (рис. 2.20).

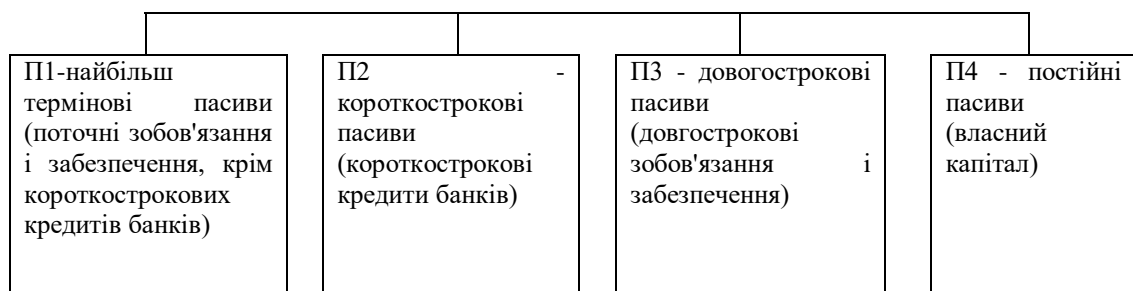

Рис.2.20 Групи пасивів підприємства

В рамках аналізу ліквідності балансу, на основі порівняння активів та пасивів підприємства, визначається тип його ліквідності (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Типи ліквідності підприємства [7, с. 258]

абсолютно ліквідне	ліквідне	неліквідне	відносно неліквідне	абсолютно неліквідне
$A1 > П1$	$A1 < П1$	$A1 < П1$	$A1 < П1$	$A1 < П1$
$A2 > П2$	$A2 > П2$	$A2 < П2$	$A2 < П2$	$A2 < П2$
$A3 > П3$	$A3 > П3$	$A3 > П3$	$A3 > П3$	$A3 < П3$
$A4 < П4$	$A4 > П4$	$A4 > П4$	$A4 < П4$	$A4 > П4$

В таблиці 2.6 проаналізуємо ліквідність балансу АТ «Запорізький завод феросплавів» у 2016 – 2018 роках спираючись на дані наведені вище та дані з балансів підприємства.

Таблиця 2.6

Аналіз ліквідності балансу АТ «Запорізький завод феросплавів»

Групи активів	На початок року, тис. грн.	На кінець року, тис. грн.	Групи пасивів	На початок року, тис. грн.	На кінець року, тис. грн.	Платіжний надлишок / дефіцит	
2016 рік							
A1	34813	9775	П1	2905394	2127098	-2870581	-2117323
A2	1485065	929287	П2	8471	0	1476594	929287
A3	201135	349297	П3	0	0	201135	349297
A4	1118035	983517	П4	-78323	89899	1196358	893618
Всього активи	2839048	2271876	Всього пасиви	2835542	2216997	3506	54879
2017 рік							
A1	9775	94156	П1	2127098	1573131	-2117323	-1478975
A2	929287	2022351	П2	0	0	929287	2022351
A3	349297	382144	П3	0	0	349297	382144
A4	983517	943372	П4	89899	1750229	893618	-806857
Всього активи	2271876	3442023	Всього пасиви	2216997	3323360	54879	118663
2018 рік							
A1	94156	95774	П1	1573131	1374934	-1478975	-1279160
A2	2022351	1967027	П2	0	0	2022351	1967027
A3	382144	389961	П3	0	199773	382144	190188
A4	943372	935199	П4	1750229	1846268	-806857	-911069
Всього активи	3442023	3387961	Всього пасиви	3323360	3420975	118663	-33014

Спираючись на таблиці 2.4 та 2.5 оцінимо ліквідність балансу АТ «Запорізький завод феросплавів».

На початок 2016 року маємо наступний вираз:

$A1 < П1, A2 > П2, A3 > П3, A4 > П4$. Баланс підприємства є ліквідним.

На кінець 2016 року маємо такий вираз:

$A1 < П1, A2 > П2, A3 > П3, A4 > П4$. Баланс підприємства є ліквідним.

На початок 2017 року маємо такий вираз:

$A1 < П1, A2 > П2, A3 > П3, A4 > П4$. Баланс підприємства є ліквідним.

На кінець 2017 року маємо такий вираз:

$A1 < П1, A2 > П2, A3 > П3, A4 > П4$. Баланс підприємства є відносно ліквідним.

На початок 2018 року маємо такий вираз:

$A1 < П1, A2 > П2, A3 > П3, A4 > П4$. Баланс підприємства є відносно ліквідним.

На кінець 2018 року маємо такий вираз:

$A1 < П1, A2 > П2, A3 > П3, A4 > П4$. Баланс підприємства є відносно ліквідним.

Ситуація з ліквідністю для АТ «Запорізький завод феросплавів» погіршилась, але не критично.

Показники оцінки фінансового стану підприємства мають бути такими, щоб усі ті, хто пов'язаний із підприємством економічними відносинами, могли одержати відповідь на запитання, наскільки надійне підприємство як партнер у фінансовому відношенні, а отже, прийняти рішення про економічну доцільність продовження або встановлення таких відносин з підприємством. У кожного з партнерів підприємства свій критерій економічної доцільності. Тому й показники оцінки фінансового стану мають бути такими, щоб кожний партнер зміг зробити вибір, виходячи з власних інтересів.

Класифікація та порядок розрахунку показників оцінки ліквідності (платоспроможності) підприємства наведені у таблиці 2.7.

Показники ліквідності АТ «Запорізький завод феросплавів» за 2016-2018 рр..

Таблиця 2.7

Показники ліквідності АТ «Запорізький завод феросплавів»

2016 рік							
№ п/п	Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	На початок року, тис. грн.	На кінець року, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темпи приросту, %
1	2	3	4	6	7	8	9
1	Коефіцієнт ліквідності поточної (покриття)	$K_{лп}$	Поточні активи	0,64	0,68	0,03	5,26
			Поточні пасиви				

Продовження таблиці 2.7

1	2	3	4	5	6	7	8
2	Коефіцієнт ліквідності швидкої	К _{л.ш}	Поточні активи – Запаси	0,50	0,48	-0,03	-5,34
			Поточні пасиви				
3	Коефіцієнт ліквідності абсолютної	К _{л.а}	Кошти	0,01	0,00	0,00	-61,49
			Поточні пасиви				
4	Співвідношення короткострокової дебеторської і кредиторської заборгованості	К _{д/к}	Дебеторська заборгованість	1,08	0,65	-0,43	-39,44
			Кредиторська заборгованість				
2017 рік							
№ п/п	Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	На початок року, тис. грн.	На кінець року, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темпи приросту, %
1	2	3	4	6	7	8	9
1	Коефіцієнт ліквідності поточної (покриття)	К _{лп}	Поточні активи	0,68	1,64	0,96	142,15
			Поточні пасиви				
2	Коефіцієнт ліквідності швидкої	К _{л.ш}	Поточні активи – Запаси	0,48	1,31	0,83	175,04
			Поточні пасиви				
3	Коефіцієнт ліквідності абсолютної	К _{л.а}	Кошти	0,00	0,03	0,03	1201,06
			Поточні пасиви				
4	Співвідношення короткострокової дебеторської і кредиторської заборгованості	К _{д/к}	Дебеторська заборгованість	0,65	2,29	1,63	249,48
			Кредиторська заборгованість				

Продовження таблиці 2.7

1	2	3	4	5	6	7	8
2018 рік							
№ п/п	Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	На початок року, тис. грн.	На кінець року, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темпи приросту, %
1	2	3	4	6	7	8	9
1	Коефіцієнт ліквідності поточної (покриття)	$K_{лп}$	Поточні активи	1,64	1,96	0,32	19,57
			Поточні пасиви				
2	Коефіцієнт ліквідності швидкої	$K_{лш}$	Поточні активи – Запаси	1,31	1,41	0,10	7,28
			Поточні пасиви				
3	Коефіцієнт ліквідності абсолютної	$K_{ла}$	Кошти	0,03	0,03	0,01	16,83
			Поточні пасиви				
4	Співвідношення короткострокової дебиторської і кредиторської заборгованості	$K_{д/к}$	Дебиторська заборгованість	2,90	2,72	-0,19	-6,42
			Кредиторська заборгованість				

Коефіцієнт поточної ліквідності характеризує достатність обігових коштів для погашення боргів протягом року. На протязі 2016 року ситуація на АТ «Запорізький завод феросплавів» є критичною – показник на початок року 0,64, на кінець року 0,68. Це говорить про те, що підприємство має неліквідний баланс. На кінець 2017 року ситуація поліпшується, про це говорять показники – на кінець 2017 року показник має значення 1,64, на кінець 2018 року значення показника 1,96.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує скільки одиниць найбільш ліквідних активів припадає на одиницю термінових боргів. На початок 2016 року показник змінився з позначки 0,5 до 0,48. Значення показника має негативне значення для підприємства. Наступні два роки показник має

позитивну тенденцію. У 2017 році показник збільшився до позначки 1,31, на кінець 2018 року до позначки 1,41.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість.

Протягом трьох досліджувальних років показник має негативне значення, що є проблемою для підприємства. Показник змінився з позначки 0,01 до нуля протягом 2016 року, з нуля до позначки 0,03 протягом 2017 року та залишався на позначці 0,03 протягом 2018 року.

Рекомендована позначка для показника 0,2-0,35.

Співвідношення короткострокової дебиторської і кредиторської заборгованості показує здатність розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторів протягом одного року. На кінець 2016 року показник зменшився з позначки 1,08 до 0,65. Це може бути ознакою неефективної політики комерційного кредитування і, як результат, дебітори заборгували компанії більше коштів, ніж компанія отримала від постачальників.

Протягом 2017 року показник збільшився з 0,65 до 2,29, а протягом 2018 року до позначки 2,72.

Це означає, що на кожну гривню дебіторської заборгованості за отримані товари та послуги припадає 2,29 гривні кредиторської заборгованості у 2017 році та 2,72 гривні у 2018 році..

Відтак необхідно систематично, детально і в динаміці аналізувати фінанси підприємства, оскільки від поліпшення фінансового стану підприємства залежить його економічна перспектива. Класифікація та порядок розрахунку основних показників оцінки майнового стану підприємства наведені у таблиці 2.7.

Показники майнового стану АТ «Запорізький завод феросплавів» у 2016-2018 роках

Таблиця 2.8

Показники майнового стану АТ «Запорізький завод феросплавів»

2016 рік								
№ п/п	Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	Джерела інформації (форми фінансової звітності)	На початок року, тис. грн.	На кінець року, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темпи приросту, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	К _{о.в.ф}	Оборотні виробничі фонди	Ф.№ 1, р. 1100+ р.1170	0,22	0,29	0,08	36,66
			Оборотні активи	Ф.№ 1, р. 1195 + р. 1170				
2	Частка основних засобів в активах	Ч _{о.з}	Залишкова вартість основних засобів	Ф.№ I.р.1010	0,34	0,40	0,05	15,65
			Активи	Ф.№ I.р.1300				
3	Коефіцієнт зносу основних засобів	К _{зн}	Знос основних засобів	Ф. №1,р. 1012	0,91	0,91	0,01	0,66
			Первісна вартість основних засобів	Ф. № I.р.1011				
4	Коефіцієнт оновлення основних засобів	К _{он}	Збільшення за звітний період первісної вартості основних засобів	Ф.№ 1 (збільшення по р. 1011)	0,00	0,00	0,00	-0,21
			Первісна вартість основних засобів	Ф. № 1, р.1011				
5	Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах	Ч _{д.ф}	Довгострокові фінансові інвестиції	Ф.№1,р. 1030+р.1035	0,03	0,00	-0,03	-99,07
			Активи	Ф.№ 1,р.1300				

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9
6	Частка оборотних виробничих активів	Ч _{о.в.а}	Оборотні виробничі фонди	Ф.№1,р. 1100 + р.1170	0,13	0,17	0,04	29,63
			Активи	Ф.№ 1,р.1300				
7	Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	Ч _{о.в.ф}	Оборотні виробничі фонди	Ф.№1,р. 1100+ р.1170	0,22	0,29	0,08	36,66
			Оборотні активи	Ф. № 1, р. 1195+р. 1170				
8	Коефіцієнт мобільності активів	К _{моб}	Мобільні активи	Ф.№ 1, р. 1195+1200	1,67	1,46	-0,21	-12,65
			Немобільні активи	Ф. № 1,р. 1095				
2017 рік								
№ п/п	Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	Джерела інформації (форми фінансової звітності)	На початок року, тис. грн.	На кінець року, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темпи приросту, %
1	Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	К _{о.в.ф}	Оборотні виробничі фонди	Ф.№ 1, р. 1100+ р.1170	0,29	0,20	-0,10	-32,54
			Оборотні активи	Ф.№ 1, р. 1195 + р. 1170				
2	Частка основних засобів в активах	Ч _{о.з}	Залишкова вартість основних засобів	Ф.№І.р.1010	0,40	0,26	-0,14	-34,00
			Активи	Ф.№І.р.1300				
3	Коефіцієнт зносу основних засобів	К _{зн}	Знос основних засобів	Ф. №1,р. 1012	0,91	0,92	0,00	0,43
			Первісна вартість основних засобів	Ф. № І.р.1011				

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9
4	Коефіцієнт оновлення основних засобів	K _{он}	Збільшення за звітний період первісної вартості основних засобів	Ф.№ 1 (збільшення по р. 1011)	0,01	0,01	0,00	-0,53
			Первісна вартість основних засобів	Ф. № 1, р.1011				
			Немобільні активи	Ф. № 1, р. 1095				
5	Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах	Ч _{д.ф}	Довгострокові фінансові інвестиції	Ф.№1,р. 1030+р.1035	0,00	0,00	0,00	-30,45
			Активи	Ф.№ 1, р.1300				
6	Частка оборотних виробничих активів	Ч _{о.в.а}	Оборотні виробничі фонди	Ф.№1,р. 1100 + р.1170	0,17	0,15	-0,03	-16,86
			Активи	Ф.№ 1, р.1300				
7	Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	Ч _{о.в.ф}	Оборотні виробничі фонди	Ф.№1,р. 1100+ р.1170	0,29	0,20	-0,10	-32,54
			Оборотні активи	Ф. № 1, р. 1195+р. 1170				
8	Коефіцієнт мобільності активів	K _{моб}	Мобільні активи	Ф.№ 1, р. 1195+1200	1,46	2,73	1,27	86,67
			Немобільні активи	Ф. № 1, р. 1095				
2018 рік								
№ п/п	Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	Джерела інформації (форми фінансової звітності)	На початок року, тис. грн.	На кінець року, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темпи приросту, %

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	К _{о.в.ф}	Оборотні виробничі фонди	Ф.№ 1, р. 1100+ р.1170	0,20	0,28	0,08	41,47
			Оборотні активи	Ф.№ 1, р. 1195 + р. 1170				
2	Частка основних засобів в активах	Ч _{о.з}	Залишкова вартість основних засобів	Ф.№І.р.10 10	0,26	0,24	-0,02	-7,15
			Активи	Ф.№І.р.13 00				
3	Коефіцієнт зносу основних засобів	К _{зн}	Знос основних засобів	Ф. №1,р. 1012	0,92	0,92	0,00	0,41
			Первісна вартість основних засобів	Ф. № І.р.1011				
			Немобільні активи	Ф. № 1,р. 1095				
4	Коефіцієнт оновлення основних засобів	К _{он}	Збільшення за звітний період первісної вартості основних засобів	Ф.№ 1 (збільшення по р. 1011)	0,00	0,00	0,00	-0,36
			Первісна вартість основних засобів	Ф. № 1, р.1011				
5	Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах	Ч _{д.ф}	Довгострокові фінансові інвестиції	Ф.№1,р. 1030+р.10 35	0,00	0,00	0,00	-2,98
			Активи	Ф.№ 1,р.1300				
6	Частка оборотних виробничих активів	Ч _{о.в.а}	Оборотні виробничі фонди	Ф.№1,р. 1100 + +р.1170	0,15	0,21	0,06	43,45
			Активи	Ф.№ 1,р.1300				

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9
7	Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	Ч _{о.в.ф}	Оборотні виробничі фонди	Ф.№1,р. 1100+ р.1170	0,20	0,28	0,08	41,47
			Оборотні активи	Ф. № 1, р. 1195+р. 1170				
8	Коефіцієнт мобільності активів	К _{моб}	Мобільні активи	Ф.№ 1, р. 1195+1200	2,73	2,87	0,15	5,41
			Немобільні активи	Ф. № 1,р. 1095				

На основі даних розрахунків основних аналітичних показників оцінки фінансового стану АТ «Запорізький завод феросплавів» можемо зробити такі висновки:

Частка обігових коштів у виробничій сфері мала позитивні зміни на кінець 2016 року (36,66%) та на кінець 2018 року (41,47%).

Обігові кошти використовують тим ефективніше, чим більша їх частка обслуговує сферу виробництва, тому що знаходячись у сфері обігу обігові кошти не беруть безпосередньої участі у формуванні вартості продукції.

Частка основних засобів в активах показує частку коштів, інвестованих в основні засоби. Для цього показника не існує нормативного значення.

Підприємство, що працює у виробничій сфері, матиме високу частку основних засобів. На кінець 2016 року цей показник мав зростання (15,65%) та зменшення на кінець 2017 та 2018 років на 34% та 7,15% відповідно. Зменшення показника за умов незмінних або зростаючих обсягів реалізації є позитивною зміною.

Коефіцієнт зносу основних засобів показує рівень фізичного і морального зносу основних фондів. На кінець кожного з досліджуваного року бачимо збільшення показника на 0,66%(2016 рік), на 0,43%(2017 рік) та на 0,41% (2018 рік). Зріст коефіцієнта є негативним фактором.

Коефіцієнт оновлення основних засобів показує рівень фізичного і

морального оновлення основних фондів. Зменшення показника протягом 2016-2018 років є негативною тенденцією.

Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах мала зменшення протягом 2016-2018 років. Значення показника показує роль вкладення коштів у довгострокові фінансові інвестиції. Роль довгострокових фінансових інвестицій є незначною для АТ «Запорізький завод феросплавів».

Частка оборотних виробничих активів показує співвідношення оборотних виробничих фондів до активів. Позитивну зміну, а саме збільшення показника бачимо на кінець 2016 (29,63%) та на кінець 2018 (43,45%) років.

Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах відображає частку обігових коштів у виробничій сфері. На позитивні зміни вказує збільшення показника на кінець 2016 та 2018 років на 36,66% та на 41,47% відповідно.

Коефіцієнт мобільності активів показує скільки обігових коштів припадає на одиницю необігових коштів, розраховується як співвідношення оборотних і необоротних активів.

На кінець 2016 року показник мав зменшення (12,66%), але все одно залишався на достатньому рівні. Протягом 2017 року та на кінець 2018 року спостерігається збільшення на 86,67% (2017 рік) та на 5,41% (2018 рік). Висока мобільність говорить про те, що компанія зможе змінити структуру активів протягом короткого періоду часу.

Показники ділової активності (ресурсовіддачі, оборотності капіталу, трансформації активів) наведені у таблиці 2.9

З таблиці 2.9 можемо зробити наступні висновки:

Коефіцієнт оборотності активів показує скільки отримано чистої виручки від реалізації продукції на одиницю коштів, інвестованих в активи, тим самим демонструє ефективність використання активів підприємства.

Таблиця 2.9

Показники ділової активності АТ «Запорізький завод феросплавів» у 2016-2018 рр.

№ п/п	Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	2016р.	2017р.	2018р.	Відхилення від попереднього періоду			
							2016-2017 рр.		2017-2018 рр.	
							абс., +/-	відн., %	абс., +/-	відн., %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Оборотність (обороти), ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації	К _т	Чиста виручка від реалізації продукції (далі -ЧВ)	2,00	2,52	1,86	0,52	26,25	-0,67	-26,36
			Активи							
2	Фондовіддача	Ф _{о.ф.}	ЧВ	5,44	7,96	7,36	2,52	46,26	-0,60	-7,54
			Основні виробничі фонди							
3	Коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороти)	К _о	ЧВ	3,27	3,74	2,52	0,47	14,29	-1,22	-32,50
			Обігові кошти							
4	Період одного обороту обігових коштів (днів)	Ч _о	360	110,06	96,30	142,67	-13,76	-12,50	46,37	48,15
			К _о							
5	Коефіцієнт оборотності запасів (обороти)	К _{о.з}	Собівартість реалізації	11,50	11,10	9,11	-0,40	-3,51	-1,99	-17,91
			Середні запаси							

Продовження таблиці 2.9

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
6	Період одного обороту запасів (днів)	$Ч_з$	360	31,30	32,43	39,51	1,14	3,63	7,08	21,82
			$К_{о.з}$							
7	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (оборотів)	$К_{д.з}$	ЧВ	4,70	5,21	3,43	0,51	10,95	-1,78	-34,11
			Середня дебіторська заборго-ваність							
8	Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	$Ч_{д.з}$	360	76,64	69,08	104,83	700,12	32,89	-202,52	-10,55
			$К_{з.д}$							
9	Коефіцієнт оборотності готової продукції (оборотів)	$К_{г.п}$	ЧВ	71,16	200,35	121,32	129,19	181,55	-79,03	-39,44
			Готова продукція							
10	Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	$Ч_{к.з}$	Середня кредиторська заборгованість x 360	0,28	0,22	0,14	-0,06	-20,80	-0,08	-35,53
			Собівартість реалізації							
11	Період операційного циклу (днів)	$Ч_{о.ц}$	Сума періодів запасу і дебіторської заборгованості $Ч_{о.ц} = Ч_з + Ч_{д.з}$	107,93	101,51	144,35	-6,42	-5,95	42,84	42,20
12	Період фінансового циклу (днів)	$Ч_{ф.ц}$	$Ч_{ф.ц} = Ч_{о.ц} - Ч_{к.з}$	107,66	101,29	144,20	-6,37	-5,91	42,91	42,37

Продовження таблиці 2.9

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
13	Коефіцієнт оборотності власного капіталу (оборотність)	К _{в.к}	ЧВ	934,29	8,15	3,69	-926,14	-99,13	-4,46	-54,69
			Власний капітал							

Позитивною тенденцією є збільшення значення коефіцієнта протягом періоду дослідження.

Але дані показують, що ефективність використання активів компанії не є щось стабільним та системним. Показник 2016-2017 року мав збільшення на 26,25%, а протягом 2017-2018 року мав зменшення на 26,36%.

Фондовіддача демонструє скільки продукції вироблено та скільки надано послуг на кожну гривню фінансових ресурсів вкладену в основні засоби. Бажаним є підвищення ефективності використання основних засобів підприємства протягом періоду дослідження, але як бачимо ефективним був період 2016-2017 років, коли показник зріс на 46,26%, у період 2017-2018 років він зменшився на 7,54%. Для підвищення значення показника необхідно забезпечити стопроцентну завантаженість обладнання. Якщо основні засоби завантажені на 100%, то підвищувати обсяг виробництва і збуту можна тільки за рахунок закупівлі нового обладнання.

Коефіцієнт оборотності обігових коштів говорить про кількість оборотів, які здійснили оборотні активи. Збільшення значення показника у період 2016-2017 років(14,30%) говорить про те, що компанії необхідно менше ресурсів для того, щоб підтримувати поточний рівень активності. Це веде до вивільнення частини фінансових ресурсів, які можуть бути спрямовані на інтенсифікацію поточної діяльності. Зниження оборотності у період 2017-2018 років (32,50%) веде до зростання потреби в фінансових ресурсах. В умовах відсутності доступу до дешевих фінансових ресурсів це призведе до збільшення фінансових витрат підприємства.

Період одного обороту оборотних активів - показник ділової активності, який вказує на ефективність управління оборотними активами підприємства. Значення коефіцієнта демонструє період, протягом якого оборотні активи здійснюють один повний оборот. Позитивним є зниження показника протягом 2016-2017 років (12,50%). Така тенденція вказує на ефективний фінансовий менеджмент на підприємстві. Зниження показника свідчить про те, що компанії необхідно менше ресурсів для фінансування

своїх оборотних активів. Це дозволяє вивільнити частину фінансових ресурсів. Гроші можуть бути спрямовані на зниження обсягу зобов'язань (найдорожчої їх частини) або на інтенсифікацію поточної операційної, фінансової або інвестиційної діяльності. Так як протягом 2017-2018 років спостерігалось вагоме збільшення показника (48,15%) підприємству слід розглянути шляхи для зменшення періоду одного обороту оборотних активів. Існує декілька напрямків, за якими може діяти підприємство: працювати над зниженням суми запасів; працювати над підвищенням обсягу виручки; оптимізувати управління дебіторською заборгованістю; знижувати обсяг інших оборотних активів. Це дозволить знизити період одного обороту оборотних активів.

Коефіцієнт оборотності запасів свідчить про кількість оборотів, що здійснили запаси за рік. Значення показника свідчить на скільки ефективно управління запасами на підприємстві. Можемо зробити висновок, що управління запасами протягом досліджуваного періоду було неефективним: оборотність зменшувалася на 3,51% протягом 2016-2017 років та на 17,91% протягом 2017-2018 років. Політика управління запасами повинна забезпечувати безперебійність процесу виробництва і збуту. Для цього потрібно формувати запас, який забезпечить виробництво і збут між періодами поставки, а також мати страховий запас - на випадок виникнення непередбачених подій.

Період одного обороту запасів показник ділової активності, який вказує на те, скільки днів запаси зберігаються на складі підприємства. Зниження значення протягом періоду дослідження є позитивною тенденцією, воно говорить про те, що менше коштів відволікається на формування запасів. Ефективність управління запасами знижується в АТ «Запорізький завод феросплавів». Про це свідчить значне підвищення періоду одного обороту запасів - з 31,3 днів у 2016 році до 39,51 днів в 2018 році. Необхідно переглянути нормативи формування запасів і працювати в напрямку підвищення оборотності запасів і зниження періоду одного

обороту запасів. Зниження обсягу запасів дозволить скоротити розмір необхідних фінансових ресурсів, що дозволить знизити фінансові витрати або підвищити доходи компанії за рахунок вкладення грошей в інтенсифікацію діяльності.

Показник оборотності дебіторської заборгованості - показник ділової активності, який вказує на ефективність управління заборгованістю клієнтів і інших дебіторів. Значення коефіцієнта демонструє кількість оборотів дебіторської заборгованості. З таблиці 2.8 бачимо, що показник зріс з 4,7 до 5,2 обороти у період 2016-2017 роках. Але у період 2017-2018 років мав зменшення значення показника до 3,43 оборота. Якщо така проблема виникла лише один раз, то необхідно активізувати роботу з повернення коштів підприємства. Якщо це системна проблема та буде у майбутні періоди, то необхідно сформулювати комплексну і чітку політику надання товарних кредитів клієнтам.

Оборотність дебіторської заборгованості в днях показує середній період погашення дебіторської заборгованості. Показник використовується для визначення ефективності управління дебіторською заборгованістю. Значення показника рекомендовано розглядувати в динаміці. Зменшення показника говорить про те, що клієнти відволікають фінансові ресурси компанії на менший термін. У період 2016-2017 роках значення показника зменшилось з 76,64 дня до 69,08 днів. Але у період 2017-2018 роках показник мав стрімке збільшення до 104,83 дня. Однозначно стверджувати про те, хороша це тенденція чи погана неможливо - якщо компанія використовує товарне кредитування як частину маркетингової стратегії, то дебіторська заборгованість компанії буде збільшуватися, проте це призведе до збільшення рівня збуту.

Коефіцієнт оборотності готової продукції – висока оборотність готової продукції вказує на ефективність збутової політики. Значення показника протягом досліджуваного періода коливалося: мало збільшення з 71,16 до 200,35 оборотів у 2016-2017 роках, але зменшення до 121,32 оборотів у

2017-2018 роках. Якщо підприємство має здатність реалізовувати продукцію протягом короткого періоду часу, то це свідчить про ефективну політику взаємодії із покупцями, що призводить до мінімізації витрат на складування виготовлених товарів. Також висока оборотність може бути ознакою значного попиту на продукцію підприємства.

Період погашення кредиторської заборгованості - показник ділової активності, який використовується для оцінки ефективності управління кредиторською заборгованістю. Значення коефіцієнта вказує на середній період сплати підприємством короткострокової заборгованості. Протягом досліджуваного періода показник зменшився з 0,28 до 0,14 дня. Значення показника є занадто низьким, рекомендовано домовлятися з постачальниками про надання можливості відстрочки платежів за поставлену продукцію і надані послуги.

Період операційного циклу показує тривалість перетворення придбаних матеріальних ресурсів на грошові кошти. Бажаним є зниження показника протягом періоду дослідження. Але ми бачимо коливання показника – незначне зменшення протягом 2016-2017 років з 108,93 до 101,51 днів та значне збільшення у період 2017-2018 роках до 144,2 дня. Рекомендовано зниження значення показника, яке може бути досягнуто за рахунок оптимізації виробничого процесу та за рахунок підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю. Зниження середнього періоду погашення дебіторської заборгованості дозволить знизити тривалість операційного процесу.

Період фінансового циклу показує період обороту коштів. Позитивною динамікою є скорочення показника, що відбувалось протягом 2016-2017 років – показник зменшився з 107,66 до 101,29 днів. У період 2017-2018 років показник мав збільшення до 144,2 днів. Для АТ «Запорізький завод феросплавів» рекомендовано вжити сукупність заходів, які дозволять: знизити період виробничого циклу; знизити період погашення дебіторської заборгованості; підвищити період погашення кредиторської

заборгованості.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу показує скільки чистої виручки від реалізації продукції припадає на одиницю власного капіталу. Високе значення показника у 2016 році свідчить про ефективне використання капіталу власників - показник мав значення 934,29 гривень на кожна гривню залучених коштів власників. Але на кінець 2017 та 2018 років було стрімке зменшення на 926,14 та 4,46 грн. відповідно. Вирішення низької оборотності власного капіталу має бути реалізованим виходячи з поточних цілей розвитку. Якщо компанія знаходиться на ринку без перспектив подальшого зростання, з доступом до дешевих позикових коштів, то виведення частини власного капіталу в інтересах інвесторів дозволить підвищити значення показника. У більшості ж випадків для підвищення оборотності власного капіталу необхідно працювати в напрямку збільшення обсягу збуту.

У таблиці 2.10 наведені показники рентабельності за досліджувальний період для АТ «Запорізький завод феросплавів».

Висновки після розрахунків показників рентабельності АТ «Запорізький завод феросплавів» у 2016-2018 роках:

Показники рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності та рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком показує ефективність використання активів компанії для генерації прибутку. Високе значення показника свідчить про хорошу роботу підприємства, хоча не існує єдиного нормативного значення показника. Протягом періоду дослідження рентабельність активів підвищилася на кінець 2017 року. Але на кінець 2018 року показник зменшився. Якщо в 2017 році АТ «Запорізький завод феросплавів» отримав 0,67 копійок від звичайної діяльності та 0,56 копійок чистого прибутку на кожна вкладену гривню активів, то в 2018 р. - вже 0,04 копійки від звичайної діяльності та 0,03 копійки чистого прибутку на кожна вкладену гривню активів.

Таблиця 2.10

Показники рентабельності АТ «Запорізький завод феросплавів»
за 2016-2018 роки

№ п/п	Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	2016	2017	2018	Відхилення від попереднього періоду			
							2016-2017 рр.		2017-2018 рр.	
							абс., +/-	відн., %	абс., +/-	відн., %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності	R_z	Прибуток від звичайної діяльності	0,08	0,67	0,04	0,59	710,43	-0,63	-93,47
			Активи							
2	Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	R_A	Чистий прибуток	0,06	0,56	0,03	0,49	756,75	-0,52	-94,32
			Активи							
3	Рентабельність власного капіталу	$R_{в.к}$	Чистий прибуток	30,29	1,79	0,06	-28,49	-94,08	-1,73	-96,51
			Власний капітал							
4	Рентабельність виробничих фондів	$R_{в.ф}$	Чистий прибуток	0,13	1,20	0,08	1,07	814,72	-1,13	-93,66
			Виробничі фонди							
5	Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	R_Q	Прибуток від реалізації	0,08	0,28	0,09	0,20	236,74	-0,19	-67,90
			Виручка							
6	Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	R_Q^{on}	Прибуток від операційної діяльності	0,06	0,31	0,01	0,25	421,84	-0,30	-97,13
			Виручка							

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
7	Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	$R_{\varrho}^{\text{ч}}$	Чистий прибуток	0,03	0,22	0,02	0,19	578,61	-0,20	-92,29
			Виручка							
8	Коефіцієнт реінвестування	K_p	Реінвестований прибуток	1,00	1,00	1,01	0,00	-0,39	0,01	1,17
			Чистий прибуток							
9	Коефіцієнт стійкості економічного зростання	$K_{c.e.z}$	Реінвестований прибуток	30,43	1,79	0,06	-28,63	-94,11	-1,73	-96,47
			Власний капітал							
10	Період окупності капіталу	T_k	Активи	30,85	3,60	63,41	-27,25	-88,33	59,81	1660,96
			Чистий прибуток							
11	Період окупності власного капіталу	$T_{в.к}$	Власний капітал	0,03	0,56	15,97	0,53	1590,03	15,41	2762,33
			Чистий прибуток							

Напрями вирішення проблеми: оптимізація структури активів дозволить скоротити їх обсяг і підвищити рентабельність за умови, що обсяг генерованого прибутку підвищиться або залишиться на попередньому рівні. Так як рентабельність активів формується під впливом всіх внутрішніх і зовнішніх факторів, резерви підвищення показника можуть знаходитися у всіх сферах роботи компанії. Загалом, необхідно працювати в напрямку зниження суми витрат і підвищення доходів.

Рентабельність власного капіталу показує скільки припадає чистого прибутку на кожен гривню залучених власних коштів. Показник зменшувався протягом досліджуваного періоду – якщо у 2016 році кожна залучена гривня власних коштів дозволяла отримати 30,20 копійки чистого прибутку, то в 2017 році – 1,79 копійок, а в 2018 році усього 0,06 копійок. Рентабельність власного капіталу АТ «Запорізький завод феросплавів» зменшується. Шляхи вирішення проблеми: зниження суми власного капіталу, за умови, що ефективність роботи компанії залишиться на попередньому рівні, призведе до підвищення рентабельності власного капіталу. Зниження виробничих, збутових та інших витрат дозволить підвищити чистий прибуток.

Рентабельність виробничих фондів показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю вартості виробничих фондів. Показник враховує тільки активи, які приймають участь у виробничому процесі. Підприємство буде зацікавлене в більш високих значеннях цього коефіцієнта, адже це буде вказувати на ефективне використання активів, що приймають участь у процесі формування доходу. Загалом, рентабельність виробничих фондів АТ «Запорізький завод феросплавів» залишається на стабільно низькому рівні, що говорить про погану структуру виробничих активів.

Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності показує скільки припадає прибутку від операційної діяльності на одиницю виручки. Так як значення показника нижче нормативного, то доцільно шукати можливості скорочення операційних витрат, а саме витрат

на збут, витрат на управління, витрат на забезпечення виробничого процесу, інших операційних витрат. Наприклад, такими заходами може бути використання програмного забезпечення, яке дозволить вивільнити частину трудових ресурсів, оптимізація витрат на підтримку роботи офісу, оптимізація витрат на маркетингові комунікації і т.д.

Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю виручки. Значення вказує на частку виручки підприємства, яка залишається після вирахування всіх витрат за поточний період. Даний показник знаходиться на дуже низькому рівні протягом усього досліджувального періоду, хоча й мало місце невелике зростання до значення 0,31 у 2017 році. Перелік, що дозволить підвищити рентабельність продажів: оптимізація структури фінансових ресурсів і зниження вартості їх залучення, використання податкових пільг, зниження витрат на виробництво товарів і послуг, оптимізація витрат на маркетингові комунікації.

Коефіцієнт реінвестування показує скільки чистого прибутку спрямовано на збільшення власного капіталу. Протягом трьох досліджувальних років відсоток залишався на рівні 1% і говорить про те, що весь отриманий чистий прибуток направлений до фонду дивідендів. Рішення проблеми знаходиться в області формування дивідендної політики. Поточна політика розподілу прибутку компанії є сумнівною.

Коефіцієнт стійкості економічного зростання показує темпи збільшення власного капіталу за рахунок чистого прибутку. Протягом 2016-2018 років показник зменшувався: з позначки 30,43 до 1,79 у 2017 році, та до позначки 0,06 у 2018 році, що є негативною тенденцією. Так як на кінець 2017 року сума чистого прибутку була високою, то низьке значення стійкості економічного зростання означає, що велика частина прибутку направлена до фонду дивідендів, менше коштів реінвестується в підприємство. Розглядаючи показник в динаміці, бачимо, що значення показника знижується, це говорить про зниження потенціалу компанії і

уповільнення зростання, стійке зростання в принципі неможливе. Рекомендовано працювати в напрямку підвищення доходу і зниження витрат на одиницю проданих товарів чи наданих послуг.

Період окупності капіталу показує за який період кошти, що інвестовані в активи, будуть компенсовані чистим прибутком. У 2016 році показник мав значення 30,8 р., у 2017 році – 3,6 р., а у 2018 році – 63,4 р.. Показник 2017 року має позитивне значення для підприємства, але скоріш за всього воно сформовано під впливом випадкового фактору, а не є результатом стабільної і ефективної роботи підприємства.

Показник період окупності власного капіталу показує за який період власний капітал буде компенсований чистим прибутком. У 2016 році показник мав значення 0,03 р., у 2017 році – 0,56 р., а у 2018 році – 15,9 р.. Управління власним капіталом АТ «Запорізький завод феросплавів» на кінець досліджувального періоду знаходиться на незадовільному рівні. Рекомендовано знижувати окупність шляхом підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, що дозволить повернути частину власного капіталу власникам, або шляхом забезпечення росту чистого прибутку. Для досягнення росту чистого прибутку останнього необхідно вжити заходів максимізації доходу і зниження витрат.

У таблиці 2.10 наведені класифікація та порядок розрахунку показників фінансової стійкості АТ «Запорізький завод феросплавів» за 2016-2018 роки.

Показник фінансової стійкості власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал) показує демонструє частку власних оборотних коштів у сумі оборотних активів підприємства. Так як протягом 2016 року показник мав від'ємне значення, то необхідно залучати додаткові кошти на постійній основі. Це можуть бути як додаткові вкладення сторонніх інвесторів, так і кошти поточних власників. На кінець 2017-2018 років показник мав збільшення, що є позитивною тенденцією.

Таблиця 2.11

Показники фінансової стійкості АТ «Запорізький завод феросплавів» за 2016-2018 роки

2016 р.							
№ п/п	Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	На початок року, тис. грн.	На кінець року, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темпи приросту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал)	P_k	(Власний капітал + довгострокові зобов'язання - позаоборотні активи) або (оборотні активи - короткострокові зобов'язання)	-1044018	-690383	353635	-33,87
2	Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	$K_{з.в.к}$	Власні обігові кошти	-0,56	-0,48	0,08	-13,94
			Оборотні активи				
3	Маневреність робочого капіталу	$M_{р.к}$	Запаси	-0,39	-0,61	-0,23	58,79
			Робочий капітал				
4	Маневреність власних обігових коштів	$M_{в.о.к}$	Кошти	-0,02	-0,01	0,01	-57,49
			Власні обігові кошти				
5	Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	$K_{зап}$	Власні обігові кошти	-2,59	-1,63	0,96	-37,02
			Запаси				

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4	5	6	7	8
6	Коефіцієнт покриття запасів	К _{п.з}	"Нормальні" джерела покриття запасів	0,57	1,49	0,92	162,60
			Запаси				
7	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	К _{авт}	Власний капітал	-0,03	0,04	0,06	-241,70
			Пасиви				
8	Коефіцієнт фінансової залежності	К _{ф.з}	Пасиви	-38,15	26,92	65,07	-170,57
			Власний капітал				
9	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	К _м	Власні обігові кошти	13,33	-7,68	-21,01	-157,61
			Власний капітал				
10	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	К _{п.к}	Позиковий капітал	1,03	0,96	-0,06	-6,17
			Пасиви				
11	Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	К _{ф.с.}	Власні кошти	-0,03	0,04	0,06	-251,02
			Позикові кошти				
12	Показник фінансового ліверіджу	Ф _д	Довгострокові зобов'язання	-1,95	2,26	4,21	-216,23
			Власні кошти				

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4	5	6	7	8
13	Коефіцієнт фінансової стійкості	K _{ф.с}	Власний капітал + Довгострокові зобов'язання	0,02	0,12	0,10	388,92
			Пасиви				
2017 р.							
№ п/ п	Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	На початок року, тис. грн.	На кінець року, тис. грн.	Абсолю тне відхиле ння, тис. грн.	Темпи приросту, %
1	Власні обігові кошти (робочий, функціонує капітал)	P _к	(Власний капітал + довгострокові зобов'язання - позаоборотні активи) або (оборотні активи - короткострокові зобов'язання)	-690832	999197	1690029	-244,64
2	Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	K _{з.в.к}	Власні обігові кошти	-0,48	0,39	0,87	-180,78
			Оборотні активи				
3	Маневреність робочого капіталу	M _{р.к}	Запаси	-0,61	0,51	1,12	-183,51
			Робочий капітал				

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4	5	6	7	8
4	Маневреність власних обігових коштів	$M_{в.о.к}$	Кошти	-0,01	0,05	0,05	-765,15
			Власні обігові кошти				
5	Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	$K_{зап}$	Власні обігові кошти	-1,63	1,96	3,59	-219,75
			Запаси				
6	Коефіцієнт покриття запасів	$K_{п.з}$	"Нормальні" джерела покриття запасів	1,49	3,64	2,15	143,96
			Запаси				
7	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	$K_{авт}$	Власний капітал	0,04	0,50	0,46	1246,93
			Пасиви				
8	Коефіцієнт фінансової залежності	$K_{ф.з}$	Пасиви	27,06	2,01	-25,05	-92,58
			Власний капітал				
9	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$K_{м}$	Власні обігові кошти	-7,72	0,57	8,29	-107,39
			Власний капітал				
10	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$K_{п.к}$	Позиковий капітал	0,96	0,50	-0,46	-47,86
			Пасиви				
11	Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	$K_{ф.с.}$	Власні кошти	0,04	0,99	0,95	2483,09
			Позикові кошти				

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4	5	6	7	8
12	Показник фінансового ліверіджу	Φ_d	Довгострокові зобов'язання	2,27	0,11	-2,16	-95,16
			Власні кошти				
13	Коефіцієнт фінансової стійкості	$K_{ф.с}$	Власний капітал + Довгострокові зобов'язання	0,92	0,95	0,03	3,20
			Пасиви				
2018 р.							
№ п/п	Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	На початок року, тис. грн.	На кінець року, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темпи приросту, %
1	2	3	4	6	7	8	9
1	Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал)	P_k	(Власний капітал + довгострокові зобов'язання - позаоборотні активи) або (оборотні активи - короткострокові зобов'язання)	999197	1313315	314118	31,44
2	Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	$K_{з.в.к}$	Власні обігові кошти	0,39	0,49	0,10	25,77
			Оборотні активи				

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4	5	6	7	8
3	Маневреність робочого капіталу	$M_{p.k}$	Запаси	0,51	0,58	0,06	12,49
			Робочий капітал				
4	Маневреність власних обігових коштів	$M_{v.o.k}$	Кошти	0,05	0,04	-0,01	-22,31
			Власні обігові кошти				
5	Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	$K_{зап}$	Власні обігові кошти	1,96	1,74	-0,22	-11,10
			Запаси				
6	Коефіцієнт покриття запасів	$K_{п.з}$	"Нормальні" джерела покриття запасів	3,64	2,60	-1,03	-28,37
			Запаси				
7	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	$K_{авт}$	Власний капітал	0,50	0,51	0,01	2,35
			Пасиви				
8	Коефіцієнт фінансової залежності	$K_{ф.з}$	Пасиви	2,01	1,96	-0,05	-2,29
			Власний капітал				
9	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	K_m	Власні обігові кошти	0,57	0,71	0,14	24,60
			Власний капітал				

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4	5	6	7	8
10	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	К _{п.к}	Позиковий капітал	0,50	0,49	-0,01	-2,33
			Пасиви				
11	Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	К _{ф.с.}	Власні кошти	0,99	1,04	0,05	4,79
			Позикові кошти				
12	Показник фінансового ліверіджу	Ф _д	Довгострокові зобов'язання	0,11	0,22	0,11	98,29
			Власні кошти				
13	Коефіцієнт фінансової стійкості	К _{ф.с}	Власний капітал + Довгострокові зобов'язання	0,95	0,89	-0,06	-5,96
			Пасиви				

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами показує абсолютну можливість перетворення активів у ліквідні кошти. Показник зменшувався протягом 2016 року. Збільшення відбувалося протягом 2017-2018 років до позначки 0,39 та 0,49 відповідно. Це є позитивним фактором.

Маневреність робочого капіталу – показник фінансової стійкості, що показує частку запасів, тобто матеріальних, виробничих активів у власних обігових коштах; обмежує свободу маневру власними коштами. Показник коливався протягом досліджувального періоду: на кінець 2016 року мав від'ємне значення, на кінець 2017 року позначка показника сягала 0,51, а на кінець 2018 року мав незначне збільшення на 12,49%, та позначку 0,58.

Маневреність власних обігових коштів показує частку абсолютно ліквідних активів у власних обігових коштах; забезпечує свободу фінансового маневру. Показник зменшувався протягом 2016-2018 року: на 57,49% на кінець 2016 року, на 765, 15% на кінець 2017 року та на 22,31% на кінець 2018 року.

Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів - показник фінансової стійкості, що показує наскільки запаси, що мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів, забезпечені довгостроковими стабільними джерелами фінансування. Показник збільшувався протягом 2016-2018 років, що є позитивним явищем.

Коефіцієнт покриття запасів показує скільки на одиницю коштів, що вкладені в запаси, припадає у сукупності власних коштів, довго- та короткострокових зобов'язань. Показник збільшувався протягом 2016 року з позначки 0,57 до 1,49 (162,6%) та протягом 2017 року з 1,49 до 3,64 (143,96%). Протягом 2018 року відбувалось зменшення показника з 3,64 до 2,60 (28,37%).

Це говорить про те, що на підприємстві достатньо нормальних джерел фінансування для підтримки виробничого і збутового процесу.

Коефіцієнт фінансової незалежності характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів;

його незалежність від позикових джерел. На початок 2016 року показник мав від'ємне значення, але до кінця року збільшився до позначки 0,04. Протягом 2017 року відбулося збільшення зі значення 0,04 до 0,5 та протягом 2018 року з 0,50 до 0,51. З кінця 2017 року і до кінця досліджувального періоду значення показника фінансової автономії досягло нормативного значення.

Коефіцієнт фінансової залежності показує скільки одиниць сукупних джерел припадає на одиницю власного капіталу. На початок 2016 року показник мав від'ємне значення 38,15 та збільшився до кінця року до позначки 26,92. До кінця 2017 року показник зменшився на 92,58% до позначки 2,01 та на 2,29% до кінця 2018 року. Протягом 2017-2018 років показник мав нормативне значення.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує частку власних обігових коштів у власному капіталі. Коефіцієнт зменшився у 2016 році з позначки 13,33 до від'ємного значення 7,68. Протягом наступних двох років коефіцієнт збільшився до позначки 0,57 на кінець 2017 року та до позначки 0,71 на кінець 2018 року. Позитивне значення свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частини оборотних.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу показує скільки припадає позикового капіталу на одиницю сукупних джерел. Протягом досліджувального періоду показник зменшувався. Якщо на початок 2016 року на кожну гривню сукупних джерел припадало 1,03 грн. позикового капіталу, то на кінець 2016 року 0,96 грн., на кінець 2017 року 0,5 грн., на кінець 2018 року 0,49 грн.

Коефіцієнт фінансової стабільності показує забезпеченість заборгованості власними коштами; перевищення власних коштів над позиковими свідчить про фінансову стійкість підприємства. Протягом 2016 року показник збільшився до позначки 0,04; у 2017 році було збільшення до позначки 0,99 та до позначки 1,04 на кінець 2018 року.

Показник фінансового ліверіджу характеризує залежність підприємства від довго строккових зобов'язань. Збільшення Φ_d свідчить про підвищення фінансового ризику. На кінець 2016 року показник мав значення 2,26. Позитивна тенденція була протягом 2017 та 2018 років, коли показник мав значення 0,11 та 0,22 відповідно при позитивній для підприємства значенні $\Phi_d \leq 0,25$.

Коефіцієнт фінансової стійкості показує частку стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі. У 2016 році показник має значення 0,12, що є не добре. На кінець 2017 та 2018 років показник має значення 0,95 та 0,89, що є добрими значеннями для фінансової стійкості підприємства.

2.5 Оцінка рівня фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» на основі інтегральних показників

Показники (індикатори) фінансової безпеки підприємства, з одного боку, повинні входити до складу загальної системи показників, що характеризують умовну структуру фінансової безпеки, а з іншого, ці індикатори мають бути водночас показниками системи індикаторів, що характеризують в цілому стан фінансової діяльності підприємства, тобто входити до її складу, оскільки відображають певний стан цієї безпеки і повністю базуються на показниках фінансової діяльності [3].

Для дослідження були відібрані показники, які відповідають наступним важливим вимогам: проста та зрозуміла економічна інтерпретація. Відповідно до цієї вимоги значення показників через спеціально побудовані математичні формули мають:

- змінюватися від 0 (відсутність фінансової безпеки) до 1 (найвищий рівень фінансової безпеки);
- базуються на чинній бухгалтерській та статистичній звітності;
- охоплювати фінансову стійкість підприємства;
- адекватно відображати фінансову діяльність підприємства.

Розрахунок інтегральної оцінки фінансової безпеки підприємства має такий алгоритм:

1. Розрахунок показників фінансової стійкості підприємства;
2. Відбір показників згідно вимогам;
3. Групування показників, значення яких прямує до збільшення та зменшення;
4. Побудова даних індикаторів фінансової безпеки підприємства;
5. Побудова шкали для оцінки рівня фінансової безпеки підприємства;
6. Розрахунок інтегральної оцінки фінансової безпеки підприємства.

Для оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства відібрано показники фінансової стійкості АТ «Запорізький завод феросплавів». За допомогою цих показників можна прослідкувати всю виробничо-господарську діяльність підприємства. Використовуючи дані показники, можемо оцінити фінансову стабільність й незалежність, а також відповідність фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності. На основі введених вимог були відібрані та розраховані наступні показники: коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, маневреність власних оборотних коштів, коефіцієнт виробничих фондів, коефіцієнт покриття запасів, коефіцієнт довгострокового залучення коштів, коефіцієнт структури довгострокових вкладень, коефіцієнт короткострокової заборгованості, коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт структури боргу, коефіцієнт фінансування.

Кожен із обчислених показників має відповідні нормативні значення, які характеризують стан діяльності підприємства. Так як на меті у нас є обчислення інтегрального показника фінансової безпеки, то ми пропонуємо одібрати лише ті з найбільш важливих показників фінансової стійкості підприємства, які за нормативним значенням належать діапазону від 0 до 1,

а також прямують до збільшення. В загальному випадку побудований інтегральний показник, що оптимізується, може бути обчислено для будь-якої сформованої сукупності елементів часткових показників [7].

У таблиці 2.12 представлені показники, які відповідають вказаним вимогам.

Таблиця 2.12

Відібрані показники фінансової стійкості

Показник	Нормативне значення	2016 р.	2017 р.	2018 р.
1	2	3	4	5
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,1	2,83	-3,58	0,64
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	>0,1	-0,52	-0,05	0,44
Маневреність власних оборотних коштів	0,2-0,5 збільш.	-0,02	0,02	0,05
Коефіцієнт виробничих фондів	>0,5	-3,13	3,49	14,29
Коефіцієнт фінансової стійкості	>0,85	0,07	0,94	0,92

Використовуючи існуючий вітчизняний досвід оцінювання фінансової безпеки підприємства [5], нами було застосовано також метод зіставлення граничних та фактичних значень індикаторів.

У якості індикаторів рівня фінансової безпеки підприємства можуть виступати нормовані значення показників, розраховані на базі нормальних (граничних) значень вихідних показників [5]. Графічна інтерпретація отриманих оцінок (рис. 2.21) допомагає кращому сприйняттю і характеризує не тільки поточний стан підприємства, але і той стан безпеки, до якого варто прагнути.

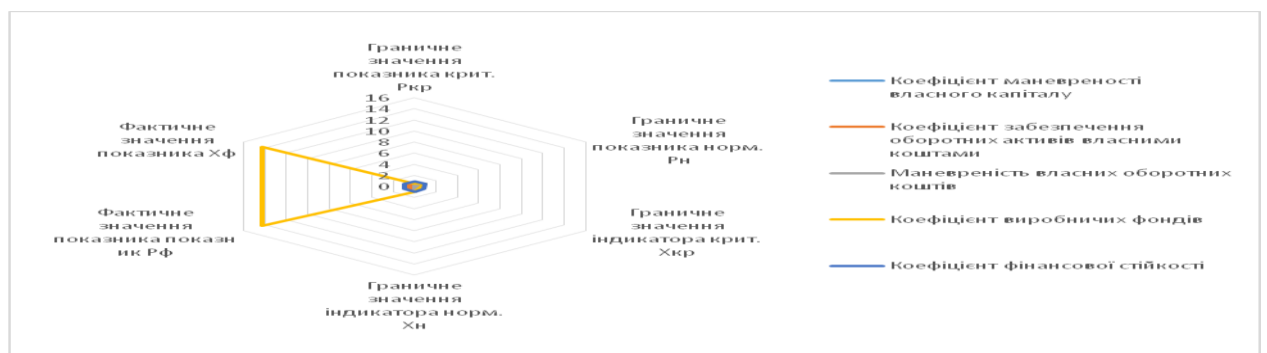

Рис. 2.21 Діаграма індикаторів фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів»

Таблиця 2.13

Вихідні дані для побудови діаграми індикаторів фінансової безпеки підприємства

Показник	Граничне значення показника		Граничне значення індикатора		Фактичне значення показника	
	крит. Ркр	норм. Рн	крит. Хкр	норм. Хн	показник Рф	Хф
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,1	1	0,1	1	0,64	0,64
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,1	1	0,1	1	0,44	0,44
Маневреність власних оборотних коштів	0,2	0,5	0,4	1	0,0167	0,02
Коефіцієнт виробничих фондів	0,5	1	0,5	1	14,29	14,29
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,85	1	0,85	1	0,94	0,94

Для дослідження обрані показники фінансової стійкості, які за нормативним значенням змінюються в межах від 0 до 1 і при цьому збільшення показника сприяє зростанню інтегрованого показника безпеки. Пропонується використовувати 10-ти бальну шкалу для оцінки стану фінансової безпеки підприємства, використовуючи також вже існуючий досвід щодо поділення на класи фінансової безпеки підприємств [5]. До 1 класу віднесемо показники вище нормативного за бальною системою від 1 до 3,5 балів; до 2 класу фінансової безпеки віднесемо показники нижче нормативного, але вище критичного, за бальною системою від 3,5 до 7 балів; до 3 класу фінансової безпеки віднесемо показники нижче критичного, за бальною системою від 7,5 до 10 балів.

Загальна оцінка рівня безпеки подана у балах, що визначаються як добуток рейтингу кожного показника на його клас, а рейтинг кожного

показника встановлюється залежно від цілей дослідження і його важливості для обраного напрямку дослідження. У нашому випадку метою є визначення стану фінансової безпеки підприємства у вигляді [5]:

$$FS = \sum PR_i * C_i, \quad (2.3)$$

де FS – сума балів, які враховують значення і рейтинг відповідного показника;

PR_i – рейтинг і-го показника (ваговий коефіцієнт), що приймає значення 1 або 2 в залежності від важливості конкретного показника для цілей оцінювання; C_i – значення і-го показника.

Зазначимо, що у такому формулюванні значення показника (2.3) змінюється в межах від 0 до 10, так як кожний з п'яти показників не перевищує 1, а їх рейтинг не перевищує значення 2. У цьому випадку класифікація на три класи може бути застосована до значення інтегрального показника.

Таблиця 2.14

Оцінка рівня фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів»

Показник	Рівень фінансової безпеки				
	1	2	3	PR_i	$PR_i * C_i$
Коефіцієнт маневреності власного капіталу		0,64		2	1,28
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами		0,44		2	0,88
Маневреність власних оборотних коштів		0,02		2	0,04
Коефіцієнт виробничих фондів	14,29			1	14,29
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,94			1	0,94
FS					17,43

Оцінку (2.3) можна обчислити також з урахуванням рейтингу та класу фінансової безпеки кожного з часткових показників роботи підприємства. У такому випадку оптимізація стану фінансової безпеки трансформується в

мінімізацію інтегрованого показника (2.3), мінімальне значення якого відповідає найкращому рівню фінансової безпеки. Значення рейтингів при цьому приймає обернено пропорційну залежність відповідно до значень в таблиці 2.14.

Результат свідчить про середній рівень фінансової безпеки підприємства: показник попадає за значенням до другого класу.

Висновки до розділу 2

На підставі проведеного аналізу можливо зробити наступні висновки:

1. Акціонерне підприємство "Запорізький завод феросплавів" – стабільний виробник феросплавів, що динамічно розвивається, один з найбільших в Європі і світі не лише по обсягах виробництва, але і по номенклатурі сплавів, що випускається. Доля виробництва підприємства в Україні складає 30-35%, у світовому об'ємі феросплавів -1-2%.

2. Основні засоби: залишкова вартість зменшилися на кінець 2016 року на 64883 тис.грн.(6,32%), на 39635 тис.грн.(13,51%) на кінець 2017 року та на 39633 тис.грн. на кінець 2018 року

Необоротні активи підприємства зменшувалися протягом усього досліджуваного періода - на кінець 2016 року на 134518 тис.грн. (питома вага у майні 40,64%), на 40145 тис.грн. на кінець 2017 року (питома вага у майні 26,83%) та на кінець 2018 року на 8105 тис.грн. (питома вага у майні 25,81%), що свідчить, що підприємство має “легку” структуру активів

Виробничі запаси збільшувалися протягом трьох звітних років: на 33315 тис.грн. на кінець 2016 року (темп приросту 14,10%), на 114086 тис.грн. на кінець 2017 року (темп приросту 42,33%) та на 80689 тис.грн. (темп приросту 21,03%).

Власний капітал має стримку тенденцію до зростання за 2016р. на 50895 тис.грн., за 2017р. на 209974 тис.грн., за 2018р. на 96039 тис.грн.

Довгострокові зобов'язання і забезпечення за 2016р. зросли на 50895 тис. грн., за 2017р. зменшилися на 10895 тис.грн., а за 2018р. збільшилися на 209974 тис. грн.

Поточні зобов'язання і забезпечення за 2016р. зменшилися на 786767 тис. грн., за 2017р. на 554330 тис.грн., за 2018р. зменшилися на 198197 тис. грн.

3. Прибуток від операційної діяльності збільшився на 2085774 тис.грн. за 2017р., а за 2018р. зменшився на 1966168 тис. грн.

Зменшення операційного прибутку у 2018р. пов'язано із зростанням адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.Зростання цих витрат зумовлено зростанням зарплати, тарифів на транспортування, а також штрафними санкціями за порушення договорів.

Інші операційні доходи за 2017р. зросли на 58232 тис.грн., а за 2018р. на 102728 тис.грн., що зумовлено отримання штрафних санкцій за порушення господарських договорів.

Фінансовий результат до оподаткування збільшився за 2017р. на 1766979 тис. грн., а за 2018р. зменшився на 1834474 тис. грн.

Чистий прибуток за 2017р. збільшився на 1473049 тис. грн., а за 2018р. зменгився на 1535758 тис. грн.

4. Коефіцієнт поточної ліквідності характеризує достатність обігових коштів для погашення боргів протягом року. На протязі 2016 року ситуація на АТ «Запорізький завод феросплавів» є критичною – показник на початок року 0,64, на кінець року 0,68. Це говорить про те, що підприємство має неліквідний баланс. На кінець 2017 року ситуація поліпшується, про це говорять показники – на кінець 2017 року показник має значення 1,64, на кінець 2018 року значення показника 1,96.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує скільки одиниць найбільш ліквідних активів припадає на одиницю термінових боргів. На початок 2016 року показник змінився з позначки 0,5 до 0,48. Значення показника має негативне значення для підприємства. Наступні два роки показник має

позитивну тенденцію. У 2017 році показник збільшився до позначки 1,31, на кінець 2018 року до позначки 1,41.

Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах відображає частку обігових коштів у виробничій сфері. На позитивні зміни вказує збільшення показника на кінець 2016 та 2018 років на 36,66% та на 41,47% відповідно.

Коефіцієнт мобільності активів показує скільки обігових коштів припадає на одиницю необігових коштів, розраховується як співвідношення оборотних і необоротних активів.

На кінець 2016 року показник мав зменшення (12,66%), але все одно залишався на достатньому рівні. Протягом 2017 року та на кінець 2018 року спостерігається збільшення на 86,67% (2017 рік) та на 5,41% (2018 рік). Висока мобільність говорить про те, що компанія зможе змінити структуру активів протягом короткого періоду часу.

Коефіцієнт оборотності запасів свідчить про кількість оборотів, що здійснили запаси за рік. Значення показника свідчить на скільки ефективно управління запасами на підприємстві. Можемо зробити висновок, що управління запасами протягом досліджуваного періоду було неефективним: оборотність зменшувалася на 3,51% протягом 2016-2017 років та на 17,91% протягом 2017-2018 років. Політика управління запасами повинна забезпечувати безперебійність процесу виробництва і збуту. Для цього потрібно формувати запас, який забезпечить виробництво і збут між періодами поставки, а також мати страховий запас - на випадок виникнення непередбачених подій.

Період одного обороту запасів показник ділової активності, який вказує на те, скільки днів запаси зберігаються на складі підприємства. Зниження значення протягом періоду дослідження є позитивною тенденцією, воно говорить про те, що менше коштів відволікається на формування запасів. Ефективність управління запасами знижується в АТ «Запорізький завод феросплавів». Про це свідчить значне підвищення

періоду одного обороту запасів - з 31,3 днів у 2016 році до 39,51 днів в 2018 році. Необхідно переглянути нормативи формування запасів і працювати в напрямку підвищення оборотності запасів і зниження періоду одного обороту запасів. Зниження обсягу запасів дозволить скоротити розмір необхідних фінансових ресурсів, що дозволить знизити фінансові витрати або підвищити доходи компанії за рахунок вкладення грошей в інтенсифікацію діяльності.

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами показує абсолютну можливість перетворення активів у ліквідні кошти. Показник зменшувався протягом 2016 року. Збільшення відбувалося протягом 2017-2018 років до позначки 0,39 та 0,49 відповідно. Це є позитивним фактором.

5. Проведено оцінку рівня фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» на основі інтегральних показників

Для оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства відібрано показники фінансової стійкості АТ «Запорізький завод феросплавів». За допомогою цих показників можна прослідкувати всю виробничо-господарську діяльність підприємства

Результат свідчить про середній рівень фінансової безпеки підприємства: показник попадає за значенням до другого класу.

РОЗДІЛ 3.
УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ РОЗРОБКИ СИСТЕМИ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ЗАВОД ФЕРОСПЛАВІВ»
НА ОСНОВІ МОНІТОРИНГУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ

3.1 Формування системи фінансової безпеки АТ «Запорізький завод
феросплавів» на основі моніторингу фінансового стану

Основою формування фінансової безпеки підприємства (ФБП) є ідентифікована система реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру його фінансовим інтересам. Розглядаючи фінансову безпеку підприємства як стабільну систему, треба приділити увагу на такі основні моменти: стабільність системи фінансової безпеки підприємства розглядається як її динамічна характеристика; стабільність системи фінансової безпеки підприємства не має абсолютного характеру; на окремих етапах свого розвитку система фінансової безпеки підприємства може змінюватися, виходячи на новий рівень параметрів своєї стабільності.

З метою нейтралізації загроз фінансової безпеки підприємство має проводити роботу по підвищенню ефективності основних напрямків свого функціонування, що істотно відрізняються один від одного за своїм змістом. В структуру функціональних складових фінансової безпеки суб'єкта господарювання в купі з його ресурсами входять: економічна, маркетингова, техніко-технологічна, кадрова, управлінська. Сукупність функціональних складових визначає фінансову безпеку підприємства, а їх комплексний аналіз дозволяє дати оцінку стану фінансової безпеки (рис. 3.1).

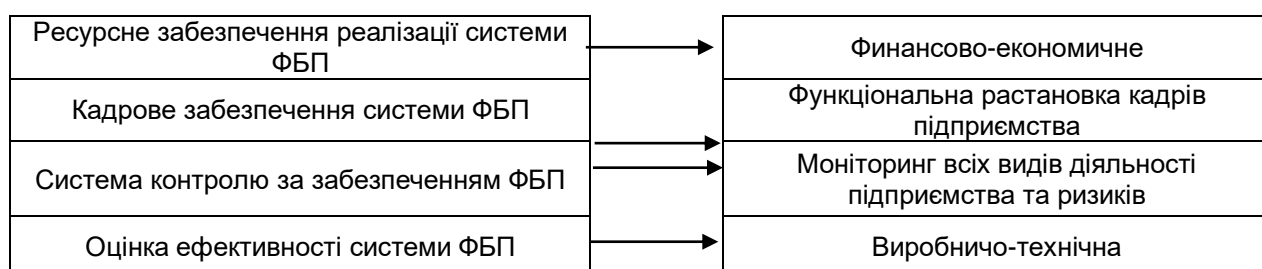

Рис. 3.1 Принципи побудови системи фінансової безпеки підприємства

Критерієм фінансової безпеки підприємства є отримання прибутку, яким підприємство може розпоряджатися на свій розсуд, тобто чистий прибуток. При відсутності прибутку або, більш того, наявності збитку, не можна говорити про дотримання інтересів підприємства і, отже, про те, що підприємство знаходиться у фінансовій безпеці. Навпаки, в цьому випадку перед підприємством реально стоїть загроза банкрутства. Таким чином, пропонується підхід до вибору критерію фінансової безпеки підприємства базується на отриманні підприємством прибутку.

Одним із найбільш обґрунтованих підходів до визначення рівня фінансової безпеки підприємства є використання інтегральної оцінки із застосуванням методу інтегральних індикаторів. Це дасть можливість ґрунтовно підійти до розробки ефективної системи заходів щодо нейтралізації впливів окремих факторів на фінансову безпеку та дозволить забезпечити підвищення її рівня. В цьому аспекті необхідно здійснити відбір індикаторів для визначення стану складових фінансової безпеки підприємства, надати індикаторам вагових коефіцієнтів та сформулювати методику визначення інтегрального індексу фінансової безпеки підприємства. Така методика повинна:

- враховувати стратегічні цілі і задачі підприємства;
- забезпечувати комплексний підхід при проведенні оцінки: узагальнений показник фінансової безпеки підприємства має складатися із окремих оцінок її складових, які можуть мати різні пріоритети, в залежності від виду діяльності та етапу життєвого циклу підприємства;
- забезпечувати порівнянність показників, які використовуються для побудування інтегральної оцінки;
- бути достатньо простою и доступною, базуватися на облікових даних.

Вихідні показники за складовими фінансової безпеки мають відповідати наступним вимогам:

- інформативність, найточніше відображення складової фінансової безпеки підприємства;

- відносна незалежність один від одного;
- порівнянність у просторі та часі;
- відомість алгоритмів розрахунку.

Згідно з методикою оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, запропонованою в роботі Ю. Б. Кракос та Р. О. Разгон інтегральний показник фінансової безпеки підприємства можна визначати в балах як суму відповідних комплексних показників: оцінки ефективності управління, оцінки платоспроможності та фінансової стійкості, ділової активності, ринкової стійкості, інвестиційної привабливості.

За складовими фінансової безпеки підприємства автори відібрали наступні індикатори [29, с. 93-94]:

- для оцінки ефективності управління: рентабельність активів, власного капіталу, продукції, загальна рентабельність продажу з валового прибутку;
- для оцінки платоспроможності та фінансової стійкості: коефіцієнт поточної ліквідності, абсолютної ліквідності, співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості, коефіцієнти забезпечення власними обіговими коштами та маневреності власного капіталу;
- для оцінки ділової активності: показники оборотності активів, основних засобів, оборотних активів, грошових коштів, власного капіталу;
- для оцінки ринкової стійкості: коефіцієнти автономії, фінансового ризику, маневреності оборотних активів, мобільності, індекс постійного активу;
- для оцінки інвестиційної привабливості: коефіцієнт чистої виручки, показник чистого прибутку на акцію, коефіцієнт реінвестування прибутку, стійкого економічного зростання, показник маржі прибутку.

Складники фінансової безпеки запропоновано розраховувати методом динамічної рейтингової оцінки. В якості нормативних значень автори пропонують використовувати середньогалузеві показники. Також при виборі бази відліку рейтингової оцінки вони вводять поняття «еталонне підприємство». Його показники мають відповідати нормативним

мінімальним значенням, визначеним виходячи з принципів ефективності діяльності промислового підприємства. Таким чином, за відповідності значень коефіцієнтів їхнім нормативним значенням рейтинг «еталонного підприємства» за кожним складником фінансової безпеки підприємства дорівнюватиме 1, а інтегральний показник фінансової безпеки підприємства дорівнюватиме 5.

Зазначена методика є комплексною, але вона має певні недоліки:

- всі складові фінансової безпеки підприємства мають однаковий внесок в її інтегральну оцінку, тоді як їх значущість може змінюватися протягом часу;

- деякі з наведених індикаторів перекликаються один з іншим, не несучи якісно нової інформації щодо стану окремих складових фінансової безпеки;

- відсутня шкала оцінки рівня фінансової безпеки підприємства.

На основі вдосконалення методики Ю. Б. Кракос та Р. О. Разгон наведемо власну методику оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. Так, до структури фінансової безпеки підприємства віднесемо наступні складові: рентабельність діяльності, ділову активність, ліквідність і платоспроможність, фінансову стійкість, інвестиційну привабливість.

Враховуючи наведені вище вимоги визначимо показники фінансової безпеки підприємства за її окремими складовими:

1. Рентабельність діяльності підприємства I_P можна оцінити за такими показниками:

- а) рентабельність активів – P_A . Цей коефіцієнт дає загальну картину за ступенем прибутковості діяльності, причому в масштабах усього підприємства, а не окремих складових його діяльності;

- б) рентабельність власного капіталу – P_{VK} ;

- в) рентабельність продажів - $P_{П}$.

2. Ділову активність підприємства $I_{ДА}$ визначимо такими показниками:

а) коефіцієнт оборотності активів – O_A . Даний коефіцієнт дає загальну картину ефективності використання активів;

б) коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) – $O_{OЗ}$. Він конкретизує попередній показник, оскільки ключовою статтею активів балансу суб'єкту підприємництва сфери матеріального виробництва є його основні засоби. До того ж проблема зносу основних засобів є актуальною для підприємств України;

в) коефіцієнт оборотності власного капіталу – $O_{ВК}$.

3. Рівень ліквідності і платоспроможності підприємства $I_{ЛП}$ можна оцінити наступними показниками:

а) коефіцієнт покриття – $K_{П}$;

б) співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості – $K_{ДЗ}/K_{З}$;

в) коефіцієнт абсолютної ліквідності – $K_{АЛ}$.

4. Для визначення рівня фінансової стійкості підприємства $I_{ФС}$ використаємо такі показники:

а) коефіцієнт фінансового левериджу (ризик) – $K_{ФЛ}$;

б) коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами – $K_{ЗВОК}$;

в) коефіцієнт довгострокової фінансової стійкості – $K_{ДФС}$.

5. Рівень інвестиційної привабливості підприємства $I_{ІП}$ можна оцінити наступними показниками:

а) коефіцієнт чистої виручки – $K_{ЧВ}$;

б) коефіцієнт реінвестування прибутку – $K_{РП}$.

Індикаторами рівня складових фінансової безпеки підприємства виступатимуть нормовані значення, розраховані на базі нормативних (граничних) значень вихідних показників за формулою 3.1:

$$x_i = \left(\frac{P_j^\phi}{P_i^k} \right)^k \quad (3.1)$$

де x_i – ступінь відхилення фактичного значення i -го показника від його нормативного (граничного) значення;

P_{if}, P_{in} – відповідно фактичне та нормативне значення i -го показника;

k – показник степеня.

Показник степеня k у формулі 1 набуває два значення: якщо напрямком оптимізації вихідного показника є його збільшення, він дорівнює 1, якщо зменшення – він дорівнює -1.

Граничні значення вихідних показників необхідно визначити, виходячи з умови мінімально допустимого рівня безпеки, перевищення якого означало б перехід підприємства в фінансово небезпечну зону. Але не для всіх з наведених фінансових показників можна знайти мінімальні теоретично обґрунтовані значення. До того ж їх значення можуть відрізнятися в залежності від виду економічної діяльності підприємства, а в умовах фінансово-економічної кризи для більшості вітчизняних підприємств загальноприйняті у світовій практиці значення є взагалі недосяжними. Тому вважаємо, що в якості нормативних значень для вихідних показників доцільно використовувати їх середньогалузеві значення, які характеризують реальний фінансовий стан підприємств на даному етапі розвитку економіки із врахуванням галузевої специфіки та розраховуються за даними статистичної звітності.

Математичне виведення оцінок складових фінансової безпеки підприємства $I_p, I_{да}, I_{лп}, I_{фс}, I_{лп}$, через окремі індикатори відбувається за формулою 3.2:

$$I_j = \sum_{i=1}^n x_{ij} \cdot a_{ij} \quad (3.2)$$

де I_j – інтегральна оцінка j -тої складової фінансової безпеки підприємства;

x_{ij} – i -тий індикатор j -тої складової;

a_{ij} – ваговий коефіцієнт i -того індикатора в оцінці j -тої складової;

n – кількість індикаторів j -тої складової.

Вагові коефіцієнти кожного з індикаторів можна визначати експертним шляхом з урахуванням їх пріоритетності. За результатами проведеного дослідження значення цих коефіцієнтів можуть бути наступними (табл. 3.1):

Таблиця 3.1

Вагові частки індикаторів за складовими фінансової безпеки підприємства

Складові фінансової безпеки підприємства (I_j)	Вихідні показники за складовими фінансової безпеки підприємства	Вагові частки індикаторів (a_{ij})
Рентабельність діяльності (I_P)	Рентабельність активів (P_A)	0,45
	Рентабельність власного капіталу (P_{BK})	0,35
	Рентабельність продажів (P_n)	0,2
Ділова активність (I_{DA})	Коефіцієнт оборотності активів (O_A)	0,5
	Коефіцієнт оборотності основних засобів (O_{OZ})	0,3
	Коефіцієнт оборотності власного капіталу (O_{BK})	0,2
Ліквідність і платоспроможність (I_{LP})	Коефіцієнт покриття (K_n)	0,5
	Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості ($K_{DZ/KZ}$)	0,3
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (K_{AL})	0,2
Фінансова стійкість (I_{FC})	Коефіцієнт фінансового левериджу (K_{FL})	0,5
	Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами (K_{ZVOK})	0,35
	Коефіцієнт довгострокової фінансової стійкості (K_{DFC})	0,15
Інвестиційна привабливість (I_{IP})	Коефіцієнт чистої виручки (K_{CV})	0,55
	Коефіцієнт реінвестування прибутку (K_{RP})	0,45

Виходячи з цього, інтегральну оцінку фінансової безпеки підприємства можна розрахувати за формулою:

$$I_{ФБП} = I_P \cdot b_P + I_{DA} \cdot b_{DA} + I_{LP} \cdot b_{LP} + I_{FC} \cdot b_{FC} + I_{IP} \cdot b_{IP} \quad (3.3)$$

де $I_{ФБП}$ – інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки підприємства;

$I_R, I_{ДА}, I_{ЛП}, I_{ФС}, I_{П}$ – інтегральні показники відповідно рентабельності діяльності, ділової активності, ліквідності і платоспроможності, фінансової стійкості, інвестиційної привабливості;

$b_R, b_{ДА}, b_{ЛП}, b_{ФС}, b_{П}$ – вагові коефіцієнти складових фінансової безпеки підприємства в її інтегральній оцінці.

Після визначення вагових коефіцієнтів експертним шляхом вони можуть приймати наступні значення: $b_{ФС} = 0,26, b_R = 0,24, b_{ЛП} = 0,22, b_{ДА} = 0,18, b_{П} = 0,1$.

Значущість складових фінансової безпеки та їх індикаторів може відрізнятися залежно від специфіки функціонування підприємства, а також змінюватися для одного і того ж підприємства на різних етапах його життєвого розвитку. Таким чином, при повній відповідності значень вихідних показників їх середньогалузевим значенням оцінки окремих складових фінансової безпеки підприємства та інтегральна оцінка її рівня дорівнюють 1. Значення інтегральної оцінки більше 1 означає, що стан фінансової безпеки конкретного підприємства кращий, ніж в середньому по галузі:

- при $I_{ФБП} \geq 1,5$ рівень фінансової безпеки підприємства високий;
- при $1 \leq I_{ФБП} < 1,5$ фінансова безпека підприємства має достатній рівень;
- при $0,5 \leq I_{ФБП} < 1$ – критичний, існує загроза втрати фінансової безпеки;
- при $I_{ФБП} < 0,5$ підприємство є фінансово небезпечним.

Дана методика дозволить комплексно оцінити рівень фінансової безпеки аналізованого АТ «Запорізький завод феросплавів», порівняти його з середнім в галузі. Подальшого розвитку має набути питання визначення складу індикаторів фінансової безпеки підприємства, їх питомої ваги в загальній оцінці.

Після обчислення показника $I_{ФБП}$ маємо такі дані маємо такі дані:

$$I_{\text{ФБП}2016} = 177,57;$$

$$I_{\text{ФБП}2017} = 5,78;$$

$$I_{\text{ФБП}2018} = 4,19.$$

Можемо зробити висновок, що рівень фінансової безпеки підприємства АТ «Запорізький завод феросплавів» високий, кращий, ніж в середньому по галузі.

Згідно з першим підходом визначення рівня фінансової безпеки здійснюють на основі відстані (відхилення) інтегрального показника оцінювання фінансового стану досліджуваного підприємства від нормативного значення показника рівня фінансової безпеки «еталонного» підприємства. Міра відстані рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства від «еталонного» дорівнює:

$$d^2(A_i, A_0) = \sqrt{\sum_{j=1}^n (x_{ij} - x_{0j})^2}, \quad (3.4)$$

де $d(A_i, A_0)$ – інтегральна міра відстані рівня фінансового стану підприємства від «еталонного»; x_{ij} – значення j -го показника для i -го підприємства; x_{0j} – значення j -го показника для «еталонного» підприємства (нормативне значення показника) [3].

Розраховані показники для оцінювання фінансової безпеки підприємства АТ «Запорізький завод феросплавів» зведемо в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Нормативні індикатори оцінювання фінансового стану АТ «Запорізький завод феросплавів»

№ п/п	Назва показника	Показник	Нормативні значення	2016 р.	2017 р.	2018 р.
1	Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів	x_1	1	466,18	2,23	0,99
2	Коефіцієнт маневреності власних коштів	x_2	0,3	-0,015	-0,045	-0,005
3	Частка основних засобів в активах	x_3	0,3	0,37	0,33	0,25

Продовження таблиці 3.2

1	2	3	4	5	6	7
4	Коефіцієнт покриття	x_4	0,7	0,66	1,16	1,8
5	Коефіцієнт автономії (незалежності)	x_5	0,5	0,005	0,27	0,51
6	Коефіцієнт забезпечення запасів і витрат власними коштами	x_6	0,8	-2,11	0,17	1,85
7	Коефіцієнт швидкої ліквідності	x_7	1	0,49	1,07	1,36
8	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	x_8	0,5	1,00	0,69	0,5
9	Загальний коефіцієнт ліквідності	x_9	1	285,64	2,18	1,46

Нормативні значення показників можна отримати за допомогою методів експертного оцінювання або з наукових джерел. Інтегральний показник $d(A_i, A_0)$ показує рівень відхилення фінансового стану i -го підприємства від «еталонного». Якщо $d(A_i, A_0) = 0$, то це означає, що на підприємстві досягнуто оптимального рівня безпеки. Зростання відстані від «еталонного» підприємства в динаміці свідчить про погіршення фінансового стану і зменшення рівня фінансової безпеки. Розрахунок такої відстані можна здійснювати для порівняння декількох підприємств, наприклад для оцінювання рівня фінансової безпеки на мікрорівні, рівні регіону, галузі чи держави.

Значення x_{0j} є критичними і встановлюються експертами за принципом, що відхилення відповідного показника діяльності підприємства, за допомогою якого оцінюється рівень фінансової безпеки, від «еталонного» є явищем негативним.

Величина квадрата відхилення рівня фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» за 2016 р. й «еталонного» підприємств становить:

$$d^2(A_1, A_2) = (466,18-1)^2 + (-0,015-0,3)^2 + (0,37-0,3)^2 + (0,66-0,7)^2 + (0,005-0,5)^2 + (-2,11-0,8)^2 + (0,49-1)^2 + (1-0,5)^2 + (285,64-1)^2$$

Порівнюючи з 2016 р. величина квадрата відхилення рівня фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» за 2017 р. й «еталонного» підприємства становить:

$$d^2(A_1, A_2) = (2,23-1)^2 + (-0,045-0,3)^2 + (0,33-0,3)^2 + (1,16-0,7)^2 + (0,27-0,5)^2 + \\ + (0,17-0,8)^2 + (1,07-1)^2 + (0,69-0,5)^2 + (2,18-1)^2$$

У 2018 р. величина квадрата відхилення рівня фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» й «еталонного» підприємств становить:

$$d^2(A_1, A_2) = (0,99-1)^2 + (-0,005-0,3)^2 + (0,25-0,3)^2 + (1,8-0,7)^2 + (0,51-0,5)^2 + \\ + (1,85-0,8)^2 + (1,36-1)^2 + (0,5-0,5)^2 + (1,46-1)^2$$

Віддаль рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства від «еталонного» у 2016 році дорівнює:

$$d^2(A_1, A_2) = \sqrt{297421,69095} = 545,36$$

у 2017 році:

$$d^2(A_1, A_2) = \sqrt{3,727625} = 1,93$$

у 2018 році:

$$d^2(A_1, A_2) = \sqrt{2,656425} = 1,63$$

Найбільше відхилення фінансового стану АТ «Запорізький завод феросплавів» було у 2016 році, але у 2017-2018 роках бачимо покращення стану системи фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів».

За третім підходом узагальнений показник рівня фінансової безпеки підприємства з врахуванням наведених вище показників запропоновано обчислювати за формулою:

$$I = \frac{x_2 * x_3 * x_4 * x_5 * x_6 * x_7 * x_9}{x_1 * x_8}, \quad (3.5)$$

де x_1, x_2, \dots, x_9 – індикатори фінансового стану підприємства.

Такий підхід до обчислення інтегрального показника вимагає, щоб відносне зменшення значення одного локального показника фінансової безпеки підприємства не було нижчим за відносне збільшення іншого

показника, тобто зниження відносного значення одного показника повинно компенсуватися за рахунок збільшення значень інших показників.

Фактичне значення інтегрального показника рівня фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» дорівнює:

у 2016 році:

$$I = \frac{-0,015 \cdot 0,37 \cdot 0,66 \cdot 0,005 \cdot (-2,11) \cdot 0,49 \cdot 285,64}{466,18 \cdot 1} = \frac{0,0054}{466,18} = 1,16$$

у 2017 році:

$$I = \frac{-0,045 \cdot 0,33 \cdot 1,16 \cdot 0,27 \cdot 0,17 \cdot 1,07 \cdot 2,18}{2,23 \cdot 0,69} = \frac{-0,0018}{1,54} = -0,0012$$

у 2018 році:

$$I = \frac{-0,005 \cdot 0,25 \cdot 1,8 \cdot 0,51 \cdot 1,85 \cdot 1,36 \cdot 1,46}{0,99 \cdot 0,5} = \frac{-0,0042}{0,495} = -0,0085$$

Інтегральне значення показника рівня фінансової безпеки для «еталонного» підприємства становить:

$$I = \frac{0,3 \cdot 0,3 \cdot 0,7 \cdot 0,5 \cdot 0,8 \cdot 1 \cdot 1}{1 \cdot 0,5} = \frac{0,0252}{0,5} = 0,0504$$

Для оцінювання наближення стану системи фінансової безпеки досліджуваного підприємства до «еталонного» потрібно порівняти інтегральні показники фінансової безпеки цих підприємств. Знайдемо відношення R узагальнених індикаторів рівнів фінансової безпеки досліджуваного та «еталонного» підприємств (у відсотках):

у 2016 році:

$$R = \frac{I}{I_e} * 100\% = \frac{1,16}{0,0504} * 100 = 2301,59\%$$

у 2017 році:

$$R = \frac{I}{I_e} * 100\% = \frac{-0,0012}{0,0504} * 100 = -2,38\%$$

у 2018 році:

$$R = \frac{I}{I_e} * 100\% = \frac{-0,0085}{0,0504} * 100 = -16,87\%$$

У 2016 році $R = 2301,59\%$, рівень фінансового стану АТ «Запорізький завод феросплавів» набагато більше від рівня фінансового стану «еталонного» підприємства, а у 2017 році $R = -2,38\%$, тобто рівень

фінансової безпеки досліджувального підприємства нижче рівня фінансового стану «еталонного» підприємства, а саме на 7,42 %, а у 2018 році на 21,91%, що є ще нижче рівня.

Наступним етапом дослідження системи фінансової безпеки підприємства є визначення впливу локальних індикаторів рівня фінансового стану підприємства на значення інтегрального показника. За допомогою методу факторного аналізу виявляємо міру і напрямок впливу кожного з локальних індикаторів на фінансову безпеку підприємства. Наявність інформації про найбільш значущі чинники (локальні індикатори) допоможе приймати якісні управлінські рішення щодо підвищення їх ефективності, а це, в свою чергу, сприятиме підвищенню рівня фінансової та економічної безпеки підприємства [5].

Загальне відхилення інтегрального показника рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства від інтегрального показника рівня фінансової безпеки «еталонного» підприємства визначимо за формулою:

$$\Delta I = I - I_e = \frac{1}{x_1} * X_2 * X_3 * X_4 * X_5 * X_6 * X_7 * \frac{1}{x_8} * X_9 - \frac{1}{x_{01}} * X_{02} * X_{03} * X_{04} * X_{05} * X_{06} * X_{07} * \frac{1}{x_{08}} * X_{09} \quad (3.6)$$

Загальне відхилення ΔI показує, наскільки фактичне значення інтегрального показника рівня фінансової безпеки підприємства є нижчим (від'ємне значення) або вищим (додатне значення) за значення відповідного показника «еталонного» підприємства.

Для визначення впливу окремих індикаторів рівня фінансового стану на інтегральний показник рівня фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» порівняно з «еталонним» підприємством застосуємо факторний аналіз (табл. 3).

Таблиця 3.3

Факторна модель системи фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів»

Інтегральний показник за методом ланцюгових підстановок	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Ie	0,0504	0,0504	0,0504
I1	1,16	-0,0012	-0,0085
I2	1,1096	-0,0516	-0,0589
I3	-0,0504	-0,0504	-0,0504
I4	-1,16	0,0012	0,0085
I5	-1,1096	0,0516	0,0589
I6	0,0504	0,0504	0,0504
I7	1,16	-0,0012	-0,0085
I8	1,1096	-0,0516	-0,0589
I9	-0,0504	-0,0504	-0,0504
I	-1,16	0,0012	0,0085

Порівняння значень обчислених інтегральних показників АТ «Запорізький завод феросплавів» та «еталонного» підприємств дозволяє оцінити рівень фінансової безпеки підприємства, а проведення факторного аналізу – виявити міру та напрямок впливу кожного з локальних індикаторів рівня фінансового стану підприємства на інтегральний показник рівня його фінансової безпеки [6].

Отже, можна зробити висновок про вплив на рівень фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» таких показників, як: коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів, загальний коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності.

Якщо порівняти нормативне значення інтегрального показника рівня фінансової безпеки для «еталонного» підприємства та фактичне значення даного показника підприємства АТ «Запорізький завод феросплавів», то воно наближається до нормативу [7].

Таблиця 3.4

Підходи до визначення рівня фінансової безпеки підприємства

Підходи до визначення рівня фінансової безпеки підприємства	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Використання інтегральної оцінки із застосуванням методу інтегральних індикаторів	177,57	5,78	4,19
Величина квадрата відхилення рівня фінансової безпеки від «еталонного» підприємства	545,36	1,93	1,63
Узагальнений показник рівня фінансової безпеки підприємства	2301,59	2,38	16,87

Використання першого метода – метода інтегральної оцінки із застосуванням методу інтегральних індикаторів дозволить комплексно оцінити рівень фінансової безпеки підприємства, зокрема аналізованого АТ «Запорізький завод феросплавів», порівняти його з середнім в галузі. Після обчислення показника $I_{\text{ФБП}}$ можемо зробити висновок, що рівень фінансової безпеки підприємства АТ «Запорізький завод феросплавів» був незадовільним у 2016 році, а у 2017-2018 роках високий, кращий, ніж в середньому по галузі.

Другий метод дозволяє знайти величину квадрата відхилення рівня фінансової безпеки від «еталонного» підприємства. Інтегральний показник $d(A_i, A_0)$ показує рівень відхилення фінансового стану i -го підприємства від «еталонного». Якщо $d(A_i, A_0) = 0$, то це означає, що на підприємстві досягнуто оптимального рівня безпеки. Зростання відстані від «еталонного» підприємства в динаміці свідчить про погіршення фінансового стану і зменшення рівня фінансової безпеки. Можемо зробити висновок, що найбільше відхилення фінансового стану АТ «Запорізький завод феросплавів» було у 2016 році, але у 2017-2018 роках бачимо покращення стану системи фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів».

Недоліком запропонованого підходу є те, що абсолютне значення відстані між рівнями фінансової безпеки досліджуваного та «еталонного» підприємств не передбачає інформації про дійсний стан системи фінансової безпеки підприємства. Проте застосування цього підходу доцільне у разі, коли досліджується динаміка системи фінансової безпеки підприємства. У цьому разі тенденція до зменшення віддалі між рівнями фінансової безпеки досліджуваного та «еталонного» підприємств свідчить про покращення стану системи фінансової безпеки підприємства, а протилежна тенденція (зростання віддалі) – про погіршення цього стану [4, с. 295].

Третій підхід показує узагальнений показник рівня фінансової безпеки підприємства. Можемо зробити висновок, що у 2016 році $R = 2301,59\%$, а саме рівень фінансового стану АТ «Запорізький завод феросплавів» набагато більше від рівня фінансового стану «еталонного» підприємства, що є негативним фактором. У 2017 році $R = -2,38\%$, тобто рівень фінансової безпеки підприємства нижче рівня фінансового стану «еталонного» підприємства, а саме на $7,42\%$, і є задовільним, а у 2018 році $R = -16,87\%$, що теж є нижче рівня.

Таким чином, можна зробити висновок, що під час моделювання управління фінансовою безпекою підприємства особливу увагу треба привертати проблемі оцінювання рівня фінансової безпеки. Зазначемо, що на сьогодні не існує єдиного підходу до оцінювання та аналізу рівня фінансової безпеки підприємства, запропоновано індикаторів фінансової безпеки суб'єкта господарювання. Визначені індикатори оцінювання фінансового стану підприємства дали змогу розрахувати інтегральний показник рівня фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» та визначити ступінь впливу окремих показників.

3.2 Механізм реалізації впровадження системи фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів»

В умовах стрімких змін ринкового середовища загострення проблем фінансової безпеки вітчизняних підприємств обумовлені такими чинниками: трансформація економічної системи в Україні, складна політична ситуація, високий рівень інфляції, нестабільність ринкової кон'юнктури, зменшення платоспроможності населення та інше. Виникає необхідність у використанні принципово нових організаційних механізмів забезпечення фінансової безпеки, які б дозволяли підприємствам швидко, адекватно та ефективно реагувати на існуючі та нові загрози.

Забезпечення необхідного рівня фінансової безпеки підприємства потребує чіткого виконання таких функцій, як: захист економічних та фінансових інтересів підприємства; моніторинг внутрішнього та зовнішнього середовища; планування заходів щодо збереження фінансово-економічної безпеки підприємства; прогнозування можливих загроз внутрішнього та зовнішнього середовища; оцінка впливу альтернативних управлінських рішень; забезпечення інформацією для управління фінансово-економічною безпекою; аналіз захищеності інтересів підприємства в сфері фінансово-економічної безпеки; контролювання планових заходів щодо підтримання рівня фінансової безпеки; оцінка ефективного впровадження управлінських рішень стосовно фінансової безпеки [39, с.107-108].

Важливим є організаційне закріплення даних функцій за тими підрозділами підприємства, специфіка діяльності яких дозволить виконати їх в повній мірі і найбільш ефективно. Чіткість розподілу функцій і завдань, а також відповідальності за їх належне виконання значно підвищить організаційний рівень забезпечення безпеки підприємства.

Сьогодні забезпечення фінансової безпеки підприємства повинне ґрунтуватися на інтегрованому підході, який дозволяє координувати та узгоджувати дії, спрямовані на забезпечення захисту від загроз зовнішнього

та внутрішнього середовища суб'єкта підприємництва, таким підходом є контролінг, який здатен збагатити процес забезпечення фінансової безпеки додатковим комплексним інструментарієм координації, моніторингу та узгодження прийняття управлінських рішень, а також забезпечить можливість здійснювати ранню діагностику загроз із подальшою розробкою конкретних рекомендацій та пропозицій, спрямованих на підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

Визначаючи основні причини впровадження контролінгу в систему забезпечення фінансової безпеки підприємства, можемо пояснити доцільність його впровадження:

- усвідомлена необхідність здійснення організаційних та структурних змін на суб'єкті підприємництва;
- відсутність прозорої системи відповідальності за здійснення оптимізаційних заходів;
- усвідомлена необхідність безперервного отримання та обробки інформації про внутрішній стан суб'єкта підприємництва та стан його зовнішнього середовища;
- необхідність ранньої діагностики рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва;
- необхідність постійного планування та прогнозування показників діяльності суб'єкта підприємництва.

Актуальність означених причин набуває надзвичайної важливості в умовах виходу із фінансової кризи, наслідки якої спостерігаються практично на кожному підприємстві, тому вони потребують сьогодні поєднання двох підрозділів: відділу контролінгу та фінансового відділу.

Складові елементи забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу, сформовані на основі визначення значення та напрямів поєднання контролінгу та забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, наведено у табл.3.5.

Таблиця 3.5

Складові забезпечення фінансової безпеки

АТ «Запорізький завод феросплавів» на засадах контролінгу

Складові забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу	
1	2
№ п/п	Функції
1	Координації місій суб'єкта підприємництва, його стратегічної мети та тактичних цілей у забезпеченні фінансової безпеки суб'єкта підприємництва
2	Інформаційно-аналітичне супроводження процесу забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва
3	Здійснення поточного контролю за результатами реалізації прийнятих управлінських рішень
4	Своєчасне виявлення недоліків та проблем у діяльності суб'єктів підприємництва, що загрожують його фінансовій безпеці (з дослідженням причинно-наслідкових зв'язків)
5	Планування та прогнозування основних показників фінансової безпеки суб'єктів підприємництва
6	Формування єдиної системи забезпечення інформацією різного характеру всіх підрозділів суб'єктів підприємництва
7	Оцінка можливого впливу впровадження інновацій на рівень фінансової безпеки підприємства
8	Виявлення причин змін (як негативних, так і позитивних) рівня фінансової безпеки підприємства
9	Формування інформаційно-аналітичної бази для прийняття управлінських рішень в межах забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва
№ п/п	Мета
1	Застосування контролінгу для координації заходів, спрямованих на забезпечення ФБСП, через ранню діагностику рівня ФБСП та впровадження тактичного і стратегічного контролінгу в систему забезпечення ФБСП
№ п/п	Задачі
1	Акумуляування інформації про діяльність підприємства на усіх рівнях; забезпечення постійного зворотнього зв'язку між структурними підрозділами підприємства; впровадження інструментарію контролінгу в процес забезпечення ФБСП
№ п/п	Методи
1	Загальнонаукові: спостереження, порівняння, аналіз, синтез, групування, систематизація
2	Специфічні: бенчмаркінг, SWOT-аналіз (аналіз сильних і слабких сторін), ABC-аналіз, PEST-аналіз, XYZ-аналіз, методи фінансового прогнозування, експертних оцінок, тощо
№ п/п	Передумови для впровадження
1	Усвідомлена необхідність здійснення організаційних та структурних змін на суб'єктах підприємництва, обумовлена потребою забезпечення високого рівня фінансової безпеки
2	Необхідність забезпечення дієвої системи захисту фінансових інтересів суб'єктів підприємництва
3	Відсутність прозорої системи відповідальності за прийняття управлінських рішень

Продовження таблиці 3.5

1	2
4	Усвідомлена необхідність безперервного отримання та обробки інформації про рівень фінансової безпеки та стан внутрішнього і зовнішнього середовищ
5	Необхідність постійного планування та прогнозування показників фінансової безпеки суб'єктів підприємництва
№ п/п	Суб'єкти
1	Власники, керівники, кадровий склад, служба безпеки суб'єкта підприємництва, фінансова служба, служба контролінгу

В межах забезпечення фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» на засадах контролінгу слід розглядати обидва напрями контролінгу – тактичний та стратегічний. Тактичний контролінг - діагностика рівня ФБСП проводиться постійно з метою визначення небезпек у короткий строк, стратегічний контролінг - діагностика рівня ФБСП проводиться постійно на довготривалу перспективу.

Інформації, що отримана від служби контролінгу АТ «Запорізький завод феросплавів», має особливу цінність, що полягає в її об'єктивності, оскільки завдання працівників цього підрозділу полягає саме в акумуляції та інтерпретації даних про функціонування зовнішнього та внутрішнього середовища. крім того, сучасні інструменти контролінгу дозволяють узгоджувати спрямованість різних підрозділів у досягненні визначених тактичних та стратегічних цілей.

Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва з використанням принципових засад контролінгу дозволить оптимізувати процес забезпечення захисту фінансових інтересів від загроз, оскільки контролінг дозволяє координувати функції різних підрозділів, реалізовувати їх комплексно, це обумовлено розгалуженістю загальних функцій контролінгу, які включають управлінський облік, моніторинг, контроль за прийняттям фінансових рішень, рефлексію результативності фінансових рішень.

Для отримання структурованого та наочного процесу організації системи фінансової безпеки в роботі підприємства необхідно звернутися до

проектного менеджменту, оскільки він забезпечує відображення процесів з точки зору проектного аналізу. Якщо розглянути цей процес як окремий проект з урахуванням особливостей та використання проектного менеджменту, то можна запропонувати комплексний та найбільш всеохоплюючий, підхід до процесу організації та управління системою фінансової безпеки. Першим видом структуризації є побудова ієрархічної структури робіт. З цією метою роботи та завдання, необхідні для запровадження системи фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів», розподілимо на 4 групи:

- I група – збір та аналіз інформації про діяльність АТ «Запорізький завод феросплавів»;
- II група – розробка нормативного та методологічного забезпечення системи ФБ на АТ «Запорізький завод феросплавів»;
- III група – виявлення загроз його діяльності;
- IV група – контроль та коригування системи фінансової безпеки.

Для подальшого спрощення процесу ініціалізації робіт та їх виконавців у проектному аналізі пропонується здійснювати умовне шифрування. При цьому, результату реалізації певного проекту, тобто першому рівню ієрархічної структури WBS, присвоюється умовне позначення «1». Групи задач другого рівня структури відповідно позначаються «1.1», «1.2», «1.3» і т. д., залежно від кількості виокремлених груп. Третьому рівню присвоюються номери, залежно від номеру групи: для групи «1.1» будуть роботи «1.1.1», «1.1.2», «1.1.3» і т. д.; для групи «1.2» буде характерне таке шифрування: «1.2.1», «1.2.2», «1.2.3» та інші.

У результаті ми отримаємо ієрархічну структуру робіт WBS, яка зображена на рис. 3.2 з відповідним присвоєнням шифрувальних номерів роботам та задачам. Наступним кроком, згідно з проектним менеджментом, є розробка організаційної структури проекту. Для цієї структури буде характерна багаторівневність, з виокремленням структурних підрозділів та виконавців, що беруть участь у його реалізації.

I рівень - Результат реалізації проекту	II рівень - групи робіт		III рівень підгрупи робіт		IV рівень індивід. роботи		
Стабільна діяльність підприємства з використанням системи фінансової безпеки	1.1	Збір та аналіз інформації про діяльність АТ «Запорізький завод феросплавів»	1.1.1	Збір бухгалтерської звітності про діяльності АТ «Запорізький завод феросплавів»	1.1.1.1	Збір інформації про операційну діяльність	
					1.1.1.2	Збір інформації про фінансову діяльність	
					1.1.1.3	Збір інформації про інвестиційну діяльність	
			1.1.2	Аналіз зібраних даних	1.1.2.1	Аналіз якості зібраної інформації	
					1.1.2.2	Оцінка зібраної інформації	
	1.2	Розробка методичного нормативного забезпечення СФБ	1.2.1	Розробка критеріїв та порядку оцінки якості інформації			
			1.2.2	Визначення індикаторів та розробка систем моніторингу стану ФБ			
			1.2.3	Розробка заходів щодо діагностики ризиків і загроз			
	1.3	Виявлення загроз діяльності	1.3.1	Аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища	1.3.1.1	Моніторинг загроз	
					1.3.1.2	Прогнозування термінів настання загроз	
					1.3.1.3	Розрахунок ймовірності настання загроз	
					1.3.1.4	Визначення розмірів можливих збитків	
					1.3.1.5	Аналіз конкурентів та постачальників	
			1.3.2	Вжиття заходів щодо зниження можливих втрат			
	1.4	Контроль та коригування складових СФБ	1.4.1	Контроль за виконання системи заходів щодо забезпечення рівня СФБ			
		1.4.2	Контроль за виконання системи заходів щодо забезпечення рівня СФБ				
		1.4.3	Коригування структурних елементів СФБ				

Рис. 3.2. Ієрархічна структура робіт проекту організації та впровадження системи фінансової безпеки

АТ «Запорізький завод феросплавів»

Також буде здійснюватися шифрування для спрощення побудови матриці відповідальності у майбутньому (групам учасників другого рівня ми надали буквене шифрування «А», «Б», «В» і т. д., залежно від кількості запропонованих груп, а учасникам третього рівня присвоєно шифрувальну назву типу «А1», «А2», «Б1», «Б2» та інші).

Результатом такого розподілу буде організаційна структура проекту OBS, зображена на рис. 3.3 Запропонована структура має рекомендаційний характер та містить достатню кількість виконавців для АТ «Запорізький завод феросплавів».

Генеральний директор АТ «Запорізький завод феросплавів»					
А	Бухгалтерський відділ	Б	Служба фінансової безпеки	В	Менеджери вищої ланки
А1	Бухгалтер	Б1	Фахівець з фінансової безпеки	В1	Заступник директора з фінансової частини
А2	Постачальний	Б2	Аналітик	В2	Головний бухгалтер
А3	HR-менеджер	Б3	Служба безпеки підприємства (охорона)	В3	

Рис. 3.3 OBS структура проекту впровадження системи фінансової безпеки в діяльність АТ «Запорізький завод феросплавів»

Таблиця 3.6

Матриця відповідальності RAM учасників проекту з упровадження системи фінансової безпеки на підприємстві та управління нею

Вид робіт	Виконавці							
	В1	В2	А1	А2	А3	Б1	Б2	Б3
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.1.11			В		П1			
1.1.12			В	П1				
1.1.13			В					
1.1.21		П1				В		
1.1.22						В	П1	
1.2.1			П2			В	П1	
1.2.2			П2			В	П1	
1.2.3						В	П1	П2
1.3.11				П2	П1	В		П2
1.3.12							В	
1.3.13						В	П1	

Продовження таблиці 3.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.3.14			В			П1	П1	
1.3.15					П1	В	В	
1.3.2		В2				П1		П2
1.4.1	В					П1	П1	
1.4.2	П1	П2				В	В	
1.4.3	П2	П2				В	В	

Наступним кроком є побудова матриці відповідальності проекту RAM для відображення співвідношення задачі та конкретного виконавця. Це сприятиме спрощенню процесу пошуку відповідальних за реалізацію робіт та задач, які ставляться перед його учасниками (таблиця 3.6). Де де В – виконавець; П1 – первинна відповідальність; П2- вторинна відповідальність.

Ця матриця особлива тим, що визначає не лише виконавців, а й осіб, які мають первинну та вторинну відповідальність за виконання певного виду робіт. Первинною відповідальністю - вплив результату на роботу відповідного учасника, вторинна відповідальність – показує можливе використання результату виконання робіт іншим учасником для успішної реалізації проекту.

Також у процесі реалізації запропонованого проекту важливим є визначення часових рамок його реалізації. Оскільки система фінансової безпеки впроваджується для забезпечення максимальної ефективності його діяльності, то часових обмежень у його реалізації немає. Проте ми можемо визначити проміжки часу, в які певний виконавець має здійснювати поставлені перед ним задачі (таблиця 3.7).

Як показано на план-графіку виконання робіт у таблиці 3.6, система фінансової безпеки діє постійно, при цьому основні її функції, що стосуються ідентифікації та нейтралізації загроз, виконуються постійно. Це забезпечує постійний контроль стану зовнішнього та внутрішнього середовища для швидкого реагування на можливі загрози, а також забезпечує виявлення сильних та слабких сторін діяльності суб'єкта господарювання.

Зазвичай такий часовий графік є досить умовним, проте яскраво відображає основне призначення введення системи фінансової безпеки в процес управління підприємством та ухвалення управлінських рішень – ідентифікацію та нейтралізацію загроз зовнішнього та внутрішнього характеру.

Таблиця 3.7

План-графік виконання проекту з використання системи фінансової безпеки в діяльності АТ «Запорізький завод феросплавів»
впродовж двох місяців

Вид роботи	1 місяць				2 місяць			
	1-й	2-й	3-й	4-й	1-й	2-й	3-й	4-й
1.1.11 Збір інформації про операційну діяльність					■	■		■
1.1.12 Збір інформації про фінансову діяльність					■	■		■
1.1.13 Збір інформації про інвестиційну діяльність					■	■		■
1.1.21 Аналіз якості зібраної інформації							■	
1.1.22 Оцінка зібраної інформації							■	
1.2.1 Розробка критеріїв та порядку оцінки інформації	■	■						
1.2.2 Визначення індикаторів та розробка систем моніторингу стану ФБ	■	■						
1.2.3 Розробка заходів щодо діагностики ризиків і загроз	■	■						
1.3.11 Моніторинг загроз	■	■	■	■	■	■	■	■
1.3.12 Прогнозування термінів настання загроз	■	■	■	■	■	■	■	■
1.3.13 Розрахунок ймовірності настання загроз	■	■	■	■	■	■	■	■
1.3.14 Визначення розмірів можливих збитків	■	■	■	■	■	■	■	■
1.3.15 Аналіз конкурентів та постачальників	■	■	■	■	■	■	■	■
1.3.2 Вжиття заходів щодо зниження можливих наслідків			■	■				
1.4.1 Контроль за виконання системи заходів щодо забезпечення рівня СФБ					■			
1.4.2 Оцінка ефективності СФБ					■			
1.4.3 Коригування структурних елементів СФБ					■			

У результаті ретельного розгляду можемо зробити висновок, що, процес організації та управління системою фінансової безпеки на підприємстві є досить складним та кропітким. Упровадження цього процесу в роботу є необхідною умовою стратегічного розвитку АТ «Запорізький завод феросплавів» та забезпечення стабільного його функціонування. Комплексний підхід, що пропонується в дослідженні, має універсальний характер та охоплює всі організаційні моменти, які виникають у процесі імплементації системи фінансової безпеки в управління та ухвалення управлінських рішень. Варто також зазначити, що, попри свою громіздкість та складність, цей підхід є досить простим та вимагає від його реалізаторів лише скрупульозності та якості у виконанні своїх обов'язків, а результатом його розробки буде дієва та ефективна система фінансової безпеки, що сприятиме забезпеченню захисту всіх інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз його функціонування.

Висновки до розділу 3

1. Розглядаючи фінансову безпеку підприємства як стабільну систему, треба приділити увагу на такі основні моменти: стабільність системи фінансової безпеки підприємства розглядається як її динамічна характеристика; стабільність системи фінансової безпеки підприємства не має абсолютного характеру; на окремих етапах свого розвитку система фінансової безпеки підприємства може змінюватися, виходячи на новий рівень параметрів своєї стабільності. Сукупність функціональних складових визначає фінансову безпеку підприємства, а їх комплексний аналіз дозволяє дати оцінку стану фінансової безпеки.

Критерієм фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» є отримання чистого прибутку. Відсутність прибутку або, більш того, наявності збитку, говорить про недотримання інтересів підприємства і, отже, про те, що підприємство знаходиться у фінансовій безпеці.

2. Використання інтегральної оцінки із застосуванням методу інтегральних індикаторів дасть можливість ґрунтовно підійти до розробки ефективної системи заходів щодо нейтралізації впливів окремих факторів на фінансову безпеку та дозволить забезпечити підвищення її рівня. Складники фінансової безпеки розраховуються методом динамічної рейтингової оцінки, а при виборі бази відліку рейтингової оцінки вони вводиться поняття «еталонне підприємство».

Зазначена методика є комплексною, але вона має певні недоліки: всі складові фінансової безпеки підприємства мають однаковий внесок в її інтегральну оцінку, тоді як їх значущість може змінюватися протягом часу; деякі з наведених індикаторів перекликаються один з іншим, не несучи якісно нової інформації щодо стану окремих складових фінансової безпеки; відсутня шкала оцінки рівня фінансової безпеки підприємства.

3. Запропоновано власну методику оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. До структури фінансової безпеки підприємства віднесемо наступні складові: рентабельність діяльності (рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність продажів), ділову активність (коефіцієнт оборотності, коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача), коефіцієнт оборотності власного капіталу), ліквідність і платоспроможність (коефіцієнт покриття, співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, коефіцієнт абсолютної ліквідності), фінансову стійкість (коефіцієнт фінансового левериджу (ризик), коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами, коефіцієнт довгострокової фінансової стійкості), інвестиційну привабливість (коефіцієнт чистої виручки, коефіцієнт реінвестування прибутку).

Після комплексної оцінки рівня фінансової безпеки аналізованого АТ «Запорізький завод феросплавів», методика дозволяє зробити висновок, що рівень фінансової безпеки підприємства АТ «Запорізький завод феросплавів» високий, кращий, ніж в середньому по галузі.

4. Розраховано узагальнений показник рівня фінансової безпеки підприємства з врахуванням наведених показників. Для оцінювання наближення стану системи фінансової безпеки досліджуваного підприємства до «еталонного» порівняли інтегральні показники фінансової безпеки цих підприємств та знайшли відношення R узагальнених індикаторів рівнів фінансової безпеки досліджуваного та «еталонного» підприємств.

У 2016 році рівень фінансового стану АТ «Запорізький завод феросплавів» набагато більше від рівня фінансового стану «еталонного» підприємства, а у 2017 році рівень фінансової безпеки досліджувального підприємства нижче рівня фінансового стану «еталонного» підприємства, а саме на 7,42 %, а у 2018 році на 21,91%, що є ще нижче рівня.

5. Визначення впливу локальних індикаторів рівня фінансового стану підприємства на значення інтегрального показника. За допомогою методу факторного аналізу виявляємо міру і напрямок впливу кожного з локальних індикаторів на фінансову безпеку підприємства. Наявність інформації про найбільш значущі чинники (локальні індикатори) допоможе приймати якісні управлінські рішення щодо підвищення їх ефективності, а це, в свою чергу, сприятиме підвищенню рівня фінансової та економічної безпеки підприємства.

6. Сьогодні забезпечення фінансової безпеки підприємства повинне ґрунтуватися на інтегрованому підході, який дозволяє координувати та узгоджувати дії, спрямовані за забезпечення захисту від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища суб'єкта підприємництва, таким підходом є контролінг. Він здатен збагатити процес забезпечення фінансової безпеки додатковим комплексним інструментарієм координації, моніторингу та узгодження прийняття управлінських рішень, а також забезпечить можливість здійснювати ранню діагностику загроз із подальшою розробкою конкретних рекомендацій та пропозицій, спрямованих на підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва з використанням принципових засад контролінгу дозволить оптимізувати процес забезпечення захисту фінансових інтересів від загроз, оскільки контролінг дозволяє координувати функції різних підрозділів, реалізовувати їх комплексно, це обумовлено розгалуженістю загальних функцій контролінгу, які включають управлінський облік, моніторинг, контроль за прийняттям фінансових рішень, рефлексію результативності фінансових рішень.

ВИСНОВКИ

1. У першому розділі магістерській роботі визначено поняття «фінансова безпека підприємства» – це стан захищеності фінансових інтересів підприємства на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, який забезпечує його самозбереження та розвиток у поточній та стратегічній перспективах.

Розглянуто роботи авторів, які приділяли увагу у своїх працях проблемам забезпечення фінансової безпеки підприємств. Це такі вчені як: Барановський О.І., Бланк І.О., Єрмошенко М.М., Шелест В.В., Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Горячева К.С., Ареф'єва О.В., Пристемський О.С., Козак Л.С., Пономаренко О.Е., Кузенко Т.Б., Єпіфанов А.О., Журавка О.С., Реверчук Н.Й., Бердар М., Єрмоленко О.А., Кракос Ю.Б., Кириченко О.А., Куцик В.І., Лаврова Ю., Шабатура Т.С., Кудрицька Ж.В., Чібісова І.В. та інші.

2. Розглянуто та описано підходи до трактування поняття «фінансова безпека підприємства». Аналіз наукових джерел дозволив виділити такі основні підходи:

- як складова економічної безпеки підприємства;
- як стан, що забезпечує захищеність фінансових інтересів від загроз, фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність, ліквідність тощо;
- як здатність здійснювати ефективно і стабільно свою діяльність або ефективно використовувати потенціал підприємства та ресурси;
- як здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію;
- як діяльність з управління ризиками;
- як система що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства або збалансований стан;
- як специфічний вид відносин.

Мною ознайомлено з п'ятьма підходами до оцінки фінансової безпеки підприємства:

- на основі дослідження грошових потоків;
- на основі оцінки фінансової стійкості підприємства;
- на основі методів прогнозування банкрутства;
- на основі фінансових показників – індикаторів;
- на основі ресурсно-функціонального підходу.

3. У другому розділі представлено організаційно-економічну характеристику АТ «Запорізький завод феросплавів». Акціонерне підприємство "Запорізький завод феросплавів" – стабільний виробник феросплавів, що динамічно розвивається, один з найбільших в Європі і світі не лише по обсягах виробництва, але і по номенклатурі сплавів, що випускається. Доля виробництва підприємства в Україні складає 30-35%, у світовому об'ємі феросплавів -1-2%.

Проведено такі розрахунки стану АТ «Запорізький завод феросплавів»:

- аналіз динаміки і структури майна і джерел його фінансування;
- аналіз фінансових результатів;
- аналіз фінансового стану на основі аналітичних показників;
- оцінка рівня фінансової безпеки на основі інтегральних показників.

Визначено, що результат свідчить про середній рівень фінансової безпеки підприємства у 2016-2018 рр.: показник попадає за значенням до другого класу.

4. У третьому розділі розраховано декілька системних підходів фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів» на основі моніторингу фінансового стану, що дають змогу оцінити поточний рівень фінансової безпеки з метою нейтралізації загроз фінансової безпеки.

5. Запропоновано механізм реалізації впровадження системи фінансової безпеки АТ «Запорізький завод феросплавів», які будуть виконувати такі функції: таких функцій, як: захист економічних та фінансових інтересів підприємства; моніторинг внутрішнього та

зовнішнього середовища; планування заходів щодо збереження фінансово-економічної безпеки підприємства; прогнозування можливих загроз внутрішнього та зовнішнього середовища; оцінка впливу альтернативних управлінських рішень; забезпечення інформацією для управління фінансово-економічною безпекою; аналіз захищеності інтересів підприємства в сфері фінансово-економічної безпеки; контролювання планових заходів щодо підтримання рівня фінансової безпеки; оцінка ефективного впровадження управлінських рішень стосовно фінансової безпеки.

Визначено контролінг, як підхід який здатен збагатити процес забезпечення фінансової безпеки додатковим комплексним інструментарієм координації, моніторингу та узгодження прийняття управлінських рішень, а також забезпечить можливість здійснювати ранню діагностику загроз із подальшою розробкою конкретних рекомендацій та пропозицій, спрямованих на підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

Розглянуто складові забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу.

За допомогою проектного менеджменту отримано структурований та наочний процесу організації системи фінансової безпеки в роботі підприємства.

Проведено наступні необхідні кроки для запровадження системи фінансової безпеки:

- побудовано ієрархічну структуру роботи;
- здійснено умовне шифрування;
- розроблено організаційну структуру проекту;
- побудовано матриці відповідальності проекту RAM для відображення співвідношення задачі та конкретного виконавця;

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ареф'єва О.В., Кузенко Т. Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. Актуальні проблеми економіки. 2009. №1. С. 98-103.
2. Ареф'єва О.В. Фінансовий менеджмент: Навч.-метод. посіб. Європейський ун-т., К. : Видавництво Європейського ун-ту.. 2006.
URL:http://archive.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ecan/2011_9_2/pdf/lavrova.PDF (дата звернення:15.10.2019)
3. Атамас П.Й. Управлінський облік: 2-ге вид. Навчальний посібник, К.: Центр учбової літератури, 2009. 440 с.
4. Баліцька В.В. Рентабельність діяльності суб'єктів господарювання України: оцінювання істинних результатів. Актуальні проблеми економіки. 2012. №11(137), С.120-130
5. Барановський О. І. Фінансова безпека держави. Фінанси України. 1996. № 11, С. 19–34.
6. Бердар М. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка, 2011. № 124/125, С. 73-76.
7. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. К. : Ника-Центр, Эльга. 2006. – 776 с.
8. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Київ: Эльга, Ника-Центр, 2004. 784 с.
9. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. - 2-е изд., перераб. и доп. К.:Эльга, Ника-Центр, 2004. 656с.
10. Бурковська А.В., Юрков В. О., Хабіров В. Р. Важливість і необхідність оцінки та контролю фінансового стану аграрного підприємства Економічний форум. 2013. Вип. 3. С. 157-160.

11. Бурковська А. В., Соловійов О. Ю. Комплексний підхід до оцінки фінансового стану підприємства. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. 2012. Вип. 1 (4). Т. 2. С. 73—77.
12. Валовий внутрішній продукт у 2010-2018рр. Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України URL: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/gdp2010-2018.pdf> (дата звернення: 15.10.2019)
13. Ван Хорн Дж. Основы управления финансами. – М.: Финансы и статистика, 2005. 545с.
14. Галушка В. В., Антоненко В. Н. Обоснование рекомендуемых значений аналитических финансовых показателей предприятий Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія : економічна. 2009. Вип. 36-2. С. 204—209.
15. Герасименко С.С., Головач Н.А. Передбачення фінансового стану підприємства при оцінці його здатності до продовження діяльності. Актуальні проблеми економіки. 2003. №4. С. 2–4.
16. Гладченко Т.М. Економічна безпека підприємницької діяльності. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наук. праць. Вип. 26. К.: ВПЦ «Київський університет», Інститут міжнародних відносин, 2001. С. 295–299.
17. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. Економіст, 2003. № 8. С. 65–67.
18. Гукова А.В., Аникина И. Д., Роль финансовой безопасности предприятия в системе его экономической безопасности. Образование и общество, 2006. №3. С. 98-102.
19. Деєва Н. М., Дедіков О. І. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 345с.
20. Діяльність суб'єктів господарювання за 2010 рік / за редакцією Жук І.М. – К.: Державний комітет статистики України, 2011. 234с.
21. Донець Л.І., Ващенко Н.В. Економічна безпека підприємництва: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. Київ.: 2008. 239 с.

22. Дронова А.Ю. Рентабельність як складова оцінки ефективності діяльності торговельних підприємств на ринку нафтопродуктів. Економіка промисловості, 2011. №53 С.140-146
23. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатов; За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. К.: КНЕУ, 2001. 540 с.
24. Економічний аналіз: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 "Облік і аудит" / За ред. проф Ф.Ф.Бутинця. - Житомир: ПП "Рута", 2003.
25. Економічний аналіз: Підручник. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г.; За ред. проф. Загороднього А.Г. - 3-тє вид., перероб. і доп.- К.: Знання, 2008. 487 с.
26. Євдокімов Ф.І., Мізіна О.В., Бородіна О.О. Узагальнююча оцінка фінансової складової рівня економічної безпеки підприємства. Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія : економічна. 2002. Вип. 46. С. 6 - 12
27. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. К.: КНТЕУ, 2001. 309 с.
28. Єрмошенко М.М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: Наук. монографія. К.: Національна академія управління, 2010. 232 с.
29. Жук О.І. Основні показники аналізу ефективності маркетингових інвестицій. Вісник "Економіка. Проблеми економічного становлення", 2013. №3 - С.44 - 50
30. Журавка О.С., Бондаренко Є.К. Теоретичні аспекти формування системи фінансової безпеки підприємства. Інноваційна економіка, 2012. №4. С.234 - 237
31. Звір'яко Г.П., Методичні підходи щодо аналізу прибутковості господарської діяльності суб'єкта господарювання. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Розділ «Технічний прогрес та ефективність виробництва», 2011. №7 С.28 – 36

32. Зінченко, О.А. Визначення показників рентабельності на основі величини якості прибутку. Вісник економіки транспорту і промисловості № 28, 2009. С.150-155
33. Зятковський І. В. Фінанси підприємств: Навч. посіб. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл., К. : Кондор, 2003. 364с.
34. Іващенко О.В. Теоретичні основи оцінки рівня фінансової безпеки підприємства URL: irbis-nbuv.gov.ua/irbis_nbuv/cgiirbis_64/V (дата звернення: 17.11.2019)
35. Ільяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / Актуальні проблеми економіки, 2003. №3. С. 12–19.
36. Індекс промислового виробництва. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/industrial/> (дата звернення: 17.10.2019)
37. Карковська В.Я. Особливості оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємств / Науковий вісник НЛТУ України, 2013. Вип. 23.13. с.252 - 259
38. Кириченко О.А., Кудря І.В. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах кризи / Інвестиції : практика та досвід. 2009. № 10. С. 22–26
39. Кияшко О.М. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К., 2011. - 284 с.
40. Козак Л.С., Багровецька І.В. Концептуальні та методичні засади формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства/ Економіка і управління, 2008. №13. С.97-101.
41. Корпан О.В. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства Електронний журнал «Ефективна економіка»,2017.№1 URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5401> (дата звернення: 25.10.2019)

42. Кракос Ю.Б., Разгон Р.О. Управління фінансовою безпекою підприємств Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2008. № 1(1). С. 86-97
43. Кудрицька Ж.В. Система управління фінансовою безпекою підприємства. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua> (дата звернення: 15.10.2019)
44. Кулинич М. Взаємозв'язок суттєвих факторів у структурному моделюванні управління фінансовим результатом / Економічний аналіз, 2010. Випуск 6. с.426 – 429
45. Кульпінський С. Роль фінансової безпеки України в поглибленні інтеграційних стосунків з європейськими країнами / Фінансова консультація. 2000. № 5. С. 34–38.
46. Купалова Г.І. Теорія економічного аналізу: Навч. посіб. К : Знання, 2008.
47. Куцик В.І., Бартиш А.І., Фінансова безпека підприємства самостійний об'єкт управління: проблеми забезпечення / Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21.4 С. 250-255.
48. Лаврова Ю. В. Фінансова безпека підприємства: класифікація загроз / Економічний аналіз. 2011. № 9, Ч 2. С. 274-277
49. Лепьохіна О.В., Рентабельність підприємства і механізм управління розподілом прибутку підприємств машинобудування / Вісник Університету банківської справи Національного банку України, 2011. №1 (10). с.108 – 111
50. Маркова А.А. Основные факторы, формирующие рентабельность предприятия в условиях становления инновационной экономики региона / Фундаментальные и прикладные исследования кооперативного сектора экономики, 2013 г. №5. с.134-138
51. Мних Є.В. Економічний аналіз: Підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 235с.
52. Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: Навч. посібник, Львів, 2011. 380 с.
53. Мунтіян В.І. Економічна безпека України /К.: КВІЦ, 1999. 464 с.

54. Несвіт В. Організаційно-економічне управління рентабельності підприємства (на прикладі машинобудівного галузі) / Економіка, 2009. №8 (99). с.73 - 77
55. Олександренко І.В. Методичні підходи до дігностики ефективності діяльності підприємства / Економічний форум, 2013. т.Вип. 4. С.126-136
56. Онисько С.М., Марич П.М. Фінанси підприємств. Підручник для студентів вищих закладів освіти. – Львів: „Магнолія плюс”, 2006. – ISBN 966-8340-26-4.
57. Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2002. – ISBN 966-574-418-6.
58. Панова К.І. Дослідження теоретичних основ планування в системі управління промисловими підприємствами / Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики, 2013. № 2 (22). с.84 – 95
59. Писаренко Б.А., Проценко Н.Б., Писаренко А.Б. Аналіз впливу фондоддачі на показники прибутку і рентабельності / Вісник економічної науки України, 2012. № 1 (21). С. 127-130
60. Плотніченко С.Р., Сидорук Б.О. Підвищення економічної ефективності виробництва соняшнику в регіоні / Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М.Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2013. № 1 (21), том 2. с.256 - 263
61. Побережний С.М., Пластун О.Л., Болгар Т.М. Фінансова безпека банківської діяльності : навч. посіб. для самост. вивч. дисц. «Безпека банків» ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ».Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 112 с.
62. Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д., Булгакова С.О., Куліш А.П. Фінанси підприємств: Підручник / Київський національний економічний ун-т

- ім. Вадима Гетьмана / Анатолій Микитович Поддєрьогін (наук. ред.). — б.вид., перероб. та доп. К. : КНЕУ, 2006. 552 с. ISBN 966-574-895-5.
63. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: Підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 7-ме вид., без змін. К.: КНЕУ, 2008. 552 с.
64. Полтініна О.П. Забезпечення ефективності фінансової діяльності на основі контролінгу в системі забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва / Вісник економіки транспорту і промисловості, 2012. №39. С. 64–67.
65. Полтініна О.П., Нескуба А.В., Оцінка рівня фінансової безпеки підприємств: методичний аспект / Вісник економіки транспорту і промисловості, 2010. № 29. С. 161-163.
66. Пономаренко О. Е. Теоретичні аспекти фінансової безпеки / Економіка розвитку, 2010. №1 (53) С. 77–80.
67. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16. 07. 99 № 996-XIV URL:: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>. (дата звернення: 15.11.2019)
68. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки : науково-аналітична доповідь / за ред. д-ра екон. наук Дейнеко Л.В. ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів НАН України». К., 2018. 158 с.
69. Руда Р.В. Аналіз ефективної діяльності підприємства: необхідність та методика / Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу № 4 (20) 2012 С.109 – 111
70. Саленко О.В. Шляхи визначення ступеню ефективності діяльності підприємства Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики, 2013. №4(24) С.62–71
71. Сердинська В.М., Загородна О.М., Федорович Р.В. Теорія економічного аналізу. Підручник. - Тернопіль : Видавництво Астон, 2006. 368с.

72. Слав`юк Р. А. Фінанси підприємств: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Національний банк України; Університет банківської справи. К. : УБС НБУ, 2007. 550с.
73. Сорокіна О.М. Зміст дефініції «фінансова безпека»/ Торгівля і ринок України 2009. Вип.28.Т.3. С.270-274.
74. Учет и анализ дебиторской задолженности в условиях антикризисного регулирования состояния предприятий (на примере машиностроительных предприятий Запорожской области): дис... канд. экон. наук: 08.06.04 / Кузнецова Светлана Анатольевна. - Тернопольская академия народного хозяйства. Т., 2002. 337с.
75. Федорченко О. Є. Облік і аналіз розрахунків з дебіторами (на прикладі текстильних підприємств легкої промисловості): дис. ... канд. экон. наук : 08.00.09; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. экон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". К., 2008. 235с.
76. Фінанси підприємств: Навчальний посібник: Курс лекцій / за ред. д. е. н., проф. Г. Г. Кірейцева. Київ: ЦУЛ, 2002. 345с.
77. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / за заг. редакцією д-ра экон. наук, проф. А. О. Єпіфанова, Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2009. 295 с.
78. Бандурка О.М., Коробов М. Я., Орлов П. Г., Петрова К. Я.Фінансова діяльність підприємства: Підручник – 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Либідь, 2003. 456с.
79. Фурик В.Г. Фінанси підприємств: Навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2006.
80. Хотомлянський О. Л., Знахуренко П. А. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства Фінанси України, 2007. № 1.С. 111—117.
81. Цапук О.Ю., Система критеріїв та показників оцінювання ефективності впровадження інноваційних розробок / Маркетинг і менеджмент інновацій, 2013. №3 С.137 – 145

82. Черниш С.С. Економічний аналіз: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 312 с.
83. Черниш С.С. Організаційно-методичні аспекти аналізу рентабельності / Інноваційна економіка 2013 р. 6[44] С.305 - 309
84. Чібісова І.В., Івашина Є.М. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства URL: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2011_31/Chibis.pdf (дата звернення: 08.12.2019)
85. Швець М.М. Підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/240.pdf> (дата звернення: 29.11.2019)
86. Швиданенко Г.О., Олексюк О.І. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: Монографія. К.: КНЕУ, 2002. 456с.
87. Швиданенко Г.О., Васильков В.Г., Гончарова Н.П. [та ін.] Економіка підприємства: Підручник ; за заг. ред. Г.О. Швиданенко. К.: КНЕУ, 2009. 598 с.
88. Шиян Д.В., Строченко Н.І. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. К.: Видавництво А. С. К., 2003. 458с.
89. Шлемко В.Т., Бінько І. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: монографія, К.: НІСД, 1997. 144 с.
90. Як економіка України опинилася на дні та як вивести її з теперішнього стану: рецепт від «Публічного аудиту» URL: <http://publicaudit.com.ua/reports-on-audit/globalnyj-analiz-bazovyh-makroekonomichnyh-pokaznykiv-ukrayiny-2013-2018-rr/> (дата звернення: 27.10.2019)
91. Янковий Р.В., Харченко Т.С. Шляхи підвищення продуктивності та результативності праці на підприємстві / Економіка: реалії часу. 2013. № 1. С. 23-26
92. Яришко О.В., Нагорна Н.А. Система фінансової безпеки в комунікаційній технології підприємства. Формування фінансової стратегії в умовах відкритої конкуренції. Вплив цифрової освіти на розвиток людського капіталу :

матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (20-21 листопада 2019 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя : Наук. ред. Н.Г. Метеленко. ЗНУ Інженерний інститут, 2019. С.81-83.

ДОДАТКИ